

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ Κ'.

ΜΑΡΤΙΟΣ 1957

ΑΡΙΘ. 179

ΙΑΤΡΙΚΗ ΚΑΘΟΔΗΓΟΥΜΕΝΗ ΥΠΟ ΤΟΥ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΟΣ (*)

Ἡ ἀρχαία Ἑλληνική Ἱατρική προαχθεῖσα κατὰ τὴν Ἀλεξανδρινὴν περίοδον, μετὰ μίαν τελευταίαν ἀναλαμπὴν ἀπὸ μέρους τῶν διασήμων Ἀράβων ἰατρῶν, ἐλησημονήθη καὶ ἐξηφανίσθη, ὅπως ὄλαι αἱ ἐπιστήμαι, κατὰ τὸν Μεσαίωνα.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Ἀναγεννήσεως κατὰ τὸν 15ον μ. Χ. αἰῶνα, ἤρχισαν ἐκ νέου νὰ μελετῶνται τὰ διασωθέντα συγγράμματα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἰατρῶν, τοῦ Ἱπποκράτους καὶ λοιπῶν. Προέχοντα δὲ ἰατρικὰ πνεύματα, ὡς ὁ B. von Hohenheim, ὁ ἐπονομασθεὶς Paracelsus, ἐζήτησαν ἐπιμόνως ἀπέναντι τοῦ κρατοῦντος μυστικισμοῦ, τὴν ἐπάνοδον εἰς τὸν Ἱπποκράτην, τὴν ἀναζήτησιν θετικῆς ἐπιγνώσεως «παρὰ τὴν κλίνην τοῦ ἀσθενοῦς».

Εἰς τὰ ἤδη ἰδρυόμενα Πανεπιστήμια ἀπὸ τοῦ 14ου αἰῶνος, προσεκολλήθησαν Νοσοκομεῖα, πρὸς προαγωγὴν τῆς Ἐπιστήμης ἐπὶ τῇ βάσει τῆς παρατηρήσεως καὶ ἐφαρμογῆν ἐντεῦθεν ἐνδεικνυομένης θεραπείας. Ἐκ τούτου προέκυψαν οἱ διάσημοι Κλινικοὶ ἰατροὶ ἀπὸ τοῦ 17ου αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν.

Ἦρχισε συγχρόνως νὰ δίδεται ἐκ νέου σημασίαι εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ καὶ τῆς λειτουργίας τῶν ὀργάνων τούτου, διὰ τῆς ἐπιδόσεως εἰς τὴν Ἀνατομίαν, Φυσιολογίαν κλπ. (ὁ Harvey

ἀνακαλύπτει τὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος).

Ἄλλ' αἱ θετικαὶ ἐπιγνώσεις εἰς τοὺς λοιποὺς κλάδους τῆς ἰατρικῆς ἦσαν ἐλάχισται. Ἡ ἰατρικὴ κατελέγετο μέχρι τῶν μέσων τοῦ 19ου αἰῶνος εἰς τὰς θεωρητικὰς ἐπιστήμας, ἀκολουθοῦσα τὴν φιλοσοφικὴν κατεύθυνσιν. Οἱ πρακτικοὶ κλάδοι, ὡς ἡ χειρουργικὴ, ἡ μαιευτικὴ, ἀπεχωρίζοντο τῆς «ἐπιστημονικῆς» ἰατρικῆς.

Παρ' ὅλην τὴν ἔλλειψιν ἐπαρκῶν γνώσεων ὅσον ἀφορᾷ τὴν σύστασιν καὶ λειτουργίαν τοῦ ὀργάνου καὶ τὴν αἰτιολογίαν τῶν νόσων, ἡ ἰατρικὴ ἀνυψώθη κατὰ τοὺς ἐπακολούθους αἰῶνας εἰς ἀνώτερον πνευματικὸν ἐπίπεδον, ἀνεγνωρίζετο ὡς ἐπιστήμη, οἱ δὲ φορεῖς αὐτῆς ἔχαιρον ἰδιαιτέρας ἐπιστημονικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀναγνωρίσεως, ὥστε ἡ περίοδος τοῦ 18ου αἰῶνος νὰ ὀνομασθῇ ὁ χρυσοῦς αἰὼν τῆς ἰατρικῆς (Th. Meyer Steineg U. K. Südhoff: Geschichte der Medizin, 1922).

Ἡ ἀναγνώρισις αὕτη δὲν προέκυπτεν ἐκ τῶν θετικῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων. Ἡ νοσολογία ἐβασίζετο εἰσέτι—συμφώνως πρὸς τὴν ἀντίληψιν τῶν ἀρχαίων ἰατρῶν, εἰς τὴν ἐκδοχὴν πλημμελοῦς ἀναμίξεως τῶν χυμῶν, ὡς αἰτίας τῶν νόσων. Ἡ ἀναγνώρισις ὄφειλετο εἰς τὴν πνευματικὴν κατεύθυνσιν τὴν ὁποίαν ἠκολούθει ἡ τότε ἰατρικὴ. Ἐκ τῆς στενῆς ψυχικῆς ἐπικοινωνίας μὲ τὸν πάσχοντα ἠδύνατο ὁ ἰατρός, παρὰ τὴν σωματικὴν κατάστασιν, νὰ ἀντιληφθῇ καὶ τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ ὑπόστα-

(*) Ἐκτενὴς ἐπεξεργασία τῆς οὐμίας κατὰ τὴν κατάθεσιν τοῦ βιβλίου «Ἱατρικὴ ἀπὸ πνευματικῆς ἐπισκοπῆσεως» κατὰ τὴν Συνεδρίαν τῆς 31 Ἰανουαρίου 1957 εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, ὡς ἐπίλογος τοῦ Βιβλίου.

σιν, ὥστε καὶ ψυχικῶς ἐπὶ τούτου νὰ ἐπιδράσῃ. Ἀνηρεῖνα τὸν ὅλον ἄνθρωπον καὶ ἐχρησιμοποίει πρὸς θεραπείαν, παρὰ τὸ ὕλικόν μέσον, καὶ τὴν πνευματικὴν καθοδήγησιν καὶ ἐνίσχυσιν. Ἡ κατεύθυνσις αὐτῆ, ἔχουσα ἄμεσον εὐμενῆ ψυχικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ πάσχοντος, ἀνύψωνε τὸν ἱατρὸν εἰς τὰ ὅμματα τῆς κοινωνίας.

★

Ἡ νεωτέρα ἐξέλιξις τῆς Ἱατρικῆς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δεδομένων ἐκ τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν χρονολογεῖται ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος. Ἦδη ὁ Lavoisier (1796) ἀναγνωρίζει τὴν σημασίαν τοῦ ὀξυγόνου διὰ τὴν καύσιν ὀργανικῶν οὐσιῶν. Περὶ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος πιστοποιεῖται ὅτι τὸ κύτταρον ἀποτελεῖ βασικὸν οἰκοδομητικὸν στοιχείον ὄλων τῶν ἰσθῶν καὶ ὀργάνων τοῦ ζῶντος ὀργανισμοῦ (Schwan 1854). Ἐξερευνᾶται ἡ λειτουργία τῆς ἀναπνοῆς, τῆς πέψεως, τῆς κυκλοφορίας καὶ ἀναγνωρίζεται, ὅτι ἔξωθεν φερόμεναι ὀργανικὰ οὐσία καταφθάνουν διὰ τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος μέχρι τῶν ἀπωτάτων κυττάρων, ὅπου διὰ τῆς καύσεως ἀποδίδεται θερμότης καὶ ἐνέργεια καὶ ἐπιτελεῖται ἡ λειτουργία τοῦ ὀργάνου.

Ἀπὸ τὴν ἐξερεύνησιν καὶ ἀναγνώρισιν τῆς λειτουργίας τοῦ ὀργάνου προέκυψε κατὰ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος ἡ ἀντίληψις ὅτι τὸ πᾶν ἐν τῇ ἐκδηλώσει τῆς ζωῆς προκύπτει ἀπὸ τὸ ὄργανον καὶ τὴν λειτουργίαν τούτου, ἅτινα ὑπακούουν εἰς κανόνας καὶ ἀξιώματα διέποντα τὴν ὕλην. Ὅτι αὐτὴ ἡ ζωὴ προκύπτει ἀπὸ τὴν συλλειτουργίαν καὶ λειτουργικὴν ἀλληλεπίδρασιν τῶν ὀργάνων. Ἀπορρίπτεται οὕτω πᾶσα πνευματικὴ συμμετοχὴ ἐν τῇ ἐκδηλώσει τῆς ζωῆς. Ἐκ τοῦ πνευματικοῦ παράγοντος προερχομένη ἐπίδρασις θεωρεῖται ἤδη ὡς ἀντιεπιστημονικὴ.

Ἡ ὕλιστικὴ αὕτη ἀντίληψις ἐνισχύεται διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ μικροβίου ὡς νοσογόνου παράγοντος (Pasteur 1868) τῆς καταπολεμήσεως τούτου δι' ὕλικῶν μέσων παρεχομένων διὰ τῆς ἀντισηψίας (Lister 1872), διὰ τῆς ἀπομονώσεως τοῦ ἐιδικοῦ δι' ἐκάστην νόσον μικροοργανι-

σμοῦ (Robert Koch 1880), ἐνισχύεται ὡς ἐκ τῶν μεγάλων ἐπιτυχιῶν τῆς χειρουργικῆς διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἀντισηπτικῆς μεθόδου.

Εἰς τὴν παθολογίαν ἐπιστεύθη ὅτι ἡ νόσος, ὡς διαταραχὴ τῆς φυσιολογικῆς λειτουργίας τοῦ ὀργάνου, ἐὰν δὲν ἐπέφερον ὀργανικὴν ἀλλοίωσιν ἥτις νὰ ἐπιβάλλῃ χειρουργικὴν ἐπέμβασιν, θὰ ἠδύνατο ν' ἀποκατασταθῇ εἰς τὸ κατὰ φύσιν διὰ τῆς ἐπενεργείας ἐιδικοῦ φαρμάκου, ὡς ἐν εἰς τὸν ὕαλινον δοκιμαστικὸν σωλῆνα ἐπιτυχῆς χημικῶν πείραμα. Ἡ ἱατρικὴ ἐβάδιζεν οὕτω εἰς τεχνικὴν μηχανιστικὴν κατεύθυνσιν.

Ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος προέχοντες ἱατροὶ (Liek, Bier von Krehl κ. ἄ.) ἐξανίστανται ἐναντίον τῆς τοιαύτης ἀντιλήψεως. Κλινικαὶ παρατηρήσεις καὶ πειράματα γινόμενα μετὰ τὸ τέλος τοῦ Α' Παγκοσμίου πολέμου ἀπέδειξαν ὅτι ἡ λειτουργία τοῦ ὀργάνου δὲν προκύπτει ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τῇ βάσει φυσικῶν νόμων καὶ ἀξιωμάτων, ἀλλὰ ὑπόκειται διαρκῶς καὶ εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ πνευματικοῦ παράγοντος, τοῦ συναισθήματος, τῆς ἐκάστοτε ἐπενεργούσης ψυχικῆς διαθέσεως. Αὐτὴ ἡ λαϊκὴ παρατήρησις ἀναγνωρίζεται ὅτι συναίσθημα χαρᾶς, λύπης, φόβου κλπ. ἐπιδρᾷ ὄχι μόνον εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἀτόμου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς λειτουργίας τῶν ὀργάνων.

Ἡ νόσος, ὡς παρεκτροπὴ ἀπὸ τῆς φυσιολογικῆς συλλειτουργίας τῶν ὀργάνων ἔχει συχνότατα, ὡς ἐκ τοῦ βάθους ἐπενεργούων πνευματικῶν αἰτιῶν, δυσμενῆ ψυχικὴν ἐπίδρασιν. Αὕτη δόσκις περαιτέρω ἐπενεργεῖ, καθορίζει καὶ τὴν πορείαν καὶ τὴν ἔκβασιν τῆς νόσου.

Ἐνῶ δὲ ἡ ἐξερεύνησις τῆς συστάσεως καὶ τῆς λειτουργίας τῶν ὀργάνων προήχθη καὶ προάγεται μέχρι σήμερον, μέχρι τῶν ἀπωτάτων λεπτομερειῶν, ἀντὶ νὰ προκύψῃ ἡ ἀναμενομένη κατανόησις τῶν φαινομένων τῆς ζωῆς, διεπιστώθη ὅτι ὑπάρχουν ὅρια ἐπιγνώσεως πέραν τῶν ὁποίων ὁ ἄνθρωπος νοῦς δὲν δύναται νὰ διεισδύσῃ. Ἀντιλαμβανόμεθα ὅσα τὰ αἰσθητήρια ἡμῶν ὄργανα δύνανται νὰ παραλάβουν καὶ μεταδώσουν. Ὅτι πέραν τού-

τοῦ ὑπάρχει, παραμένει ἀπόσιτον εἰς τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν, ὡς ἐγκλειόμενον εἰς τὸ μυστήριον τῆς ζωῆς. Ἡ ὑλιστικὴ θεωρία τῆς ἐξελίξεως τῆς ζωῆς κατέπεσεν.

★

Ἐν τούτοις ἐν τῇ πράξει διέπεται ἀκόμη καὶ σήμερον ἡ Ίατρικὴ ἀπὸ τὴν ὑλιστικὴν ἀντίληψιν, ὅτι πάσχει τὸ ὄργανον καὶ πρὸς θεραπείαν δέον νὰ ἀποκατασταθῇ ἢ κανονικὴ λειτουργία τούτου διὰ τοῦ φαρμάκου.

Ὁ ἰατρός ἀποδέχεται τὴν ἐπενέργειαν τοῦ φαρμάκου ὡς ἐπαρκῆ καὶ ἀποτείνεται εἰς τὸ βιομηχανικῶς παρεχόμενον ἰδιοσκεύασμα, παραβλέπων πᾶσαν πνευματικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ πάσχοντος. Ἐν τῇ πεποιθήσει ὅτι πάσχει μονομερῶς τὸ ὄργανον, παραπέμπει τὸν ἀσθενῆ του εἰς τὸν Εἰδικὸν ἰατρόν, χωρὶς νὰ ἐξερευνήσῃ πρὶν ἐὰν ὑπάρχῃ ἐκ τοῦ βάρους ἐπενεργούν πνευματικὸν αἷτιον τῆς νόσου.

Ἡ παρέμβασις τοῦ Ἐργαστηρίου πρὸς καθορισμὸν τῆς διαγνώσεως, τοῦ Εἰδικοῦ ἰατροῦ πρὸς ἐπίτευξιν θεραπείας, συντείνουν εἰς τὸ νὰ μειωθῇ ἢ ἄλλοτε περιβλεπτος θέσις τοῦ γενικοῦ ἰατροῦ ἐντὸς τῆς κοινωνίας, τοῦ ἐμπίστου οἰκογενειακοῦ ἰατροῦ, νὰ ἐκλείψῃ ἢ ἀπεριόριστος πρὸς αὐτὸν ἐμπιστοσύνη. Ἡ εὐχερὴς ἀπόκτησις τοῦ ἰδιοσκευάσματος μετὰ τὴν πρόχειρον ὁδηγίαν χρήσεως, κατέστησε τὸν ἰατρόν ἐν πολλοῖς περιπτώσιν εἰς τὰ ὅμματα τοῦ κοινοῦ.

Ὁ ἰατρός ὑπὸ τὰς σήμερον δυσμενεῖς περιστάσεις διαβιώσεως δὲν διαθέτει τὸν χρόνον ὥστε νὰ δυνηθῇ πνευματικῶς νὰ προσπελάσῃ τὸν ἀσθενῆ του καὶ ἀντιληφθῇ τὴν ψυχικὴν αὐτοῦ διάθεσιν, πιθανῶς τὸ βαθύτερον πνευματικὸν αἷτιον τῆς νοσηρῶς αὐτοῦ καταστάσεως.

Ὀλιγότερον εἶναι τοῦτο δυνατὸν εἰς τὰ ὁποιαδήποτε Ἰατρεῖα, ὅπου ἕνεκα τῆς προσελεύσεως μεγάλου ἀριθμοῦ ἀσθενῶν, δὲν παρέχεται εἰς τὸν ἰατρόν ὁ ἀπαιτούμενος χρόνος ὅπως ἀσχοληθῇ βαθύτερον μετὰ ἕκαστον τούτων. Ὁ ἀσθενὴς μὴ εὐρίσκων κατανόησιν δὲν ἀρκεῖται εἰς τὸ ἀναγραφόμενον φάρμακον καὶ ἀτέρχεται ἀπογοητευμένος. Ἄντι ψυχικῆς συμπαρα-

στάσεως καὶ ἐνισχύσεως εὐρίσκει συχνότατα ἐκ τοῦ προχείρου διεκπεραιώσιν.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ Νοσοκομεῖα καὶ Κλινικὰς εὐρίσκει ὁ ἀσθενὴς τὴν κατανόησιν καὶ συμπάθειαν, τὴν πνευματικὴν συμπαράστασιν καὶ ψυχικὴν ἐνίσχυσιν, ἥτις μεγάλως θὰ συμβάλλῃ πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς υγείας του;

Βεβαίως ὑπάρχουν πλείστα ἀξιέπαινοι ἐξαιρέσεις κατὰ τὰς ὁποίας ὁ ἰατρός ἐξ ἰδίου συναισθήματος ἔρχεται εἰς ψυχικὴν ἐπαφὴν μετὰ τὸν πάσχοντα. Εἶναι ἴδιον παντὸς ἰατροῦ νὰ ζητῇ νὰ ἐνισχύσῃ τὸν ἀσθενῆ αὐτοῦ καὶ ψυχικῶς διὰ τοῦ λόγου ἢ ἄλλων πνευματικῶν μέσων. Εἰς τοῦτο μάλιστα ἔρχεται ἡ φήμη τοῦ καλοῦ ἰατροῦ. Τὴν τοιαύτην ἀναγνώρισιν, ὡς καλοῦ ἰατροῦ, ὀφείλει οὗτος ὄχι εἰς περισσοτέρας ἰατρικὰς γνώσεις ἢ ἄλλος ἰατρός, ἀλλὰ πρὸ πάντων εἰς τὴν ἐμφυτον εἰς αὐτὸν ἰκανότητα ὅπως ἐκάστοτε ψυχικῶς προσπελάσῃ τὸν ἀσθενῆ του καὶ ἀποκτήσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην του.

★

Ἡ Ίατρικὴ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς θετικῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης ἐπετέλεσεν ὑπερόχους προσόδους ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος μέχρι σήμερον, ἀλλ' αὗται ἀφορῶσι τὸ ὄργανον καὶ τὴν λειτουργίαν τούτου, τὸ ὑλικὸν μέρος τοῦ ὀργανισμοῦ. Ἡ ἐπιστήμη ἀναζητοῦσα θετικὴν ἐπίγνωσιν ἠκολούθησεν τὴν ὁδὸν ἀντικειμενικὴν κατεῖθυσιν, ἀλλ' ἠγνόησε καὶ ἀπρηνήθη μάλιστα τὴν ἐπίδρασιν τοῦ πνευματικοῦ παράγοντος.

Σήμερον ὁμως ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τῆς Ἐπιστήμης τὸ ψυχοσωματικὸν σύνολον τοῦ ζῶντος ὀργανισμοῦ. Ὅτι τὴν λειτουργίαν τοῦ ὀργάνου ἐν τῇ ἐκδηλώσει τῆς ζωῆς καθορίζει ὄχι ἀπλῶς τὸ ὑλικὸν στοιχεῖον καὶ οἱ τοῦτο διέποντες νόμοι, ἀλλὰ μετὰ τούτων καὶ τὸ συναίσθημα, ὁ πνευματικὸς παράγων. Ὁ ἰατρός ὡς λειτουργὸς εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ ζῶντος (Liek) ὀφείλει νὰ καθοδηγῆται ἐξ ἴσου ὑπὸ τοῦ συναισθήματος εἰς τὴν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τὸν πάσχοντα. Τὸ συναίσθημα τοῦτο εἶναι ἡ ἀγάπη. Ὁ ἄνω ἀναφερόμενος μέγας ἰ-

ατρός τοῦ 16ου αἰῶνος Paracelsus λέγει: τὸ ὑπέρτατον ἀποτελεσματικὸν φάρμακον εἶναι ἡ ἀγάπη (der höchste Grad von Arznei ist die Liebe).

Κατὰ τὴν προηγηθεῖσαν πνευματικὴν περίοδον τῆς Ίατρικῆς, τὴν ἔλλειψιν θεϊκῶν γνώσεων ἐκ τῆς παθολογίας τῶν ὀργάνων ἀντικαθίστα ἡ ἐκ διαίσθησεως καθοδήγησις, τὸ ἄμεσον ἐνδιαφέρον πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς σωματικῆς καὶ ψυχικῆς ὑγείας τοῦ πάσχοντος.

Ἡ ἐκ τοῦ συναισθήματος τούτου ἐκδήλωσις ἐκ μέρους τοῦ ἱατροῦ διεγείρει εἰς τὸν ἀσθενῆ τὴν ἐμπιστοσύνην, τὴν πίστιν εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ὑγείας του καὶ τὸ συναίσθημα τοῦτο ἀποτελεῖ προέχοντα παράγοντα πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ.

Ἡ τοιαύτη ἀντίληψις τῆς Ίατρικῆς, ἡ ὁποία ἀπὸ τοῦ Ἱπποκράτους μέχρι καὶ μεσοῦντος τοῦ 19ου αἰῶνος διεῖπε τὴν ἱατρικὴν, ἀνύψωσε τὴν θέσιν τοῦ ἱατροῦ ἐντὸς τῆς κοινωνίας καὶ καθίστα αὐτὸν περιβλεπτόν αὐτῆς παράγοντα.

Τοῦναντίον ἡ σημερινὴ Ίατρικὴ ἀκολουθοῦσα τὴν ὑλιστικὴν κατεύθυνσιν, ἀγνοοῦσα τὸ ἄτομον καὶ τὰς ψυχικὰς αὐτοῦ ἀνάγκας, ἐμείωσε τὴν θέσιν τοῦ ἱατροῦ ἐντὸς τῆς κοινωνίας καὶ ἐστέρησε αὐτὸν τοῦ σπουδαιοτάτου θεραπευτικοῦ παράγοντος τῆς πνευματικῆς ἐκ μέρους τοῦ ἱατροῦ ἐπιδράσεως.

Πρὸς ἀποκατάστασιν εὐμενοῦς σχέσεως

μεταξὺ ἱατροῦ καὶ πάσχοντος δύναται ἐξαιρέτως νὰ συμβάλῃ ὁ Πανεπιστημιακὸς διδάσκαλος διὰ τῆς διηνεκοῦς πρὸς τοῦτο καθοδηγήσεως τοῦ νεαροῦ ἱατροῦ. Ἀπαιτεῖται κυρίως ἡ κατανόησις ἐκ μέρους τῆς πολιτείας ὅπως καταστή ὁ ἱατρός οικονομικῶς ἀνεξάρτητος, ὥστε νὰ δύναται νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς τὸν πάσχοντα. Ἐπιβάλλεται ὅπως ὁ ἱατρός διηνεκῶς ἔχη πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι τὸ ἔργον αὐτοῦ ἀποτελεῖ λειτουργημα καὶ ὅτι οὗτος ὑπὸ τὴν ιδιότητα αὐτοῦ ταύτην παρακολουθεῖται ἀδιαλείπτως ὑπὸ τῆς κοινωνίας. Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην πρῶτον βῆμα θὰ ἀποτελεῖ ἡ ἀπόλυτος ἀναγνώρισις τοῦ θεσμοῦ τῆς ἐλευθέρου ἐκλογῆς τοῦ ἱατροῦ ὑπὸ τοῦ πάσχοντος, ἥτις θὰ ἡδύνατο ν' ἀπακαταστήσῃ τὴν ἀναγκαίαν εὐμενῆ σχέσιν μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ ἱατροῦ.

Ἐὰν ἀποδοθῇ εἰς τὸν πάσχοντα ὁ ἱατρός, ὡς ἐξευρεθῇ τρόπος, ὁ ἱατρός, ἀπηλλαγμένος οικονομικῶν δυσχερειῶν, νὰ δύναται νὰ ἐπιτελῇ τὸ εἰς αὐτὸν ἀνατεθὲν λειτουργημα. Τότε θὰ ἀνατείλῃ βεβαίως νέα, ἐπὶ ἐπιστημονικῶν ἐπιγνώσεων καὶ πνευματικῆς καθοδηγήσεως συγχρόνως βασιζομένη, ἀκμὴ τῆς Ίατρικῆς.

Μ. ΓΕΡΟΥΛΑΝΟΣ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
Ἀκαδημαϊκός.

Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΔΙΑΚΗΡΥΞΙΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΙ ΑΙ ΓΕΝΙΚΑΙ ΑΡΧΑΙ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ(*)

Ι. Ἀπὸ τοῦ 1950 ἡ Γενικὴ Συνέλευσις τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν ἀπεφάσισεν ὅπως ἡ 10ῃ Δεκεμβρίου ἐορτάζεται εἰς ὅλον τὸν κόσμον ὡς Ἡμέρα τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου, ὡς ἡ ἐπέτειος τῆς ψηφίσεως κατὰ τὴν 10ην Δεκεμβρίου 1948 τῆς Παγκοσμίου Διακηρύξεως τῶν Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων. Ὁ δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος ἤρχισεν εἰς περίοδον μεγάλης κρίσεως τῆς ἀνθρωπότητος, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἄτομον εἶχεν ὑποστῆ τὰ δεινὰ ἀπολυταρχικῶν καθεστώτων καὶ ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρώπου εἶχεν ἀρχίσει νὰ παραγνοῶριζεται εἰς πολλὰ σημεῖα τῆς ὑφηλίου. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου πράξεις βαρβαρότητος ἐτόνωνσαν τὸ αἷμα τῆς ἀνθρωπότητος, ὅπως τὸ ἄτομον ὡς ἀνωτέρα ἀξία τύχη μεταπολεμικῶς μεγαλυτέρας ὑποστηρίξεως, προστασίας καὶ σεβασμοῦ τῶν προαιωνίων καὶ θεμελιωδῶν δικαιωμάτων του.

Ὁ Πρόεδρος Ρουζβελτ ἤδη διαρκούντος τοῦ πολέμου, τὴν 6 Ἰανουαρίου 1941, εἰς τὸ γνωστὸν μῆνυμά του πρὸς τὸ Ἀμερικανικὸν Κογκρέσον διεκήρυξε τὰς τέσσαρας ἐλευθερίας: Ἐλευθερίαν τοῦ λόγου, ἐλευθερίαν τῆς θρησκείας, ἐλευθερίαν ἀπὸ τὸν φόβον καὶ ἐλευθερίαν ἀπὸ τὴν ἀνάγκην. Αἱ τέσσαρες οὕτως ἐπιγραμματικῶς διατυπώμεναι ἐλευθερίαι, ἐκφράζουν τὴν ἐλευθερίαν τοῦ λόγου καὶ τῆς σκέψεως, τὴν ἐλευθερίαν τῆς θρησκευτικῆς πίστεως, τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρώπου τὴν συνισταμένην εἰς τὴν δημοκρατίαν τοιούτων κοινωνικῶν συνθηκῶν διαβιώσεως, ὥστε ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρώπου νὰ μὴ καταπιέζεται ἀπὸ τὰς βιοτικὰς ἀνάγκας καὶ τέλος τὴν ἐλευθερίαν ἀπὸ τὸν φόβον, τὴν ὁποίαν ναι μὲν ὁ Ρουζβελτ ἀντελαμβάνετο ὡς ἐλευθερίαν ἀ-

πὸ τὸν φόβον διεθνῶν καταπιέσεων, ἀλλὰ ἡ ὁποία εἰς τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξίν της σημαίνει καὶ ἐννοεῖται καὶ ὡς ἐλευθερία ἀπὸ τὸν φόβον ἐσωτερικῶν καταπιέσεων. Ὁ Χάρτης τοῦ Ἀτλαντικοῦ τῆς 14 Αὐγούστου 1941 διεκήρυξε ὡς αἷμα τῆς παγκοσμίου συνειδήσεως τὴν ἀνάγκην μεταπολεμικῆς διαμορφώσεως τοῦ κόσμου κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε αἱ δύο τελευταῖαι ὡς ἂν ἐλευθερίαι νὰ εἶναι σεβασταὶ ἀπὸ ὅλους.

Ὅταν εἰς τὸν Ἅγιον Φραγκίσκον τὸ 1945 ὑπεγράφη ὁ Χάρτης τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν τὸ πνεῦμα τοῦ σεβασμοῦ τῶν πανανθρωπίνων δικαιωμάτων κατέκτησε δόκιμον τὸν Χάρτην καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ προοιμίου αὐτοῦ τονίζεται ὅτι μεταξὺ τῶν σκοπῶν καὶ βάσεων τῆς νέας διεθνούς κοινωνίας εἶναι ἡ πίστις εἰς τὰ θεμελιώδη δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὴν ἀξίαν καὶ ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὴν ἰσότητά ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καὶ τῶν ἐθνῶν μεγάλων καὶ μικρῶν. Ἡ ἰδέα αὕτη ἐκφράζεται ἐπανειλημμένως εἰς πλεῖστα σημεῖα τοῦ Χάρτου. Εἰς τὸ ἄρθρον 1 ἐκτίθενται οἱ σκοποὶ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν καὶ τονίζεται, ὅτι οὗτοι εἶναι ἡ λήψις καταλλήλων μέτρων πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς παγκοσμίου εἰρήνης, ἡ διεθνῆς συνεργασία ἐπὶ διεθνῶν προβλημάτων οικονομικῆς, κοινωνικῆς, ἐκπολιτιστικῆς καὶ ἀνθρωπιστικῆς φύσεως ὡς καὶ ἡ προαγωγή καὶ ἐνθάρρυνσις τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὰς θεμελιώδεις ἐλευθερίας διὰ πάντας ἄνευ διακρίσεως φυλῆς, φύλου, γλώσσης ἢ θρησκείας. Τὸ ἄρθρον 13 ἐπαναλαμβάνει ὅτι ἡ Γενικὴ Συνέλευσις, ὡς κύριον ὄργανον τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν, ἔχει σκοπὸν νὰ προάγῃ τὴν διεθνήν συνεργασίαν ἐφ' ὅλων τῶν πεδίων καὶ νὰ ὑποβοηθήσῃ τὴν πραγμάτωσιν τῶν δικαιωμά-

(*) Διάλεξις γενομένη ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Θεσσαλονίκης.

των τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν θεμελιωδῶν ἐλευθεριῶν διὰ πάντας ἄνευ διακρίσεως φυλῆς, φύλου, γλώσσης καὶ θρησκείας. Τὸ ἄρθρον 55 εἰς τὸ κεφάλαιον περὶ διεθνούς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς συνεργασίας τονίζει ὅτι τὰ Ἠνωμένα Ἐθνη δέον νὰ φροντίζουν διὰ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ ἐπιπέδου τῆς ζωῆς, δι' ἐργασίαν δι' ὅλους καὶ διὰ τὴν δημιουργίαν οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς προόδου καὶ νὰ προάγουν τὰς λύσεις τῶν διεθνῶν οἰκονομικῶν, κοινωνικῶν καὶ συναφῶν προβλημάτων, τὴν διεθνή πνευματικὴν καὶ ἐκπαιδευτικὴν συνεργασίαν καὶ τὸν καθολικὸν σεβασμὸν καὶ ἐξασφάλισιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν θεμελιωδῶν ἐλευθεριῶν διὰ πάντας ἀδιακρίτως φυλῆς, φύλου, γλώσσης καὶ θρησκείας. Τὸ ἄρθρον 62 ἀφορῶν τὰς ἀρμυδιότητας τοῦ Οἰκονομικοῦ καὶ Κοινωνικοῦ Συμβουλίου, ἐπαναλαμβάνει ὅτι τοῦτο δύναται νὰ κάμῃ συστάσεις πρὸς τὸν σκοπὸν προαγωγῆς καὶ διασφάλισεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν θεμελιωδῶν ἐλευθεριῶν διὰ πάντας.

Αὐτὸς ὁ ἐπανελημμένος τονισμὸς τῆς προστασίας καὶ τοῦ σεβασμοῦ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου δεικνύει ὅτι τὸ αἷτημα ὄλων τῶν λαῶν, ὡς ἐκφράζεται διὰ τοῦ Χάρτου τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν, ἦτο ὅπως κύριος σκοπὸς τοῦ νέου καθεστώτος τῆς διεθνούς κοινωνίας εἶναι ὄχι μόνον αἱ εἰρηνικαὶ σχέσεις μεταξὺ τῶν κρατῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ δημιουργία ἐκείνου τοῦ ὑποβάθρου τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν σύγχρονον ἀντίληψιν εἶναι ἀπαραίτητον διὰ τὴν εἰρήνην μεταξὺ τῶν Ἐθνῶν, δηλαδὴ τοῦ ὑποβάθρου τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, ἐν ὅψει τῆς ιδέας ὅτι τὸ ἄτομον εἶναι ἀξία καθ' ἑαυτὸ καὶ ὅτι ὄλαι αἱ κοινωνίαι δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ νὰ ἐπιδιώκουν τὴν διασφάλισιν τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων.

Αἱ ἀρχαὶ αὐταὶ αἱ ὁποῖαι διακηρύσσονται εἰς τὸν Χάρτην τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν, καίτοι τόσον συχνὰ ἐπαναλαμβάνονται, δὲν περιεῖχον λεπτομερειακὴν ἔκθεσιν περὶ τοῦ ποῖα εἶναι αἱ θεμελιώδεις ἐλευθερίαι καὶ τὰ θεμελιώδη δικαιώματα, ἀτινα μὲ τόσον πληθωρισμὸν διατάξεων ὁ Χάρτης κηρύσσει ὡς σεβαστά. Καὶ πρᾶγματι ἡ ἀοριστία αὐτὴ ὠδήγησεν εὐθὺς εἰς

τὴν ἀνάγκην, μετὰ ἐν μόλις ἔτος ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Ὄργανισμοῦ τῶν Ἠν. Ἐθνῶν, ὅπως μελετηθῆ ἑγγύτερον τὸ πρόβλημα τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καὶ τὸ Οἰκονομικὸν καὶ Κοινωνικὸν Συμβούλιον καὶ εἰδικώτερον ἢ Ἐπιτροπὴ τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου, ἡ μόνη ἄλλωστε εἰδικὴ ἐπιτροπὴ ποῦ προέβλεψεν ὁ Χάρτης, ἤρχισαν ἐργαζόμενοι διὰ τὴν δημιουργίαν τῶν κειμένων, βάσει τῶν ὁποίων αἱ διακηρυχθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Χάρτου ἀρχαὶ θὰ ἐγίνοντο πραγματικότης καὶ θὰ ἐθετικοποιούντο. Ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων ἀπεφάσισεν, ὅτι τὰ κείμενα τὰ ὁποῖα ἦσαν ἀπαραίτητα ἔδει νὰ ἦσαν τρία: Μία παγκόσμιος διακήρυξις τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, μία διεθνὴς σύμβασις, τὴν ὁποῖαν θὰ ὑπέγραφον τὰ κράτη καὶ βάσει τῆς ὁποίας θὰ ὀργανοῦτο ἡ πραγματικὴ προστασία τῶν ἀνθρωπίνων τούτων δικαιωμάτων καὶ τέλος κείμενα βάσει τῶν ὁποίων τὰ μέσα καὶ τὰ μέτρα ἐφαρμογῆς τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων θὰ διευτυπύοντο λεπτομερῶς. Ἐκρίθη ὅτι ὅλη αὐτὴ ἡ ἐργασία ἔπρεπε νὰ γίνῃ κατὰ σταθμούς.

II.—Πρῶτος σταθμὸς ὑπῆρξεν ἡ προετοιμασία καὶ ἡ κατὰ τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν ἐν Παρισίοις τὸ 1948, μετὰ ἐξονυχιστικὴν συζήτησιν καὶ 1200 εἰδικὰς ψηφοφορίας ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστον ἄρθρων καὶ παραγράφων, ψηφίσις τῆς Παγκοσμίου Διακηρύξεως τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου (Universal declaration of human rights). Εἰς τὴν Γενικὴν αὐτὴν Συνέλευσιν καὶ ἄλλα συναφῆ θέματα μεγάλης σημασίας ἔτυχον ἐγκρίσεως, ὡς ἡ σύμβασις περὶ κατάδικης τοῦ διεθνούς ἐγκλήματος τῆς γενοκτονίας.

Ἡ Διακήρυξις τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου ἐψηφίσθη ἀπὸ 48 κράτη χωρὶς οὐδὲν κράτος νὰ ψηφίσῃ κατ' αὐτῆς. Μόνον 10 κράτη ἀπέσχον τῆς ψηφοφορίας μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰ 8 κράτη τῆς Σοβιετικῆς ὁμάδος. Χαρακτηριστικὸν ὅμως εἶναι ὅτι καὶ τὰ κράτη ταῦτα, τὰ ὁποῖα ἐνεργῶς μετέσχον εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ κειμένου τῆς Διακηρύξεως δὲν κατεψήφισαν τὴν Διακήρυξιν, ἀλλ' ἀπλῶς ἀπέσχον τῆς

ψηφοφορίας δι' ὠρισμένους πολιτικούς λόγους. Οὕτω τὸ κείμενον ἐμφανίζεται ὡς ψηφισθὲν ἄνευ θετικῆς ἀντιρρήσεως ἀπὸ ὅλα τὰ μετασχόντα τότε εἰς τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν κράτη.

Ἡ Παγκόσμιος Διακήρυξις τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου, τὴν ὁποίαν ὠρισμένοι ἐπιστήμονες παρ' ἡμῶν ὀνομάζουν Οἰκουμενικὴν Διακήρυξιν, ἔχει μεταφρασθῆ εἰς 46 γλώσσας καὶ κατ' ἔτος τὴν 10 Δεκεμβρίου εἰς κάθε γωνίαν τῆς ὑψηλίου γίνονται ἑορτασμοὶ τῆς ἐπετείου τοῦ μνημείου αὐτοῦ τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου. Ἡ σημασίας τῆς εἶναι κατάδηλος ἐκ τοῦ ὅτι αἱ διατάξεις περὶ ἀτομικῶν δικαιωμάτων τῶν μετὰ τὴν Διακήρυξιν ψηφισθέντων συνταγμάτων διαφόρων πολιτειῶν ἔχουν ἐπιρρασθῆ ἀμέσως ἀπὸ τὸ κείμενον τῆς Διακήρυξεως. Τὰ συντάγματα τῆς Ἰνδουήσιας, Κοσταρικής, Συρίας, Ἑλ Σαλβατώρ (1950) καὶ Αἰτίας, ψηφισθέντα ὅλα μετὰ τὸ 1948, εἰς τὰς διατάξεις περὶ ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν ἀκολουθοῦν τὰ διακηρυχθέντα ὑπὸ τῆς Παγκοσμίου Διακήρυξεως.

Τέλος ἡ Σύμβασις τῆς Ρώμης περὶ τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου, ἣτις ἐψηφίσθη τὸ 1950 ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης ὁμοῦ μετὰ τοῦ προσθέτου πρωτοκόλλου τῶν Παρισίων τοῦ 1952, ἀκολουθοῦν τὴν Διακήρυξιν τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν τοῦ 1948. Ἐνώπιον τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου ἔκκερμεῖ, ὡς γνωστόν, ἡ προσφυγὴ τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῆς Μ. Βρετανίας διὰ τὰς ἐν Κύπρῳ παραβιάσεις τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Ἡ Σύμβασις τῆς Ρώμης καὶ τὸ πρωτόκολλον τῶν Παρισίων ἐκυρώθησαν ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος διὰ τοῦ Νόμου 2329/1953 καὶ ἐπομένως ἔχουν εἰσαχθῆ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἐσωτερικὸν δίκαιον. Ἡ Σύμβασις τῆς Ρώμης καὶ μὲν ἀκολουθεῖ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὴν Παγκόσμιον Διακήρυξιν, εἶναι ὅμως διάχυτος ἀπὸ περισσότερον συντηρητικὸν πνεῦμα καὶ δὲν περιέχει τὰ κοινωνικά δικαιώματα τὰ ὅποια διακηρύσσει ἡ Παγκόσμιος αὕτη διακήρυξις, περιοριζομένη εἰς τὰ κυρίως ἀτομικά δικαιώματα.

Ἀληθῶς τὰ πρόσφατα ἰδίᾳ παγκόσμια

γεγονότα καὶ δὴ τὰ τῆς Οὐγγαρίας καὶ τῆς Κύπρου, κατέδειξαν καὶ πάλιν ὅτι ἀπολυταρχικὰ ἢ ἀποικιακὰ καθεστῶτα ἐξακολουθοῦν πάντοτε νὰ καταφεύγουν εἰς τὴν βίαν καὶ τὴν καταπάτησιν στοιχειωδῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ τοιαύτη ὁμῶς καταπάτησις ἐξ ἄλλου καθιστᾷ ἔτι μεγαλυτέραν τὴν ἀξίαν τῆς διὰ διεθνῶν κειμένων διακηρύξεως καὶ προστασίας τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ἡ Γενικὴ Συνέλευσις τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν ἀπὸ τοῦ 1954 ἀσχολεῖται μὲ δύο σχέδια διεθνῶν συμβάσεων περὶ ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων (Draft international covenants on human rights), μῖς ἀφορώσης τὰ ἀτομικὰ καὶ πολιτικὰ δικαιώματα καὶ ἑτέρας ἀφορώσης τὰ κοινωνικά δικαιώματα.

Κατὰ τὴν 10ην Γενικὴν Συνέλευσιν τοῦ 1955 τὰ σχέδια τῶν ὡς ἄνω διεθνῶν συμβάσεων, ἤρχισαν συζητούμενα, κατ' ἄρθρον, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀποδοχὴν τῶν προομιῶν μακρὰ διαμάχῃ ἐπεκράτησε περὶ τὸ ἄρθρον 1—κοινὸν δι' ἀμφοτέρως τὰς συμβάσεις—ὅπερ καθιερῶναι τὸ δικαίωμα τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν, ὡς τὸ βασικὸν δικαίωμα ἀπαραίτητον διὰ τὴν ὑπαρξίν ὅλων τῶν ἄλλων δικαιωμάτων. Τελικῶς ἐψηφίσθη μὲ 33 ψήφους ἔναντι 12 καὶ μὲ 13 ἀποχὰς νέον κείμενον τοῦ ἄρθρου 1, ἡ περαιτέρω ὁμῶς συζητήσις ἐπὶ τῶν σχεδίων ἀνεβλήθη διὰ τὴν συνελευσάν ἤδη 11ην Γενικὴν Συνέλευσιν τοῦ 1956.

III.—Ἡ Παγκόσμιος Διακήρυξις τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου περιέχει 30 ἄρθρα, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 3-20 διακηρύσσουν τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου ἢ τὰς ἀτομικὰς ἐλευθερίας, τὸ 21 τὰ πολιτικὰ δικαιώματα, τὰ δὲ ἄρθρα 22-27 διακηρύσσουν τὰ κοινωνικὰ δικαιώματα.

Ἀτομικὰ δικαιώματα, ἢ ἀτομικαὶ ἐλευθερίαι εἶναι ἐκεῖνα τὰ θεμελιώδη δικαιώματα, τὰ ὅποια εἰς τὴν πυραμίδα τοῦ δικαίου ἐκάστης Πολιτείας ἐμφανίζονται ὡς περιορισμοὶ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ κράτους εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ζωῆς τῶν ἀτόμων. Τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα διακρίνονται ἀπὸ τὰ πολιτικὰ δικαιώματα. Τὰ πολιτικὰ δικαιώματα καὶ τὰ ἀτομικὰ εἶναι καὶ τὰ δύο δι-

καιώματα δημοσίου δικαίου, ἀλλὰ τὰ μὲν πολιτικά ἀφοροῦν εἰς τὸ δικαίωμα παντὸς ἀνθρώπου ὅπως συμμετέχη ἐνεργῶς εἰς τὴν ἀσκήσιν τῆς κρατικῆς ἐξουσίας, εἶναι δηλαδή τὸ δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς δημοκρατίας, τὰ δὲ ἀτομικά δικαιώματα εἶναι οἱ περιορισμοὶ τοὺς ὁποίους, ὡς θεμελιώδεις, θέτει ἡ ἔννομος τάξις εἰς τὸ Κράτος πρὸς ἐξασφάλισιν ὠρισμένης σφαίρας ἐλευθερίας εἰς τὸ ἄτομον. Τὰ κοινωνικά δικαιώματα (ἄρθρα 22-27) εἶναι νεώτερα μορφή θεμελιωδῶν δικαιωμάτων. Εἶναι ἐκεῖνα εἰς τὰ ὁποῖα τὸ ἄτομον δὲν ἔχει ἀξίωσιν ἔναντι τοῦ Κράτους εἰς τὸ νὰ μὴ ἐνεργήσῃ τὸ κράτος, ἀλλὰ ἔχει ἀξίωσιν εἰς θετικὰς παροχὰς ἐκ μέρους τοῦ κράτους, ἔχει ἀξίωσιν ἐπὶ τῆς ἐκπαίδευσέως, τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως, συμμετοχῆς εἰς τὰ ἀγαθὰ τῶν πορισμάτων τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ πνεύματος. Ἐχει ἀξίωσιν κυρίως ἐπὶ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς ἴσης μεταχειρίσεως αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐργασίαν.

Τὰ κοινωνικά δικαιώματα εἶναι δημιούργημα τῆς νεωτέρας ἐξελιξέως τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας. Ἡ κοινωνικὴ ἀσφάλεια, ὑπὸ τὴν εὐρείαν ἔννοιαν τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς διαβιώσεως πνευματικῆς καὶ ὕλικῆς, πολλάκις δὲν συμβιβάζεται μετὰ τὴν ἀπόλυτον ἐλευθερίαν, διότι ἀπόλυτος ἐλευθερία δὲν δημιουργεῖ καὶ τοὺς περιορισμοὺς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ τὴν διαμόρφωσιν καθεστῶτος ὅπου τὸ ἄτομον εἶναι δυνατόν νὰ τύχῃ προστασίας.

Κατὰ ταῦτα ἡ Διακήρυξις ἐμφανίζεται ὡς ἡ συγχρονισμένη μορφή τῆς διαπιστώσεως ἐνὸς συγκερασμοῦ τῶν ἀρχῶν ἐκείνων αἱ ὁποῖαι εἶναι τὸ αἶτημα τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου, ἤτοι τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης. Τέλος τὰ ἄρθρα 1, 2 καὶ 28-30 τῆς Παγκοσμίου Διακηρύξεως ἀποτελοῦν τὴν καθιέρωσιν τῶν γενικῶν ἐκείνων δικαιωμάτων, τὰ ὁποῖα ὀδηγοῦν εἰς τὴν πραγμάτωσιν ὅλων τῶν ἄλλων δικαιωμάτων. Ἡ Γενικὴ Συνέλευσις τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν ἐψήφισε τὴν Παγκόσμιον Διακήρυξιν ὡς κοινὴν ἰδέαν, ὡς ἐπίτευξιν κοινὴν πάντων τῶν λαῶν καὶ ἔθνῶν.

1. Τὸ ἄρθρον 1 τῆς Διακηρύξεως, τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζεται ὡς ἐν ἀπὸ τὰ γε-

νικὰ ἄρθρα, λέγει ὅτι πάντα τὰ ἀνθρώπινα ὄντα ὀφείλουσαν νὰ ἐνεργοῦν πρὸς ἄλληλα ἐν πνεύματι ἀδελφωσύνης. Τὸ ἄρθρον 2 ἐπαναλαμβάνει ὅτι ἕκαστος δύναται νὰ ποιῆται χρῆσιν παντὸς δικαιώματος καὶ ἐλευθερίας ἄνευ οὐδεμιᾶς διακρίσεως φυλῆς, φύλου, γλώσσης καὶ θρησκείας. Τέλος τὸ ἄρθρον 28 λέγει ὅτι πᾶν πρόσωπον δικαιοῦται ὅπως ἐπὶ τοῦ κοινωνικοῦ καὶ διεθνοῦς πεδίου ἐπικρατῆ τοιαύτῃ τάξει ὥστε τὰ δικαιώματα καὶ αἱ ἐλευθερίαι νὰ δύνανται νὰ εὐρωσι πλήρη ἐφαρμογήν. Τὸ ἄτομον ὅμως, ὡς τονίζει τὸ ἄρθρον 29, ἔχει καὶ καθήκοντα ἔναντι τῆς κοινωνίας καὶ ἐν τῇ ἀσκήσει τῶν δικαιωμάτων του θὰ ὑποβάλλεται εἰς τοὺς περιορισμοὺς τοὺς καθιερωμένους ὑπὸ τοῦ Νόμου, ἐπὶ τῷ τέλει ὅπως ἐξασφαλίζεται ἡ ἀναγνώρισις καὶ ὁ σεβασμὸς τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ ἄλλου καὶ ἐπὶ τῷ τέλει ὅπως ἱκανοποιῶνται αἱ εὐλογοὶ ἀπαιτήσεις τῆς τε ἠθικῆς καὶ τῆς δημοσίας τάξεως ὡς καὶ τῆς γενικῆς ἐημερίας ἐν μιᾷ δημοκρατικῇ κοινωνίᾳ.

2. Εἰς τὸ ἄρθρον 3 τονίζεται ὡς πρῶτον ἐκ τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων, ὅτι πᾶν ἄτομον ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν ζωὴν, τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ προσώπου του. Τὸ ἄρθρον 5 λέγει ὅτι οὐδεὶς θὰ ἐπιβάλλεται εἰς βασάνους ἢ εἰς ποινὴν ἢ μεταχειρίσιν σκληρὰν, ἀπάνθρωπον ἢ ἐξευτελιστικὴν. Τὸ ἄρθρον 7 λέγει ὅτι πάντες εἶναι ἴσοι ἔναντι τοῦ Νόμου καὶ ἀπολαμβάνουν ἄνευ διακρίσεως τοῦ δικαιώματος τῆς ἴσης προστασίας τοῦ Νόμου. Τὸ ἄρθρον 11 λέγει ὅτι πᾶν πρόσωπον κατηγορούμενον διὰ κολάσιμον πρᾶξιν θεωρεῖται κατὰ τεκμήριον ἄθῶν καὶ καθιεροῦται τὴν ἀρχὴν τῆς μὴ ἀναδρομικότητος τῶν ποινικῶν νόμων. Τὸ ἄρθρον 16 τονίζει ὅτι ἡ οἰκογένεια εἶναι τὸ φυσικὸν καὶ θεμελιώδες συστατικὸν στοιχεῖον τῆς κοινωνίας καὶ δικαιοῦται τῆς προστασίας τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ κράτους. Τὸ ἄρθρον 17 λέγει ὅτι πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα ἰδιοκτησίας καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ στερηθῇ αὐθαιρέτως ταύτης. Τὸ ἄρθρον 18 διακηρύσσει τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθερίας σκέψεως, συνειδήσεως καὶ θρησκείας. Τὸ ἄρθρον 19 λέγει ὅτι πᾶν ἄτομον ἔχει δικαίωμα ἐλευθε-

ρίας γνώμης καὶ ἐκφράσεως. Τὸ ἄρθρον 20 διακηρύσσει τὸ δικαίωμα τοῦ συνέχεσθαι καὶ συνεταιρίζεσθαι.

3. Εἰς τὰ ἀτομικὰ αὐτὰ δικαιώματα, τὰ ὁποῖα πολὺ ἀναλυτικώτερον διακηρύσσονται εἰς τὸ κείμενον τῆς Διακηρύξεως, προστίθεται τὸ ἄρθρον 21 τὸ ὁποῖον καθιεροῖ τὸ δικαίωμα τῶν ἀτόμων ἐπὶ τῆς ὑπάρξεως δημοκρατικῶν πολιτευμάτων.

Πᾶν πρόσωπον ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μετέχη εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν πραγμάτων τῆς πολιτείας εἴτε αὐτοπροσώπως εἴτε δι' ἀντιπροσώπων του. Ἡ θέλησις τοῦ λαοῦ εἶναι τὸ θεμέλιον τοῦ κύρους τῆς κρατικῆς ἐξουσίας καὶ ἡ θέλησις αὐτὴ δέον νὰ ἐκφράζεται δι' ἀδιαβλήτων ἐκλογῶν.

4. Τὰ ἐπόμενα ἄρθρα, ὅπως ἐλέχθη, προβλέπουν περὶ τῶν κοινωνικῶν δικαιωμάτων. Τὸ ἄρθρον 22 λέγει ὅτι πᾶν πρόσωπον, καθ' ὃ μέλος τῆς κοινωνίας, ἔχει δικαίωμα κοινωνικῆς ἀσφαλείας καὶ δικαιοῦται νὰ ἐπιτύχη εἴτε δι' ἐθνικῆς προσπαθείας εἴτε διὰ διεθνoῦς συνεργασίας, ἱκανοποίησιν τῶν οικονομικῶν, κοινωνικῶν καὶ μορφωτικῶν δικαιωμάτων, ἀπαιτητήτων εἰς τὴν ἀξιοπρέπειάν του καὶ εἰς τὴν ἐλευθέραν ἀνάπτυξιν τῆς προσωπικότητός του, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῆς ὀργανώσεως καὶ τῶν πόρων ἐκάστης χώρας.

Τὸ ἄρθρον 23 λέγει ὅτι πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα ἐργασίας, ἐλευθέρως ἐκλογῆς αὐτῆς, δικαίων καὶ ἱκανοποιητικῶν ὄρων ἐργασίας καὶ δικαίωμα προστασίας κατὰ τῆς ἀνεργίας. Τὸ ἄρθρον 24 λέγει ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει δικαίωμα ἀναπαύσεως. Τὸ ἄρθρον 25 ὅτι τὸ ἄτομον ἔχει δικαίωμα ἐπὶ τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων καὶ προσθέτει ὅτι ἡ μητρότης καὶ ἡ παιδικὴ ἡλικία δικαιοῦνται εἰδικῆς μερίνης καὶ ἀρωγῆς. Τὸ ἄρθρον 26 λέγει ὅτι πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα ἐπὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἀνωτέρας σπουδὰς τονίζει ὅτι πρέπει αὐταὶ νὰ εἶναι προσिताὶ ἐν πλήρει ἰσότητι εἰς πάντας βάσει τῆς ἀξίας των. Τὸ ἄρθρον 27 λέγει ὅτι πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα ὅπως λαμβάνῃ μέρος ἐλευθέρως εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῆς κοινωνίας καὶ συμμετέχη εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν πρόοδον καὶ τὰ ἀγαθὰ τὰ ἐξ αὐτῆς πηγάζοντα. Ἐπίσης τὸ αὐτὸ ἄρθρον 27 προστα-

τεύει τὸ δικαίωμα τῆς πνευματικῆς ἰδιοκτησίας.

IV.—Ἡ σύντομος αὕτη ἐπισκόπησις τῶν διατάξεων τῆς Παγκοσμίου Διακηρύξεως παρέχει μίαν γενικὴν εἰκόνα τῆς κοσμοϊστορικῆς σημασίας τὴν ὁποῖαν ἔχει τὸ κείμενον αὐτὸ διὰ τὴν ἱστορίαν τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν.

Βεβαίως τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα ἤδη ἀπὸ τῆς Ἀμερικανικῆς Διακηρύξεως τῆς Ἀνεξαρτησίας τοῦ 1776, ὡς λεπτομερέστερον κατεστρώθησαν εἰς τὰς 10 τροποποιήσεις τοῦ Ἀμερικανικοῦ Συντάγματος τοῦ 1791, ἦσαν κτῆμα τοῦ νεωτέρου ἀνθρώπου. Ἡ περιφημὸς Διακήρυξις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1789 ἀπετέλεσε πρότυπον δι' ὅλα τὰ μεταγενέστερα συντάγματα τῶν δημοκρατικῶν καὶ φιλελευθέρων πολιτειῶν. Σήμερον δὲ εἰς πάντα τὰ συντάγματα τῆς ὑψηλῆς καθιεροῦνται, ὑπὸ ποικίλον περιεχόμενον, κατὰ βάσιν ὅμως περιπου ὅμοιον, τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα τὰ ὁποῖα κατοχυροῦνται συνταγματικῶς. Καὶ τὰ Ἑλληνικὰ συντάγματα συμφώνως πρὸς τὴν παράδοσιν τῆς Ἑλλάδος, ὅπου ἐγεννήθη ἡ ἐλευθερία, ἡ δημοκρατία καὶ ἡ ἰδέα τῆς δικαιοσύνης, ἀπὸ τοῦ σχεδίου Συντάγματος τοῦ Ρήγα διακηρύσσουν τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα. Καὶ τὸ ἰσχύον Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος τοῦ 1952 εἰς τὰ ἄρθρα 1-20 ἐξασφαλίζει τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν δικαιωμάτων, περὶ τῶν ὁποίων ὁμιλεῖ ἡ Διακήρυξις.

Ἡ σημασία ἐπομένως τῆς Παγκοσμίου Διακηρύξεως τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου πρέπει νὰ ἀνευρεθῇ ὄχι τόσον εἰς τὸ ὅτι ἀναγνωρίζει τὴν ὑπαρξίν τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων. Ἡ ἀξία τῆς Διακηρύξεως ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι διὰ πρώτην φοράν εἰς διεθνῆς κείμενον καὶ διὰ κείμενον ψηφισθὲν ἀπὸ τόσην μεγάλην πλειοψηφίαν τῶν κρατῶν, τὰ καθ' ἕκαστον ἀνθρώπινα δικαιώματα κηρύσσονται ὡς σεβαστὰ ὄχι πλέον μόνον ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς ἐσωτερικῆς ἐννόμου τάξεως, ἀλλὰ καὶ ἐν ὀπιον τῆς ἀνθρωπότητος.

V.—Ποῖα ὅμως εἶναι ἡ νομικὴ ἀξία τῆς Διακηρύξεως; Ὑπάρχει πράγματι ἐν τῇ Διακηρύξει ταύτῃ νομικὴ καθιέρωσις τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων καὶ θεμελι-

ωδῶν ἐλευθεριῶν; Ὑπάρχει νομικὸν περιεχόμενον εἰς τὴν διακήρυξιν ταύτην; Τὸ θέμα ἀμφισβητεῖται καὶ σήμερον ἀκόμη ἀπὸ τοὺς πλείστους οἱ ὅποιοι ἠσχολήθησαν περὶ τὴν Παγκόσμιον Διακήρυξιν.

Ὑποστηρίζεται ὅτι ἐφ' ὅσον ἡ Γενικὴ Συνέλευσις τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν δὲν ἔχει νομοθετικὴν ἐξουσίαν, ἀλλὰ μόνον ἐξουσίαν ὅπως προβαίνει εἰς συστάσεις πρὸς τὰ κράτη μέλη τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν, δὲν εἶναι δυνατόν κείμενον προσελθὸν ἀπὸ τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν νὰ ἔχη μεγαλύτεραν δύναμιν ἀπὸ δύναμιν συστάσεως, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ἠθικὴν δύναμιν διακηρύξεως ὠρισμένων κατευθυντηρίων ἀρχῶν αἱ ὁποῖαι ὅμως οὐδεμίαν δέσμευσιν δημιουργοῦν διὰ τὰ μέλη τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν.

Αἱ πηγαι τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου εἶναι τρεῖς, συμφώνως καὶ πρὸς τὸ ἄρθρον 38 τοῦ Καταστατικοῦ τοῦ Διεθνoῦς Δικαστηρίου τῆς Χάγης:

α) Τὰ διεθνή ἔθιμα, β) αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ τοῦ δικαίου τῶν πεπολιτισμένων ἔθνῶν, καὶ γ) αἱ διεθνεῖς συμβάσεις.

Γενικαὶ ἀρχαὶ τῶν δικαίων τῶν πεπολιτισμένων ἔθνῶν εἶναι αἱ ἀρχαὶ αἱ ὁποῖαι διὰ συγκριτικῆς ἐπισκοπῆσεως τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου τῶν πεπολιτισμένων ἔθνῶν δύνανται νὰ συναχθῶσιν ὡς ἔχουσαι γενικωτέραν ἀνὰ τὴν ὑφήλιον ἰσχύν, ὡς κρατοῦσαι εἰς ὅλα τὰ πεπολιτισμένα κράτη τοῦ κόσμου. Ὅταν διαπιστώσωμεν ὅτι ὠρισμέναι γενικαὶ ἀρχαὶ δικαίου πράγματι ἰσχύουν εἰς τὰ πλείστα πεπολιτισμένα κράτη, τότε εὐρισκόμεθα πρὸ κανόνων οἵτινες ἔχουν καὶ διὰ τὸ διεθνὲς δίκαιον δεσμευτικὴν νομικὴν δύναμιν.

Ἄλλὰ τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα εἰς τὰ πλείστα τῶν πεπολιτισμένων κρατῶν ἐμφανίζονται ὡς προστατευόμενα ὑπὸ τοῦ συντάγματος καὶ αἱ πλείστα τῶν ἐλευθεριῶν περὶ τῶν ὁποίων ὁμιλεῖ ἡ Διακήρυξις τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου εἶναι ἤδη κοινὸν κτήμα τῶν δικαίων τῶν πεπολιτισμένων ἔθνῶν.

Ἡ Διακήρυξις ἐπομένως εἶναι, ὡς καὶ ἐκ τοῦ τίτλου αὐτῆς συνάγεται, οὐχὶ ἀπλῶς σύστασις τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως, ἥτις συνιστᾷ εἰς τὰ κράτη νὰ προβοῦν εἰς ὠρισμένας ἐνεργείας, ἀλλ' εἶναι διαπιστω-

τικὴν πράξις, διακήρυξις ὅτι αἱ ἀρχαὶ τὰς ὁποίας διατυπώνει τὸ κείμενον αὐτὸ εἶναι ἀρχαὶ αἱ ὁποῖαι ὑπάρχουσιν ἤδη ὡς ἀρχαὶ τῆς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων. Αἱ ἀρχαὶ ἐπομένως αὐταὶ διαπιστοῦνται, δὲν δημιουργοῦνται τὸ πρῶτον ὑπὸ τῆς Διακηρύξεως τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου. Διαπιστοῦνται ὡς γενικαὶ ἀρχαὶ τοῦ δικαίου τῶν πεπολιτισμένων ἔθνῶν καὶ ἐπομένως ἀντλοῦν τὴν δεσμευτικὴν τῶν δυνάμιν οὐχὶ λόγῳ τῆς ψηφίσεως αὐτῶν ὑπὸ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως, ἀλλὰ διότι ἤδη προὔπηρχον τῆς Διακηρύξεως. Ἡ Διακήρυξις ἤλθεν ἀπλῶς νὰ τὰς θέσῃ ἐπὶ τοῦ χάρακος ὥστε νὰ ἐξασφαλισθῇ διενῶς ἡ ἀναγνώρισις, ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀρχῶν αὐτῶν αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν γενικὰς ἀρχὰς τοῦ δικαίου τῶν πεπολιτισμένων ἔθνῶν. Αἱ γενικαὶ αὗται ἀρχαὶ δικαίου, ὡς διακηρύσσονται ὑπὸ τῆς Παγκοσμίου Διακηρύξεως, ἔχουν ὡς ὑπόβαθρον κυρίως τὰ δίκαια τῶν πεπολιτισμένων ἔθνῶν καὶ διὰ τῆς Ἑλληνορωμαϊκῆς καὶ τῆς Ἀγγλοαμερικανικῆς οἰκογενείας δικαίου.

Ἡ διαπίστωσις ὅτι ἡ Διακήρυξις τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου ἀποτελεῖ κείμενον ἀναγνωρίζον τὰς ἐπὶ τοῦ πεδίου τῶν ἀτομικῶν ἰδία δικαιωμάτων ἀρχὰς τοῦ δικαίου τῶν πεπολιτισμένων ἔθνῶν δέον νὰ συνοδευθῇ ἀπὸ ὠρισμένας διευκρινίσεις. Ὅλαι αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ τοῦ δικαίου (καὶ εἰς κάθε κλάδον αὐτοῦ δυνάμεθα νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ γενικῶν ἀρχῶν) δὲν εἶναι πάντοτε δεσμευτικαὶ ἀλλὰ δύνανται νὰ ἔχουν περιεχόμενον ἀπλῶς κατευθυντήριον. Καὶ ὠρισμένα ἐκ τῶν διακηρυχθεισῶν ἀρχῶν δὲν ἔχουν δεσμευτικὴν ἐφαρμογὴν, ἔχουν ὅμως, ὡς ἄλλως τε καὶ ὠρισμέναι συνταγματικαὶ διατάξεις, κατευθυντήριον δύναμιν διὰ τὸν νομοθέτην, ὅστις συνεπῶς ἐφ' ὅσον ὑπάρχει ἰδιαίτερος λόγος, οὐσιώδης, δικαιολογημένος, εἶναι δυνατόν κατ' ἐξαιρέσειν νὰ παρεκκλίνῃ ἀπὸ τὰς κατευθυντηρίους γραμμὰς ταύτας, ἀλλὰ ἡ ἐξαιρέσις αὕτη, ὅπως φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ ἄρθρον 29 τῆς Παγκοσμίου Διακηρύξεως, πρέπει νὰ δικαιολογῆται κατ' ἀρχὴν ἐκ τῶν ἀναγκῶν τῆς ἠθικῆς καὶ ἐκ τῆς δημοσίας τάξεως.

Ἐν συμπεράσματι δέον νὰ διευκρινισθῇ ὅτι 1) αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ τῆς Διακηρύξεως δὲν εἶναι πάντοτε δεσμευτικαί, ἀλλὰ εἶναι πολλάκις ἀπλῶς κατευθυντήριαι, 2) ὡς ὅλαι αἱ ἀρχαὶ τοῦ δικαίου, ἐπιδέχονται ἐξαιρέσεις, 3) ὅπως ὅλαι αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ τοῦ δικαίου δίδουν ἐν ἀμφιβολίᾳ τὴν συγκεκριμένην λύσιν, τὴν σύμφωνον πρὸς τὰς γενικὰς ταύτας ἀρχὰς καὶ 4) ὡς ὅλαι αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ τοῦ δικαίου, αἱ ἀρχαὶ τῆς Διακηρύξεως χρησιμεύουν διὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν κατ' ἴδιαν σχετικῶν κανόνων τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου.

Ἡ Παγκόσμιος Διακήρυξις τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου ἔχει κατὰ ταῦτα, ὡς διαπιστοῦσα τὴν ὑπαρξίν γενικῶν ἀρχῶν τοῦ δικαίου, δύναμιν νομικὴν καὶ διὰ τὴν ἰδικὴν μας ἐσωτερικὴν ἔννομον τάξιν. Παρ' ἡμῖν ἀνέκαθεν, ἤδη ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τοῦ ἐλευθέρου βασιλείου, ἡ νομολογία ἀπεδέχθη ὅτι αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἔχουν ἰσχὺν νόμου τοῦ κράτους, μεταγενεστέρως δὲ καὶ ἡ γνωστὴ ἀπόφασις 14/1896 τῆς ὀλομελείας τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐκύρωσε τὴν ἀρχὴν ταύτην τὴν ὁποίαν ἔκτοτε πλειστάκις ἐπανελάβεν ἡ Ἑλληνικὴ νομολογία. Ἐπομένως ἡ Παγκόσμιος Διακήρυξις, καθ' ὅσον ἀποτελεῖ διαπίστωσιν τῆς ὑπάρξεως γενικῶν ἀρχῶν τοῦ δικαίου τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν, εἶναι πηγὴ τοῦ γενικοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἥτις ὡς τοιαύτη αὐτομάτως ἰσχύει καὶ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἐσωτερικὸν δίκαιον. Συνεπῶς ἡ ἀξία τῆς Διακηρύξεως δὲν εἶναι μόνον ἠθικὴ. Ἔχει αὕτη καὶ νόμικον περιεχόμενον μεγάλης σημασίας.

VI.—Ποῖαι εἶναι ὅμως αἱ θεμελιώδεις ἀρχαὶ αἱ ὁποῖαι ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς Διακηρύξεως ἐξάγονται; Ποῖαι εἶναι αἱ ἀρχαὶ τῶν γενικῶν ἀρχῶν τῆς Διακηρύξεως;

Ἡ Διακήρυξις ἀποτελεῖ μνημεῖον συγχρόνου διαπιστώσεως τῆς Ἰδέας τῆς Δικαιοσύνης. Ἡ ἰδέα τῆς Δικαιοσύνης εἶναι ἐκεῖνη ἢ ὁποία εἶναι διάχυτος δι' ὅλης τῆς Παγκοσμίου Διακηρύξεως. Ἡ ἰδέα αὕτη εἶναι δυνατὸν νὰ ἀντιμετωπισθῇ ἀπὸ τρεῖς ὄψεις,

ὡς ἀτομικὴ δικαιοσύνη περιλαμβάνουσα τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα, ὡς πολιτικὴ δικαιοσύνη περιλαμβάνουσα τὰ πολιτικὰ δικαιώματα, καὶ ὡς κοινωνικὴ δικαιοσύνη περιλαμβάνουσα τὰ κοινωνικὰ δικαιώματα.

Εἰς τὴν ἀτομικὴν δικαιοσύνην ἀνάγεται τὸ αἴτημα, τὸ ὁποῖον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐγεννήθη, τὸ αἴτημα τῆς Ἐλευθερίας, τὸ ἐξασφαλιζόμενον δι' ὅλων σχεδὸν τῶν διατάξεων τῆς Διακηρύξεως. Ἡ Ἴσότης ὅλων τῶν ἀνθρώπων ἐνώπιον τοῦ νόμου εἶναι τὸ ἕτερον αἴτημα τὸ ἀλληλένδετον πρὸς τὴν δικαιοσύνην. Ἐλευθερία καὶ ἰσότης εἶναι θεμελιώδεις ἀρχαὶ τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων τῆς Διακηρύξεως.

Δημοκρατία εἶναι ἡ θεμελιώδης ἀρχὴ τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων τῆς Διακηρύξεως, ἡ δημοκρατία ἥτις καὶ αὕτη ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Τέλος ἡ κοινωνικὴ ἀσφάλεια καὶ ἡ πνευματικὴ ἐξύψωσις εἶναι τὰ θεωρητικὰ ὑπόβαθρα τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης. Τὸ ἄτομον δὲν ἔχει μόνον ὕλικὰς ἀνάγκας περὶ τὰς ὁποίας κυρίως ἀσχολεῖται ἡ κοινωνικὴ ἀσφάλεια, ἀλλὰ καὶ ἀνάγκην πνευματικῆς ἀναπτύξεως, δέον δὲ νὰ ἐξαρθῇ ἰδιαιτέρως ὅτι ἡ Διακήρυξις διὰ τοῦ ἄρθρου 27 περὶ συμμετοχῆς παντὸς ἀτόμου εἰς τὴν πνευματικὴν πρόδον καὶ τὰ ἀγαθὰ τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ, προσδίδει τὸ ὑψηλὸν τοῦτο περιεχόμενον εἰς τὸ αἴτημα τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης.

Ἀλλὰ ποῖον εἶναι τὸ ἔτι βαθύτερον πνεῦμα τῆς ὅλης Διακηρύξεως; Εἶναι τὸ Ἑλληνοχριστιανικὸν πνεῦμα, τὸ θεμελιούμενον εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπου «ἀγαπᾶτε ἀλλήλους». «Πάντες οἱ ἄνθρωποι», λέγει τὸ ἄρθρον 1 τῆς Παγκοσμίου Διακηρύξεως, «εἶναι προικισμένοι μὲ λογικὴν καὶ μὲ συνείδησιν καὶ δρεφίλουν νὰ ἐνεργῶσι πρὸς ἀλλήλους ἐν πνεύματι ἀδελφωσύνης»:

«Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους»: «ὁ γὰρ ἀγαπῶν τὸν ἕτερον νόμον πεπλήρωκεν».

ΠΕΤΡΟΣ Γ. ΒΑΛΛΗΝΔΑΣ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου
Θεσσαλονίκης

ΠΤΩΧΕΙΑ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Β'.

1.—Ἡ ἀνύψωσις τοῦ ἐπιπέδου κοινωνικῆς εὐημερίας ἐπιτυγχάνεται, ὡς εἶδομεν εἰς τὸ προηγούμενον ἄρθρον, ὄχι μόνον διὰ μέτρων ἀποβλεπόντων εἰς τὴν δικαιοτέραν διανομὴν τοῦ Ἐθνικοῦ Εἰσοδήματος, ἀλλὰ καὶ διὰ μέτρων ἀποσκοποῦντων εἰς τὴν αὐξησιν τούτου. Οἱ δύο αὐτοὶ σκοποὶ πρέπει διὰ τοῦτο νὰ ἐπιδιώκονται παρὰλληλως. Εἰς χώρας μάλιστα οἰκονομικῶς ὑπανεπτυγμένας, ὡς εἶναι ἡ Ἑλλάς, ὁ δεύτερος σκοπός, ὁ σκοπὸς δηλ. τῆς αὐξήσεως τοῦ Ἐθνικοῦ Εἰσοδήματος, πρέπει μέχρις ὀρισμένου σημείου νὰ ἐπιδιώκεται εἰς βάρος τοῦ πρώτου σκοποῦ. Διότι ἡ αὐξήσις τοῦ Ἐθνικοῦ Εἰσοδήματος ἔχει, προκειμένου περὶ ὑπανεπτυγμένων χωρῶν, μεγαλύτεραν σημασίαν διὰ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ ἐπιπέδου Κοινωνικῆς Εὐημερίας, παρ' ὅσον ἔχει ἡ δικαιοτέρα κατανομὴ τοῦ Ἐθνικοῦ Εἰσοδήματος:

Πράγματι, εἰς τὰς οἰκονομικῶς ὑπανεπτυγμένας χώρας τὸ Ἐθνικὸν Εἰσόδημα, δηλ. τὸ συνολικῶς παραγόμενον κοινωνικὸν προϊόν, τὸ ὁποῖον διανέμεται κάθε χρόνον μεταξὺ τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι μικρόν. Ὑπάρχον βεβαίως καὶ οἱ ὀλίγοι, οἱ ὁποῖοι λαμβάνουν μεγαλύτερον μερίδιον ἀπὸ τὴν παραγωγὴν. Αὐτοὶ ὅμως εἶναι ἀκριβῶς ὀλίγοι, διότι τὸ πρὸς διανομὴν κοινωνικὸν προϊόν εἶναι μικρόν. Ἀκόμη καὶ ἐὰν τὸ συνολικῶς παραγόμενον προϊόν διενέμετο εἰς ἀπολύτως ἴσα μέρη μεταξὺ τοῦ πληθυσμοῦ, θὰ ἐβελτιοῦτο μὲν, ἀλλὰ δὲν θὰ ἐβελτιοῦτο αἰσθητῶς τὸ μερίδιον καὶ συνεπῶς ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῶν ἀσθενεστέρων τάξεων. Αὐτὸ πού θὰ προέκυπτε θὰ ἦτο μία δικαιοτέρα κατανομὴ τῆς ἐνδείας, θὰ ἦτο μία ἰσότης εἰς τὴν δυστυχίαν. Αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἐπιδιώκεται ἀπὸ τὸ Κράτος, ἀλλ' ὅπως εἶδομεν, σκοπὸς τοῦ Κοινωνικοῦ Κράτους εἶ-

ναι ἡ αὐξήσις τῆς Κοινωνικῆς Εὐημερίας. Ὅταν συνεπῶς τὸ Ἐθνικὸν Εἰσόδημα εἶναι μικρόν, διὰ νὰ ἐπιτύχη τὸν σκοπὸν αὐτὸν τὸ Κοινωνικὸν Κράτος θὰ πρέπει νὰ στρέψῃ τὴν προσοχὴν του περισσώτερον πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς αὐξήσεως τοῦ Ἐθνικοῦ Εἰσοδήματος καὶ ὀλιγώτερον πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς μειώσεως τῆς οἰκονομικῆς ἀνισότητος. Τὸ νὰ ἐπιδιώκεται εἰς μίαν οἰκονομικῶς καθυστερημένην χώραν, χώραν δηλαδή με χαμηλὸν ἐθνικὸν εἰσόδημα, αὐξήσις τῆς Κοινωνικῆς Εὐημερίας κυρίως ἢ μόνον διὰ τῆς δικαιοτέρας κατανομῆς τοῦ ὑφισταμένου πενιχροῦ Ἐθνικοῦ Εἰσοδήματος χωρὶς παράλληλον καὶ γενναίαν προσπάθειαν διὰ τὴν αὐξήσιν τούτου, ἀποτελεῖ μωπικὴν πολιτικὴν, ἡ ὁποία δὲν ἐξυπηρετεῖ τὰ καλῶς νοούμενα συμφέροντα τῶν ἀσθενεστέρων τάξεων τοῦ πληθυσμοῦ. Μάλιστα, ἀπὸ ὀρισμένου σημείου ἡ τοιαύτη μονόπλευρος κοινωνικὴ πολιτικὴ καθίσταται ἐπιζημία διὰ τὰς τάξεις ταύτας, ὅσον καὶ ἂν τοῦτο φαίνεται παράδοξον. Καὶ καθίσταται ἐπιζημία διότι ἀκριβῶς παρεμποδίζει τὴν αὐξήσιν τοῦ Ἐθνικοῦ Εἰσοδήματος, ἡ ὁποία εἰς μίαν πτωχὴν χώραν, ἔχει, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐτονίσθη μεγαλύτεραν σημασίαν διὰ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ ἐπιπέδου κοινωνικῆς εὐημερίας, παρ' ὅσον ἔχει ἡ δικαιοτέρα κατανομὴ τοῦ ὑφισταμένου εἰσοδήματος.

2.—Παρεμποδίζεται δὲ ἀπὸ ὀρισμένου σημείου ἡ αὐξήσις τοῦ Ἐθνικοῦ Εἰσοδήματος ὑπὸ τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς τῆς ἀποβλεπούσης ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν δικαιοτέραν κατανομὴν τοῦ Ἐθνικοῦ Εἰσοδήματος διὰ τὸν ἐξῆς λόγον: Διότι ἡ βαρεῖα φορολόγησις τῶν σχετικῶς μεγάλων εἰσοδημάτων καὶ μεγάλων περιουσιῶν, εἰς τὸ πλαίσιον τῆς τοιαύτης πολιτικῆς, ὡς καὶ ἡ φορολογικὴ φειδῶ τῶν οἰκονομικῶς ἀδυ-

νάτων ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν διενέργειαν ὑπὲρ αὐτῶν κοινωνικῶν δαπανῶν ἔχει ὡς συνέπειαν τὴν αὐξησιν τῆς συνολικῆς καταναλώσεως, μὲ ἄλλους λόγους τὴν μείωσιν τῆς συνολικῆς ἀποταμιεύσεως. Διότι: ὅσον βαρύτερα εἶναι ἡ φορολογία τῶν πλουσίων, τόσον μικρότερον εἶναι τὸ διαθέσιμον εἰσόδημά των. Ὅταν δὲ τὸ διαθέσιμον μετὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ λογαριασμοῦ τῆς Ἐφορίας εἰσόδημα εἶναι μικρότερον καὶ ἡ ἀποταμίευσις εἶναι μικρότερα. Ἀντιθέτως, ὅσον ἐλαφρότερα εἶναι ἡ φορολογία τῶν μικρῶν εἰσοδηματιῶν καὶ ὅσον μεγαλύτερα ἡ αὐξήσις τοῦ πραγματικοῦ αὐτῶν εἰσοδήματος, ἡ προκύπτουσα ἐκ τῶν κοινωνικῶν δαπανῶν τοῦ Κράτους, τόσον μεγαλύτερα εἶναι ἡ κατανάλωσις αὐτῶν καὶ ἐπομένως ἡ συνολικὴ κατανάλωσις.

Διὰ τὴν ἀναπτυχθῆ ὅμως οικονομικῶς μία καθυστερημένη χώρα καὶ διὰ τὴν δημιουργηθῆ οὕτω ἡ βασικώτερα προϋπόθεσις διὰ τὴν αὐξήσιν τοῦ Ἐθνικοῦ αὐτῆς Εἰσοδήματος πρέπει νὰ γίνωνται δημοσίαι καὶ ἰδιωτικαὶ ἐπενδύσεις. Πρέπει δηλαδή νὰ γίνωνται ἐγγειοβελτιωτικὰ ἔργα, ν' ἀνεγερθοῦν ὕδατοφράκται, νὰ κατασκευασθοῦν δρόμοι καὶ λιμένες, νὰ βελτιωθῆ ἡ τεχνικὴ μόρφωσις τοῦ παραγωγικοῦ τμήματος τοῦ πληθυσμοῦ, νὰ ἰδρυθοῦν νέα ἐργοστάσια καὶ νὰ ἐνισχυθῆ ἡ ἐκσυγχρονισθῆ ὁ κεφαλαιουχικὸς ἐξοπλισμὸς τῶν ὑφισταμένων βιομηχανικῶν καὶ γεωργικῶν ἐκμεταλλεύσεων. Διότι ὅλα αὐτὰ συμβάλλουν εἰς τὴν αὐξήσιν τῆς παραγωγικότητος τῆς Οἰκονομίας τῆς χώρας ταύτης, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξαρτᾶται ἡ αὐξήσις τοῦ Ἐθνικοῦ αὐτῆς Εἰσοδήματος.

Διὰ τὴν γίνωνται ὅμως τ' ἀνωτέρω ἔργα χρειάζονται κεφάλαια, δηλαδή χρειάζεται ἀποταμίευσις. Συνεπῶς, ὅταν διὰ τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς μειοῦται καθ' ὃν τρόπον εἶδομεν πρὸ ὀλίγου ἡ ἀποταμίευσις, παραμποδίζεται εἰς ἀντίστοιχον βαθμὸν ἡ αὐξήσις τῆς παραγωγικότητος καὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Εἰσοδήματος.

3.—Αὐτὸ δὲν σημαίνει βεβαίως οὔτε ὅτι δὲν πρέπει νὰ φορολογοῦνται οἱ πλούσιοι, οὔτε ὅτι δὲν πρέπει νὰ γίνωνται κοινωνικαὶ δαπάναι.

Σημαίνει ὅτι ἡ Κοινωνικὴ Πρόνοια τοῦ Κράτους ὑπὸ τὴν μορφήν παροχῆς ἀμέσου βοηθείας εἰς τοὺς ἀναξιοπαθοῦντας θὰ πρέπει, κατὰ τὴν μεταβατικὴν περιόδον τῆς ἀνόδου εἰς ὑψηλότερα ἐπίπεδα οικονομικῆς ἀναπτύξεως, νὰ περιορίζεται εἰς τὴν ἐξασφάλισιν εἰς ὅλον τὸν πληθυσμὸν τοῦ φυσιολογικοῦ ἐλαχίστου συντηρήσεως καὶ εἰς τὴν παροχὴν εἰς ὅλους λογικῆς προστασίας κατὰ τῶν ἀσθενειῶν.

Αἱ ἄλλαι ὅμως δαπάναι κοινωνικῆς πολιτικῆς, ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι ἀποβλέπουν εἰς τὴν πέραν τοῦ ἐλαχίστου συντηρήσεως βελτίωσιν τῶν βιοτικῶν συνθηκῶν τῶν κατωτέρων εἰσοδηματικῶν τάξεων, θὰ πρέπει ν' ἀναβληθοῦν διὰ τὸ μέλλον.

4.—Εἰς τὸ παρόν, θὰ πρέπει ὅλοι γενικῶς αἱ μὴ ἀπολύτως ἀναγκαῖαι κρατικαὶ δαπάναι νὰ παραμερισθοῦν χάριν τῶν δαπανῶν διὰ τὴν οικονομικὴν ἀνάπτυξιν, δηλ. τῶν δαπανῶν διὰ δημοσίας ἐπενδύσεις. Διότι αἱ δαπάναι δημοσίων ἐπενδύσεων ἔχουν προτεραιότητα ἔναντι τῶν μὴ ἀπολύτως ἀναγκαίων δαπανῶν κοινωνικῆς πολιτικῆς ὡς καὶ πάσης μὴ ἀπολύτως ἀναγκαίας κρατικῆς δαπάνης. Καὶ ἔχουν προτεραιότητα, διότι αἱ δαπάναι αὗται ὄχι μόνον εἶναι ἐν τελικῇ ἀναλύσει κοινωνικαὶ δαπάναι, ἀλλὰ καὶ κοινωνικαὶ δαπάναι πολὺ μεγαλύτερας σπουδαιότητος ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς ἀνωτέρω, δηλαδή τὰς μὴ ἀπολύτως ἀναγκαίας κοινωνικὰς δαπάναις.

5.—Ἡ μεγάλη κοινωνικὴ σημασία τῶν δαπανῶν διὰ τὴν οικονομικὴν ἀνάπτυξιν γίνεται ἀντιληπτὴ, ἐὰν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν πρῶτον τὸ γεγονός ὅτι ὅταν ὑπάρχη ἀνεργία, ὅπως ὑπάρχει σήμερον εἰς τὴν Ἑλλάδα, στεροῦνται εἰσοδήματος οὐχὶ τὰ τέκνα εὐπόρων, ἀλλ' ἄτομα ἀνήκοντα εἰς τὰς οικονομικῶς ἀσθενεστέρας τάξεις τοῦ πληθυσμοῦ, τὰ ὁποῖα δὲν ἠμποροῦν νὰ εὑρουν μίαν ἐργασίαν διὰ νὰ κερδίζουν χρήματα, ν' ἀποκτήσουν ἐν εἰσόδημα. Οἱ ἀνεργοί, ὅπως αὐτοὶ ἀπορροφῶνται βαθμιαίως διὰ τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως, εὐρίζουν προσοδοφόρον ἐργασίαν καὶ παύουν νὰ εἶναι ἄποροι. Διότι, προϊούσης τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως, δημιουργοῦνται ὡς εἶδομεν νέαι βιομηχαναί, δημιουργοῦνται ἢ ἀναπτύσσονται ἄλλοι κλάδοι τῆς

παραγωγής και διὰ τοῦ τρόπου τούτου ὀλονέν μεγαλύτερον μέρος τοῦ πληθυσμοῦ ἐξασφαλίζει παραγωγικὴν καὶ προσοδοφόρον ἀπασχόλησιν.

Ἐκτὸς αὐτοῦ διὰ τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως καὶ διὰ τῆς αὐξήσεως τοῦ Ἐθνικοῦ Εἰσοδήματος, τὴν ὁποίαν αὕτη συνεπάγεται, αὐξάνει καὶ τὸ μερίδιον ἐκάστου ἐπὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Εἰσοδήματος, ἔστω καὶ ἐὰν διατηρητῆαι ἡ ἰδίαι, ὡς καὶ πρότερον, ἀνισότης εἰς τὴν κατανομήν τοῦ Ἐθνικοῦ Εἰσοδήματος—διότι τὸ πρὸς διανομὴν Εἰσόδημα εἶναι ἤδη μεγαλύτερον.

6.—Πλὴν ὅμως αὐτῆς, τῆς οὕτως εἰπεῖν αὐτομάτου βελτιώσεως, συνεπεῖα τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως, τοῦ μεριδίου ἐκείνων οἱ ὁποῖοι εἶναι τὰ θύματα τῆς οικονομικῆς ἀνισότητος, ἡ οικονομικὴ ἀνάπτυξις δύναται νὰ ὀδηγήσῃ εἰς αὐξήσιν τοῦ μεγέθους τοῦ μεριδίου τούτων καὶ ἐκ τοῦ λόγου ὅτι καθιστᾷ δυνατὴν μεγαλυτέραν ἢ πρότερον καταπολέμησιν τῆς οικονομικῆς ἀνισότητος. Διότι, ὅταν ἀναπτυχθῇ εἰς μεγάλον σχετικῶς βαθμὸν ἡ Ἐθνικὴ Οἰκονομία μιᾶς χώρας, δύναται νὰ χαλαρωθοῦν οἱ περιορισμοί, οἱ ὁποῖοι ὑφίσταντο προηγουμένως—πρὸ τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως—εἰς τὴν κοινωνικὴν πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεως, ὡς ἐκ τῆς ἀνάγκης περιφρουρήσεως τῆς ἀποταμιεύσεως πρὸς χρηματοδότησιν τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως. Καὶ τὸ Κράτος δύναται πλέον χωρὶς τοὺς ἀνωτέρω περιορισμοὺς ν' ἀσκήσῃ κοινωνικὴν πολιτικὴν καὶ νὰ προβαίη εἰς λογικὴν διόρθωσιν τῆς κατανομῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Εἰσοδήματος, ἰδίαι διὰ τῆς φορολογικῆς περικοπῆς τῶν μεγάλων εἰσοδημάτων καὶ περιουσιῶν.

Σημειωτέον ἀκόμη ὅτι ἡ περιοκὴ τῶν μὴ ἀπολύτως ἀπαραιτήτων κρατικῶν δαπανῶν, ἡ ἀνάγκη τῆς ὁποίας ἐτονίσθη ἀνωτέρω, πλὴν τοῦ σκοποῦ τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως, ἐξυπηρετεῖ ταυτοχρόνως καὶ μίαν κοινωνικὴν, δηλ. ἐπίσης σημαντικὴν, σκοπιμότητα, ἣτοι ἐπιβάλλεται πρὸς ἀποφυγὴν φορολογικῆς υπερβαρύνσεως τῶν κατωτέρων εἰσοδηματικῶν ὁμίλων τοῦ πληθυσμοῦ. Διότι, ὅταν ὁ κρατικὸς Προϋπολογισμὸς βαρύνεται, καὶ μάλιστα εἰς μεγάλον βαθμὸν, μὲ δαπάνας δευτερευούσης ση-

μασίας, καθίσταται ἀναπόφευκτος—ἰδίαι εἰς χώρας μὲ χαμηλὸν Ἐθνικὸν Εἰσόδημα—ἡ ἐπιβολὴ δυσβαστάκτων φορολογικῶν βαρῶν εἰς ἄτομα μικρᾶς οικονομικῆς ἀντοχῆς. Τοῦτο ὅμως μειώνει, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, τὴν ἀξίαν τῆς ἐφορμοζομένης κοινωνικῆς πολιτικῆς ἢ καὶ καθιστᾷ ταύτην... ἀντικοινωνικὴν!

7.—Ἡ προτεραιότης τῶν δαπανῶν οικονομικῆς ἀναπτύξεως, περὶ τῆς ὁποίας ἐγένετο λόγος προηγουμένως, δὲν ἐπιβάλλει ὅμως μόνον εἰς τὸ Κράτος τὸ καθῆκον ὅπως περιστέλλῃ τὰς τρεχούσας δαπάνας τοῦ προϋπολογισμοῦ του χάριν τῶν δαπανῶν διὰ δημοσίας ἐπενδύσεις. Δημιουργεῖ ἀκόμη διὰ τοὺς πολίτας του τὴν ὑποχρέωσιν ὅπως ἐντείνουν τὴν ἀποταμιευτικὴν τῶν προσπάθειαν περιορίζοντες ὅσον εἶναι δυνατὸν τὰς περιττὰς δαπάνας των. Ἡ ὑποχρέωσις αὕτη βαρύνει κατὰ πρῶτον λόγον τὰ ἄτομα ποὺ ἀνήκουν εἰς τὰς ἀνωτέρας εἰσοδηματικὰς τάξεις τῆς Κοινωνίας. Τὰ ἄτομα αὐτὰ ἄς μὴ αὐταπατῶνται μὲ τὴν σκέψιν, ὅτι ναὶ μὲν κάμνουν περιττὰς καὶ πολυτελεῖς δαπάνας, ἀλλὰ κάμνουν καὶ ἀποταμίευσιν. Δὲν πρέπει νὰ παραβλέπουν τὸ γεγονός ὅτι μὲ τὸ νὰ ἀποταμιεύουν τὸ τμῆμα τοῦ εἰσοδήματός των, τὸ ὁποῖον ἀπομένει μετὰ τὴν κάλυψιν ὅλων τῶν περιττῶν καὶ πολυτελῶν δαπανῶν των, δὲν ἐκπληροῦν τὸ καθῆκον των ἔναντι τοῦ Κοινωνικοῦ Συνόλου. Διότι ἡ τιοαυτῆ ἀποταμίευσιν δὲν προέρχεται ἀπὸ τὰς ἰδικὰς των στερήσεις, ἀλλ' οὐσιαστικῶς καθίσταται δυνατὴ διὰ τῶν στερήσεων καὶ θυσιῶν τῶν οικονομικῶς ἀδυνάτων. Πράγματι, ἡ ἀνισότης εἰς τὴν κατανομήν τοῦ Ἐθνικοῦ Εἰσοδήματος, ἡ ὁποία ὅταν τὸ Ἐθνικὸν Εἰσόδημα εἶναι χαμηλὸν συνεπάγεται στερήσεις καὶ κακοτυχίας διὰ τοὺς πολλοὺς, ἐξασφαλίζει ἄφθονα τὰ ὄντα μέσα εἰς τοὺς ὀλίγους καὶ ἐπιτρέπει εἰς αὐτοὺς καὶ πολυτελεῖ ζωὴν νὰ διάγουν καὶ ἀποταμίευσιν νὰ κάμνουν. Δι' αὐτῆς ὅμως τῆς ἀνευ στερήσεων ἀποταμιεύσεως δὲν ἐκπληροῦν οὗτοι ὡς ἀνωτέρω ἐσημειώθη τὸ καθῆκον τὸ ὁποῖον ἔχουν ἔναντι τοῦ Κοινωνικοῦ Συνόλου, καὶ ἰδίως τὸ καθῆκον ἀλληλεγγύης ἔναντι τῶν 2.900.000 ἐνδεῶν Ἑλλήνων.

8.—Πρὸς ἐξαφάνισιν τῆς ἐνδείας τού-

των, τὰ εὔπορα μέλη τῆς Ἑλληνικῆς Κοινωνίας καὶ ἰδίως αἱ ἀνώτεροι εἰσοδηματικά τάξεις δύνανται καὶ ὀφείλουν νὰ συμβάλλουν καθ' ἕνα ἐκ τῶν ἀκολουθῶν δύο τρόπων: εἴτε θὰ πρέπει νὰ βοηθήσουν ὑλικῶς καὶ κατὰ τρόπον ἄμεσον τοὺς ἔνδεεις καὶ ἀναξιοπαθοῦντας ὅπως ἰκανοποιήσουν περισσότερο τὰς βασικὰς τῶν ἀνάγκας, περιορίζοντες τὰς ἰδικὰς τῶν πολυτελεῖς καὶ πολλάκις ἔξωφρενικὰς δαπάνας. Εἴτε θὰ πρέπει νὰ περιορίσουν τὰς δαπάνας τῶν πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως αὐξήσονται τὴν ἀποταμίευσίν των καὶ παράσχουν οὕτω εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Οἰκονομίαν περισσότερα μέσα διὰ τὴν ἀνάπτυξίν της καὶ διὰ τὴν αὔξησιν οὕτω τοῦ συνολικοῦ πρὸς διανομὴν Ἐθνικοῦ Εἰσοδήματος. Ἐν πάσῃ περιπτώσει θὰ πρέπει νὰ περιορίσονται τὰς δαπάνας τῶν. Ἡ σημερινὴ κατάστασις δὲν πρέπει νὰ ἐξακολουθήσῃ. Ἀποτελεῖ πρόκλησιν πρὸς τὴν ὑφισταμένην τοιαύτης ἐκτάσεως ἔνδειαν. Καὶ δὲν ἀποτελεῖ μόνον πρόκλησιν. Ἀποτελεῖ καὶ ἀναχρονισμόν. Διότι σήμερον ἡ προκλητικὴ ἐπίδειξις πλοῦτου δὲν ἔχει ἐκλείψει μόνον εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἀλλὰ τείνει νὰ ἐκλείψῃ καὶ εἰς τὴν Δύσιν. Ὡς παρετήρει πρὸ τινῶν ἐτῶν ὁ καθηγητὴς κ. Ζολώτας: «Σήμερον εἰς τὰς Βορειοευρωπαϊκὰς χώρας, ἡ κατοχὴ μεγάλου πλοῦτου ὄχι μόνον δὲν θεωρεῖται ὡς κοινωνικὸν πρόνομιον, ἀλλ' ἀποτελεῖ ἐν μέρει κοινωνικὸν μειονέκτημα. Εἰς τὰς χώρας αὐτὰς οἱ πλούσιοι δὲν τολμοῦν πλέον νὰ διάγουν πολυέξοδον βίον καὶ νὰ προβαίνουν εἰς ὑπερπολυτελεῖα κατανάλωσιν, φοβούμενοι τὴν γενικὴν ἀποδοκιμασίαν».

9.—Σημειωτέον ἀκόμη, ὅτι διὰ τῆς ἐπίδειξεως πλοῦτου καὶ τῆς διενεργείας ὑπερβολικῶν καταναλωτικῶν δαπανῶν αἱ ἀνώτεροι εἰσοδηματικά τάξεις τῆς χώρας δίδουν τὸν τόνον εἰς τὴν ἄκρατον καταναλωτικὴν πολιτικὴν τῆς μεταπολεμικῆς περιόδου παρασύρουσαι εἰς αὔξησιν τῶν δαπανῶν τῶν καὶ τοὺς ἄλλους εἰσοδηματικοὺς ὁμίλους τοῦ πληθυσμοῦ, οἱ ὅποιοι ἐν τῇ προσπαθείᾳ τῶν ὅπως μμηθοῦν τοὺς πλουσίους εἰς τὴν κάλυψιν πολυτελῶν ἀναγκῶν προβαίνουν εἰς διαρκῶς μεγαλυτέραν κατανάλωσιν καὶ ἐπομένως μικροτέραν ἀποταμίευσιν ἐκ

τοῦ διαθέσιμου εἰσοδήματός των.

10.—Βεβαίως τὸ Κράτος δὲν δύναται ν' ἀναμένῃ, ἐὰν θ' ἀποφασίσουν οἱ πλούσιοι νὰ περιορίσουν τὴν κατανάλωσίν των. Ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Κοινωνικοῦ Συνόλου ὀφείλει νὰ ἐπέμβῃ ἐνεργῶς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς αὐξήσεως τῆς ἰδιωτικῆς ἀποταμίεψεως. Πρὸς τοῦτο θὰ πρέπει διὰ τῆς φορολογίας νὰ καταφέρῃ σκληρὰ πλήγματα κατὰ τῶν καταναλωτῶν εἰδῶν καὶ ὑπηρεσιῶν πολυτελείας, δι' αὐξήσεως ὡς πρὸς ταῦτα τῶν συντελεστῶν τῆς ἐμμέσου φορολογίας.

Εὐχταίον θὰ ἦτο ἀκόμη, ἐὰν ὑφίστατο ἡ πρὸς τοῦτο δυνατότης, ὅπως ἐπιδιωχθῇ ἡ καταπολέμησις καὶ τῆς ποσοτικῆς πολυτελείας (ὑπερβολικαὶ δαπάναι διὰ κατοικίαν, ἐνδυμασίας κλπ.) δι' αὐξήσεως πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν τοῦ φόρου εἰσοδήματος διὰ τὰ μεσοῖα καὶ ἰδίως τὰ μεγάλα εἰσοδήματα, μὲ ἐξαιρέσεις ἐκ τῆς αὐξήσεως ταύτης τοῦ ἀποταμιευομένου τμήματος τοῦ φορολογικοῦ εἰσοδήματος.

Σχετικῶς πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι οἱ ὑψηλοὶ φόροι ἐπὶ τῶν μεγάλων εἰσοδημάτων δὲν ζημιώνουν τὴν παραγωγὴν καὶ δὲν κάμπτονται τὰ ἐπιχειρηματικά κίνητρα, τοῦλάχιστον εἰς τὴν ἔκτασιν τὴν ὁποίαν ἐφοβοῦντο οἱ παλαιοὶ φιλελεύθεροι οἰκονομολογοί. Αὐτὸ ἀπεδείχθη ἐκ τῆς μεταπολεμικῆς πείρας δύο χωρῶν, τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ἀγγλίας. Καὶ εἰς τὰς δύο ἔλαβε χώραν μεταπολεμικῶς σημαντικὴ αὔξησις τῶν συντελεστῶν τοῦ φόρου εἰσοδήματος, ἰδίως εἰς τὰς ἀνωτέρας εἰσοδηματικὰς βαθμίδας. Καὶ ὅμως, παρὰ τὴν ὑψωσιν τῶν φορολογικῶν συντελεστῶν, ἡ παραγωγή εἰς ἀμφοτέρας αὐτὰς τὰς χώρας ὄχι μόνον δὲν ἐμειώθη ἀλλ' ἀντιθέτως ηὔξηθη καὶ μάλιστα ηὔξηθη εἰς βαθμὴν καταπληκτικὴν. Πολὺ ὀλιγότερον, βεβαίως, θὰ ἐτέλλθη κάμψις τῆς παραγωγῆς, ὅταν ἐξαιρεθοῦν τῆς αὐξήσεως τοῦ φόρου τὰ μὴ καταναλισκόμενα εἰσοδήματα.

11.—Τέλος, πρέπει νὰ τονισθῇ, ἂν καὶ εἶναι εὐνόητον κατόπιν τῶν ὅσων ἐλέχθησαν ἀνωτέρω, ὅτι ἡ ὑποχρέωσις πρὸς περιστολὴν τῶν περιττῶν δαπανῶν, ἡ ὁποία, ἀποτελεῖ κοινωνικὴν ὑποχρέωσιν, ἰσχύει ἐξ

ἴσων καὶ διὰ τοὺς μικροὺς εἰσοδηματίας, συμπεριλαμβανομένων τῶν ἐργατῶν καὶ μικροαγροτῶν. Ἔχει μάλιστα μεγαλυτέραν σημασίαν διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Οἰκονομίαν ἢ ἀποταμίευσις τῶν μικροεἰσοδηματιῶν παρ' ὅσῃν ἔχει ἡ ἀποταμίευσις τῶν πλουσίων. Διότι, τὸ μέγιστον μέρος τῶν εἰσοδηματιῶν εἰς τὴν χώραν μας εἶναι ὡς εἶδομεν μικροεἰσοδηματία, καὶ ἂν αὐτοὶ δὲν περιστέλλον τὰς περιττὰς δαπάνας των, ἢ ἰδιωτικὴ ἀποταμίευσις ἢ προερχομένη μόνον ἀπὸ τὴν ἀποταμειντικὴν δραστηριότητα τῶν ὀλίγων πλουσίων θὰ εἶναι πενιχρὰ καὶ τελείως ἀνεπαρκής. Ἐνῶ, ὅταν ἀποταμίζουν καὶ οἱ πολλοί, ἀπὸ τὴν ἀποταμίευσιν ἐκάστου ἐξ αὐτῶν, ὅσονδήποτε μικρὰ καὶ ἂν εἶναι αὕτη, θὰ προέλθῃ μία συνολικῶς μεγάλη ἐτησίαν ἀποταμίευσιν, διὰ τῆς ὁποίας θὰ τροφοδοτηθῇ καὶ θ' ἀναπτυχθῇ ἡ Ἑλληνικὴ Οἰκονομία καὶ θ' αὐξηθῇ τὸ Ἔθνικόν Εἰσόδημα.

12.—Τὸ συμπέρασμα τὸ ὁποῖον κυρίως προκύπτει ἐκ τῶν ἐκτεθέντων ἀνωτέρω καὶ εἰς τὸ προηγουμένον ἄρθρον, δύναται νὰ συνοψισθῇ εἰς τὴν λέξιν: Οἰκονομία! Οἰκονομία εἰς ὅλην τὴν γραμμὴν, οἰκονομία εἰς τὸν κρατικὸν προϋπολογισμόν καὶ εἰς τοὺς οἰκογενειακοὺς προϋπολογισμοὺς εἶναι τὸ σύνθημα πρὸς τὸ ὁποῖον ὀφείλου νὰ συμμορφωθῶν τὸ Κράτος καὶ οἱ πολῖται του, περιορίζοντες καὶ αὐτὸ

καὶ ἐκεῖνοι, ὅσον εἶναι δυνατὸν περισσότερον, τὰς μὴ ἀπολύτως ἀναγκαίας δαπάνας των. Ὁ περιορισμὸς τῶν καταναλωτικῶν δαπανῶν τοῦ Κρατικοῦ Προϋπολογισμοῦ καὶ τῶν καταναλωτικῶν δαπανῶν τῶν ἰδιωτικῶν οἰκονομιῶν ἀναποκρίνεται σήμερον, ὡς εἶδομεν, εἰς βασικὴν ἀνάγκην τῆς Ἑλληνικῆς Οἰκονομίας καὶ ὑπαγορεύεται ὑπὸ τοῦ καθήκοντος ἀλληλεγγύης, τὸ ὁποῖον ὅλοι ἔχομεν ἔναντι τῶν 2.900.000 ἀπόρων Ἑλλήνων. Ἀναποκρίνεται ὅμως ἀκόμη εἰς τὸ ἀτομικὸν συμφέρον ἐνὸς ἐκάστου ἐξ ἡμῶν. Διότι βοηθοῦντες διὰ τῆς περισυλλογῆς καὶ τῶν οἰκονομιῶν μας εἰς τὴν οἰκονομικὴν πρόοδον καὶ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας μας καὶ συμβάλλοντες οὕτω εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς θέσεως τῶν σήμερον ἀναξιοπαθόντων Ἑλλήνων, ἐπιτυχάνομεν ταυτοχρόνως βελτίωσιν καὶ τῆς ἰδικῆς μας θέσεως. Διότι ἡ ἀνάπτυξις τῆς Ἑλληνικῆς Οἰκονομίας ἀπολήγει, εἰς ὄφελος ὅλων τῶν Ἑλλήνων, καθ' ὅσον συμβάλλει ὡς εἶδομεν εἰς τὴν αὐξησίν του Ἐθνικοῦ Εἰσοδήματος καὶ διὰ ταύτης εἰς τὴν ἀνύψωσιν τοῦ ἐπιπέδου εὐημερίας ὀλοκλήρου τοῦ πληθυσμοῦ, ἣτις ἀποτελεῖ τὸν ἀνώτατον σκοπὸν τῆς Κρατικῆς Οἰκονομικῆς Πολιτικῆς.

I. N. ΚΟΥΛΗΣ

Ἐκτ. Καθηγητῆς τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν.

ΓΡΑΜΜΑ ΣΕ ΦΙΛΟ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ ΒΡΕΤΑΝΝΟ

(Ὁ μαθητῆς Ἄρ. Χαραλάμπους
αὐτοανειτινάχθη ὑπὸ βόμβας).

Ἄρχαγγελος ἐστάθηκε στὸ δρόμο σου μπροστὰ
καὶ κράταγε στὸ χέρι του τὸ ρόδι τοῦ θανάτου.
Δὲ σπῆριξε· τινάχθηκε ἀπάνω στὴν καρδιά του.
Μὰ βουτηγμένα μέσ' στ' ἀχνὸ τὸ αἷμα του, ζεστά,
Στρατιώτη, φίλε, Βρεταννὲ σ' ἀγγίξαν τὰ φτερά του!

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΚΑΤΑ ΤΟ 1956

Β'. ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΚΑΙ Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Στὴν προηγουμένη ἐπισκόπηση ἐπροσπαθήσαμε νὰ βροῦμε καὶ νὰ ἐπισημάνουμε τὰ γενικώτερα χαρακτηριστικὰ τῶν πνευματικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ περασμένου χρόνου. Θὰ δοκιμάσουμε σήμερα νὰ ρίξουμε τὴ ματιὰ μας ξεχωριστὰ στὶς διάφορες ἐκδηλώσεις, πού παρουσίασαν οἱ δύο κυριώτεροι τομεῖς, τοῦ θεάτρου καὶ τῆς λογοτεχνίας, μὲ τὴν προσπάθεια νὰ σημειώσουμε τὰ ἀντίστοιχα ἐπιτεύγματα ἢ τίς ἑλλείψεις, τίς ἐπιτυχίες ἢ τίς ἀποτυχίες, καὶ νὰ βγάλουμε τὰ σχετικὰ συμπεράσματα καὶ διδάγματα.

Στὸν τομέα τοῦ Θεάτρου ὁ χρόνος πού πέρασε παρουσίασε τὴν μεγαλύτερη καὶ ζωηρότερη κίνηση. Νέοι θίασοι ἐδημιουργήθηκαν, περισσότερα ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ θεατρικὰ ἔργα ἐπαίχθηκαν, ἀξιόλογες παραστάσεις σὲ κλειστὲς καὶ ὑπαίθριες σκηνὲς ἐπραγματοποιήθηκαν, τὸ θεατρόφιλο κοινὸν αὐξήθηκε σημαντικὰ. Ἄλλὰ ὅλη αὐτὴ ἡ εὐφορία ἦταν πῶς ποὺ ποσοτικὴ παρὰ ποιοτικὴ. Ἄν ἐξαιρέση κανεὶς τὰ ἐπιτεύγματα τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου στὴν ἐρμηνεία καὶ τὴν γενικώτερη ἀπόδοση τῆς ἀρχαίας τραγωδίας, μόνον σποραδικὲς καὶ μοναχικὲς καλλιτεχνικὲς ἐπιτυχίες μπορεῖ κανεὶς νὰ ξεχωρίσῃ μέσα σὲ ὅλην αὐτὴ τὴν κίνηση. Καὶ ἂν μπορῇ κανεὶς ἐπίσης νὰ θεωρήσῃ εὐοίωνην ἐκδήλωσιν τὸν καταρτισμὸ διακομματικῆς ἐπιτροπῆς θεάτρου, γιὰ νὰ μελετήσῃ καὶ νὰ εισηγηθῇ στὸ κράτος ἐνέργειες καὶ μέτρα γιὰ τὴν πρόοδο καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς θεατρικῆς ζωῆς τοῦ τόπου, δὲν ὑπάρχουν ἀξιόλογα ἄλλα γεγονότα ἢ ἐκδηλώσεις πού νὰ δείχνουν γενικώτερο καὶ βαθύτερο ἐνδιαφέρον τῆς πολιτείας, τοῦ κοινοῦ ἢ καὶ αὐτοῦ τοῦ θεατρικοῦ κόσμου γιὰ τὴν ποιοτικὴν ἄνοδον τῆς θεατρικῆς στάθμης.

Εἶκοσι νέα Ἑλληνικὰ ἔργα πρόζας καὶ

δώδεκα μουσικὰ ἔχουν παρουσιασθῆ. Καὶ ὅμως ἀπὸ τὰ τριανταδύο αὐτὰ ἔργα μόνον ἕνα μπορεῖς νὰ ξεχωρίσῃς ἀδίστακτα καὶ νὰ τὸ προβάλλῃς ὡς νέαν πνευματικὴν πράγματωση: τὴν «Θεοφανὸν» τοῦ Ἀγγέλου Τερζάκη. Ἀνάμεσα στὰ ἄλλα μπορεῖς ἀκόμα νὰ βρῆς μερικὲς καλὲς προσπάθειες, ὅπως τὸ συμπαθητικὸ «Χαλάζι» τοῦ Βάσου Ἡλιάδη, ἡ ζωντανὴ ἠθογραφία τοῦ Νίκου Τσεκούρα «Ὁ Μονοσάνδαλος», τὸ εὐοίωνο πρωτόλειο τοῦ Πάνου Σαμαρᾶ «Ὁ Ἄρχοντας». Τὰ ἄλλα, καὶ σταν ἀκόμη δὲν εἶναι θλιβερὲς ἀποτυχίες, ὅπως ἡ «Ἐβδόμη ἡμέρα τῆς δημιουργίας» τοῦ Ἰακ. Καμπανέλλη καὶ ἡ «Κλυταιμνήστρα» τοῦ Ἀλεξάνδρου Μάτσα εἶναι εἴτε ἀσήμαντες ἢ μέτριες θεατρικὲς ἀπόπειρες, εἴτε ἐπιδέξιες φαροσκομωδιῆς πού ἀδικοσπαταλοῦν, γιὰ ἐμπορικοὺς κυρίως λόγους, τὴν γνήσια πολλὲς φορὲς ἐφύψια καὶ τὴν τεχνικὴν ἱκανότητα τῶν συγγραφέων τους. Δὲν λογαριάζουμε βέβαια τὶς λεγόμενες «ἐπιθεωρήσεις», πού εἶναι σαχλὰ καὶ ἀνούσια, ὅταν δὲν εἶναι καὶ ἀντιπνευματικὰ κατασκευάσματα.

Στὶς ἀποτυχίες τῆς χρονιάς πρέπει νὰ σημειώσουμε καὶ τὴν παράσταση τῶν «Ἐκκλησιαζουσῶν» τοῦ Ἀριστοφάνη, ὅχι μόνον γι' αὐτὸ καθαυτὸ τὸ ἔργο, πού τὸ παρουσίασάν τοι στὸ σύγχρονον θεάτρο προσκρούει δυσάρεστα στὶς σημερινὲς αἰσθητικὲς καὶ πνευματικὲς ἀντιλήψεις, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν ἄστοχο ἐπιθεωρησιακὸ τρόπο, μὲ τὸν ὁποῖον ἐπαίχθηκε.

Δὲν ἀποκλείεται βέβαια—καὶ τὸ ἐλπίζουμε καὶ τὸ εὐχόμεσθε αὐτὸ κι' ἐμεῖς—νὰ ὑπάρχουν στὰ συρτάρια τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ ἔργα μὲ ἀνώτερη πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ἀξία, τὰ ὁποῖα, μὲ τὸ νὰ ὑστεροῦν σὲ «ἐμπορικότητα», δὲν κατορθώνουν ν' ἀνέβουν στὴν σκηνή. Ἄλλὰ καὶ αὐ-

τὸ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ ζητήματα, πὺν πρέπει νὰ μελετηθοῦν καὶ ν' ἀντιμετωπισθοῦν μὲ σοβαρότητα ἀπὸ ἐκείνους, πὺν ἔχουν τὴν ἀποστολὴν καὶ τὴν εὐθύνην γιὰ τὴν ἐνίσχυση καὶ τὴν πρόοδο τῆς θεατρικῆς παραγωγῆς στὸ τόπο μας.

Ἡ Β' Σκηρὴ τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου, πὺν βροῖσκειται ἀκόμη στὰ πρῶτα βήματά της, δύσκολα καὶ ἀνώμαλα κατ' ἀνάγκην, μπορεῖ, μὲ τὴν καλύτερη δλοένα συστηματοποίηση καὶ ἐξέλιξή της, νὰ προσφέρῃ μεγάλες ὑπηρεσίες σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα.

Ἀπὸ τὰ ξένα ἔργα πὺν παρουσιάσθησαν καὶ πὺν ἦσαν περισσότερο μπόλικα καὶ ἀπὸ τὰ Ἑλληνικά (38 πρόζας καὶ 4 μουσικά), ἐλάχιστα ἐπίσης εἶναι ἐκεῖνα πὺν ξεχωρίζουν γιὰ τὴν καλλιτεχνικὴν καὶ πνευματικὴν τους ἀξία, ὅπως τὰ τέσσερα (σὰν πολλὰ πάντως δὲν εἶναι μέσα σ' ἓνα χρόνον;) ἔργα τοῦ Σαίξπηρ («Ὀνειρο θερινῆς νύκτας», «Δωδεκάτη νύκτα», «Ἡ στρίγγλα πὺν ἐγινε ἀρνάκι» καὶ «Ὀθέλλος»), ὁ «Φάουστ» τοῦ Γκαίτε, ἡ «Ἀγριόπαπια» τοῦ Ἰψεν, ὁ «Ἐξηνταβελόνης» τοῦ Μολιέρου.

Ἀπ' ὅλα τὰ ἄλλα δὲν μπορεῖ κανεὶς παρὰ μὲ κάποια ἐλαστικότητα νὰ σημειώσῃ τὴν «Ἀναστασία» τῶν Μπρέτ καὶ Μπόλτον, ὄχι γιὰ τὸ ἴδιο τὸ ἔργο, πὺν δὲν ἔχει ἰδιαιτέρεν ἀξία, ἀλλὰ γιὰ τὴν ἐξαιρετικὴν ἠθοποιία τῶν δύο πρωταγωνιστριῶν, τῆς Κυβέλης καὶ τῆς Κατερίνας, καθὼς καὶ μερικὰ ἄλλα, πὺν, τὸ καθένα στὸ εἶδος του καὶ στὶς εἰδικές του προθέσεις, ἐκράτησαν κάποιαν χωριστὴν θέση στὴν θεατρικὴ κίνηση τοῦ χρόνου, ὅπως «Ἡ Βασίλισσα καὶ οἱ ἐπαναστάτες» τοῦ Οὐγκο Μπέττι, τὸ «Ἡμερολόγιο τῆς Ἄννας Φράνκ» τῶν Γκούντριχ καὶ Χάκκετ, ὁ «Βροχοπούδης» τοῦ Ρίτσαρντ Νῶς, ἴσως καὶ ἐλάχιστα ἄλλα.

Εἶχαμε ὁμως καὶ μερικὲς ἐξαιρετικὲς... ἀποτυχίες, ὅπως ὁ «Σιμοῦν» τοῦ Λένορμαν, καὶ περισσότερο ἀκόμη «Ὁ Ἄνδροκλῆς καὶ τὸ λιοντάρι» τοῦ Μπέρναρ Σῶ.

Φτωχὸς καὶ ἀνεπαρκὴς στὸ σύνολο του ἀμητὸς, πὺν ὀφείλεται βέβαια πρῶτα-πρῶτα στὴν ἀδιαφορία ὄλων τῶν λεγομένων «ἀρμόδιων» (ἐπισήμων καὶ μὴ) γιὰ τὴν ἀνύψωση καὶ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ καλλιτεχνικοῦ καὶ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τῆς θεατρικῆς ζωῆς τοῦ τόπου (πὺν ἐντοπίζεται

καὶ τελεματώνεται ἀποκλειστικῶς σχεδὸν στὴν πρωτεύουσα), ἀλλὰ ὀφείλεται συγχρόνως καὶ στὴν ἀγωνιώδη καὶ σφαλερὴ (διότι τὰ πράγματα διδάσκουν τὸ ἀντίθετο) προσπάθεια ὄχι μόνο τῶν ἐπιχειρηματιῶν καὶ τῶν θιασαρχῶν τῶν θεάτρων μας, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν συγγραφέων (μὲ λίγες δυστυχῶς ἐξαιρέσεις καὶ στὶς δύο πλευρὲς) ν' ἀναζητοῦν καὶ νὰ ἐπιδιώκουν τὴν ἐπιτυχία (τὴν ἐμπορικὴν δηλαδὴ ἐπιτυχία) μὲ ἀδιαφορία, μὲ παραγκωνισμό ἢ καὶ μὲ πλήρη θυσία τῆς πνευματικῆς ποιότητος καὶ τῆς οὐσιαστικῆς καλλιτεχνικῆς ἀξίας.

★

Στὸν τομέα τῆς λογοτεχνίας ἡ ἐκδοτικὴ παραγωγή ἦταν ἐξαιρετικὰ ἄφθονη, τόσο ἄφθονη, πὺν ξεχύθηκε ἀπὸ τὰ βιβλιοπωλεῖα, ἀπλώθηκε στὰ πεζοδρομία, σκαρφάλωσε στοὺς τοίχους, τρύπωσε στὰ γραφεῖα, τὰ καταστήματα καὶ τὰ σπίτια. Ἡ Ἀθήνα κατακλύσθηκε κυριολεκτικὰ ἀπὸ βιβλία ὄλων τῶν σχημάτων καὶ χρωμάτων, ὄλων τῶν εἰδῶν καὶ προελεύσεων, ὄλων τῶν ποιότητων—τόσο πολλῶν καὶ ποικίλων ποιότητων, πὺν κάτω ἀπὸ τὸ σωρὸ τους καὶ τὸν ὄγκο τους ἔπνιγαν κ' ἔθαβαν τὴν π ο ι ὀ τ η τ α.

Μαζὺ μὲ τὴν φτήνια στὴν τιμὴ τῶν βιβλίων, πὺν τὴν ἔφερε, ὅπως ἦταν φυσικό, ὁ ἐμπορικὸς νόμος τῆς ἀλόγιστης ὑπερπαραγωγῆς καὶ τῆς δυσανάλογης πρὸς τὴν ζήτηση προσφορᾶς, ἦρθε, συνδυασμένη ἀναπόφευκτα, καὶ ἡ φτήνια στὸ περιεχόμενον τῶν βιβλίων, στὴν πνευματικὴν τους ἀξία. Ξεπεσμὸς κυριολεκτικὸς καὶ μεταφορικὸς.

Ἄγνωστοι, τυχαῖοι καὶ ἀσύδοτοι ἐκδότες τῆς στιγμῆς καὶ τοῦ ποδαριοῦ, συνδυασμένοι κατὰ τὸ πλεῖστον μὲ μεταφραστές τὸ ἴδιο συμπτωματικὸς καὶ ἀνεύθυνους, «ξεφουρνίζαν» (εἶναι ἡ κυριολεξία) διαρκῶς μεταφράσεις, ἀπὸ τίς ὁποῖες πολλὲς—ἴσως οἱ πιὸ πολλὲς—ἦσαν τῆς κακῆς ὥρας, μὲ αὐθαίρετες περικοπές καὶ μὲ γλωσσικὲς καὶ νοηματικὲς ἀλλοιώσεις, ἀπὸ ἔργα διαλεγμένα μὲ στενὰ καὶ χαμηλὰ ἐμπορικὰ κριτήρια (πῶς μὲ τὸ τύπωμα παλιῶν ἐκδόσεων ν' ἀποφύγουν τὰ ποσοστὰ τῶν συγγραφέων καὶ πῶς νὰ ἱκανοποιήσουν τὰ κατώτερα γούστα τοῦ μεγάλου κοινοῦ). Καὶ εἶναι

βέβαια αὐτονόητη ἢ βλαβερώτατη ἐπίδραση τέτοιων ἐκδόσεων στὴν διαμόρφωση τοῦ καλαισθητικοῦ καὶ ἠθικοῦ συναισθήματος τοῦ ἀναγνωστικοῦ κοινού.

(Στὸ σημεῖο αὐτὸ πρέπει νὰ ξεχωρίσουμε τιμητικὰ τὴν ἀναδημιουργικὴ μετάφρασι τῶν «Φύλλων Χλόης» τοῦ Οὐίτιμαν ἀπὸ τὸν ποιητὴ Νίκο Προεστόπουλο).

Ὡς πρὸς τὴν Ἑλληνικὴ λογοτεχνικὴ παραγωγή, ἡ γενικὴ θεώρηση τῶν ἐκδοθέντων κατὰ τὸ 1956 βιβλίων δείχνει πὼς δὲν ὑπέστησε καὶ αὐτὴ σὲ ἀφθονία καὶ ποικιλία, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ, κάτω ἀπὸ τὸν ποσοτικὸν ὄγκο, δὲν μπόρεσε ν' ἀνεβάσῃ τὸ συνολικὸ ποιοτικὸ ἐπίπεδό της σὲ ἀξιόλογο καὶ σημαντικό ὕψος.

Πρέπει ὅμως ν' ἀναγνωρίσουμε ὅτι οἱ καλὲς κι' ἰκανοποιητικὲς ἐκδηλώσεις, πού ὑψώνονται πάνω ἀπὸ τὴν στενὴ καὶ χαμηλὴ γενικὴ στάθμη, ἦσαν τὸν περασμένον χρόνον πιὸ πολλὲς καὶ πιὸ εὐδαίμονες.

Ποῦ ὀφείλεται ἡ ἀνωμαλία καὶ ἡ δυσκολία αὐτὴ τῆς Ἑλληνικῆς λογοτεχνικῆς παραγωγῆς, σὰν σύνολο, νὰ ἐξαρθῇ σὲ ἀνώτερες πνευματικὲς καὶ καλλιτεχνικὲς σφαῖρες; Τὸ εἴπαμε πολλὰς φορὰς. Ἄς τὸ ξαναποῦμε ὅμως ἀκόμη μιὰ φορὰ μὲ λίγα λόγια: Ὀφείλεται προπάντων στὴν σύγχυση πού ὑπάρχει—θεληματικὰ ἢ ἀθέλητα—ἀνάμεσα στοὺς λογοτέχνες μας σχετικὰ μὲ τὸ νόημα καὶ τὴν ἀποστολὴ τῆς Τέχνης, πού ἄλλοι τὴν ὑποτάζουν δουρικὰ σὲ πολιτικὲς ἐπιταγές, ἄλλοι τὴν περιορίζουν καὶ τὴν πνίγουν μέσα σὲ στενὲς καὶ ἀσφυκτικὲς θεωρίες πού θεοποιοῦν τὴν μορφή καὶ ἐξαφανίζουν τὴν οὐσία, ἄλλοι τὴν παραμορφώνουν καὶ τὴν νοθεύουν μὲ τὴν μίμηση ξένων στὴν Ἑλληνικὴ ζωὴ καὶ ψυχοσύνηση ἐμπνεύσεων καὶ τεχνοτροπιῶν.

Ἔτσι ἡ Ἑλληνικὴ λογοτεχνικὴ παραγωγή ξεπέφτει στὴν προπαγανδιστικὴ προσοῦρα, στοὺς ἀκατανόητους καὶ ἀνόητους ἐξωφρενισμούς τῶν λεγομένων «μοντέρνων», στὰ ἄπνοα καὶ ἄψυχα κατασκευάσματα τῆς λογοτεχνικῆς «σομοπαρίας». Ἔτσι καὶ θὰ μείνῃ, ἂν δὲν ξαναγυρίσῃ στὶς ἀστείρευτες καὶ πάντα ἀνανεωτικὲς πηγές τῆς καθαρῆς, τῆς γνήσιας καὶ τῆς ἀληθινὰ ἐλεύθερης ἐμπνεύσεως καὶ δημιουργίας, κι' ἂν δὲν ἐμποτισθῇ βαθεῖα καὶ

ριζικὰ ἀπὸ τὸ οὐσιαστικὸ νόημα τῆς Τέχνης καὶ ἀπὸ τὴν ὑπεύθυνη συναίσθησι τῆς πολιτιστικῆς ἀποστολῆς της.

Καὶ γιὰ νὰ ξαναγυρίσουμε στὴν περυσινὴ παραγωγή, ἄς προσπαθήσουμε νὰ ξεχωρίσουμε (ἀνάμεσα βέβαια ἀπὸ τὰ βιβλία πού εἶτε μᾶς ἔστειλαν οἱ συγγραφεῖς εἶτε μᾶς δόθηκε ὅποσδήποτε ἢ εὐκαιρία νὰ τὰ διαβάσουμε), ἐκεῖνα, πού, σὲ διαφορὲς φυσικὰ διαβαθμίσεις καὶ διακυμάνσεις, ἀνταποκρίνονται ὅποσδήποτε, κατὰ τὴν γνώμη μας, στὴν πραγματικὴ ἔννοια τοῦ λογοτεχνικοῦ ἔργου.

Τέτοια ἔργα μᾶς ἔδωσαν ὁ Παντελῆς Πρεβελάκης μὲ τὴν ἐμπνευσμένη καὶ ρωμαλέα δημιουργία του «Τὰ χέρια τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ» (πού εἶναι ἡ δραματικὴ καὶ καθαρτῆρια πάλη πού γίνεται μέσα στὴν συνείδηση ἑνὸς ἀνθρώπου). Ὁ Σῶτος Χονδρόπουλος μὲ τὸ γεμάτο ἀπὸ ἀγάπη, εὐγένεια κι' ἔξαρση μυθιστόρημά του «Ἡ βακτηρία». Ὁ Κώστας Σούκας μὲ τὸ μυθιστόρημά του «Τὸ ποινικὸ μητρώο μιᾶς ἐποχῆς», μιὰ πλατεῖα κοινωνικὴ σύνθεση, πού ζωντανεῖ μὲ στοχασμὸ καὶ μὲ πνοὴ τὸν ἀγῶνα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς καὶ σκέψεως· ὁ Ἡλίας Βενέζης, πού μὲ τὸν «Ὁκεανὸ» του μετουσιώνει κι' ἀναδημιουργεῖ μὲ λεπτὴν εἰσοδυτικότητα κι' εὐαισθησία χαρακτηριστικὲς μορφές τῆς μεγάλης θάλασσης καὶ τῆς δεμῆνης μ' αὐτὴν ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου· ὁ Λοῦκῆς Ἀκριτάς μὲ τὴν ἐξαιρετικὴν δραματικὴν δημιουργία του «Ὁμηροί», πού, ἐνῶ ἀποπνέει μὲ δύναμη καὶ ὀρμὴ τὸ πνεῦμα τῆς Ἐλευθερίας, ἀποτελεῖ συγχρόνως ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς μορφῆς μιὰ πολύτιμη ἀνανεωτικὴ συμβολὴ στὴν Ἑλληνικὴ θεατρικὴ τέχνη· ὁ Γιάννης Μαγκλῆς μὲ τὰ διηγήματά του «Δὲν ὑπάρχουν ἁμαρτωλοί», ὅπου μὲ τὸ ζωντανὸ προσωπικὸ του ὕψος καὶ τὴν ρωμαλέα του ἔκφραση, δίδει κάτω ἀπὸ μιὰ λαμπρὴν ἠθογραφικὴν μορφή, τὸ ἀγαθὸ ὑπόστρομα τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, πού καὶ ὅταν ἀκόμα ἡ δυστυχία καὶ ἡ σκληρότητα τῆς ζωῆς τὴν κάνουν νὰ φαίνεται ἁμαρτωλὴ, εἶναι στὸ βάθος γενναία, εὐγενικὴ καὶ καλὴ· ὁ Γιάνκος Πιερίδης μὲ τὰ λεπτὰ κι' ὑποβλητικὰ διηγή-

ματά του «Ὁ χειμώνας δὲν πέρασε», πού, μὲ ψυχολογικὴ δύναμη καὶ μὲ εὐγένεια μορφῆς, περιγράφουν βαθιεῖς καὶ χαρακτηριστικὲς ψυχικὲς καταστάσεις· ἡ Καίτη Πικρούλη, πού, μὲ τὸν σεμνὸ τίτλο «Ξεκίνημα», δὲν ξεκινᾷ ἀπλῶς, ἀλλὰ προχωρεῖ μὲ μεγάλα καὶ σταθερὰ βήματα, μὲ ἀπλότητα, εὐαισθησία καὶ αὐθορμητισμό, μὲ ἀγάπη καὶ στοργὴ πρὸς τὸν ἄνθρωπο καὶ τὴν ζωὴ, σὲ ἀξιόλογα καὶ εὐόωνα λογοτεχνικὰ ἐπιτεύγματα· ὁ Δεῖμος Φλεγύας, Κύπριος ποιητὴς καὶ πεζογράφος στὴν Ἀλεξάνδρεια, μὲ τὸ μυθιστόρημά του «Νῦν ἀπολύεις», πού διαποτίζεται ἀπὸ λεπτὴ ποιητικὴ πνοὴ καὶ ἀπὸ βαθὺν κοινωνικὸ στοχασμό.

Ἀπὸ τὶς ποιητικὲς συλλογὲς ξεχωρίζουν «Ὁ μέγας πόθος», ὕμνος πρὸς τὴν ζωὴ καὶ τὴν ἀγάπη, πού ἀναβρῦζει ἀπὸ τὴν ἀγέραστη καὶ ἀστεῖρευτη ποιητικὴ ψυχὴ τοῦ Ἄγη Θέρου· τὰ «Περάσματα πωλιῶν» τῆς Ἀθηνᾶς Ταρσοῦλη, πού στὰ ἀνάλαφρα φτερά τους φέρνουν πνοὲς καὶ ἀπηχῆσεις ἀπὸ ὠραῖες ἀναμνήσεις καὶ λεπτὰ αἰσθήματα· τὰ «Ποιήματα» (1929-1951) τοῦ Νικηφόρου Βρεττάκου, πού ἀποτελοῦν χαρακτηριστικὴ σύνθεση ἀπὸ τὸ ὠραῖο, εὐγενικὸ καὶ ἐμπνευσμένο ποιητικὸ τοῦ ἔργου· οἱ «Ρυθμοί» τοῦ Γιώργου Καλαματιανοῦ ποιήματα μὲ ἔντονο Ἑλληνικὸ χροῶμα, ρωμαλεῖαν ἐμπνευση καὶ δωρικὴ μορφὴ· οἱ «Νέοι Κένταυροι» τοῦ Γεράσιμου Ἀμπάτη, πού, μὲ πηγαῖο λυρισμό, μὲ γνήσια φιλοσοφικὴ διάθεση καὶ μὲ πνεῦμα αἰσιοδοξίας, ἐκφράζει τὴν ἀγωνία καὶ τὸν ἀγῶνα τοῦ ἀνθρώπου μὲ τοὺς σύγχρονους Κενταύρους τοῦ μίσους, τῆς κακίας καὶ τῆς ὕλης· τὸ «Χειμερινό» τοῦ Λώρου Φαντάζη μὲ τὴν εὐγενικὴ μελαγχολία του, τὴν λεπταίσθητη ποιήσῃ του καὶ τὸν ἄρτιο στίχο του· ὁ «Ἐπικὸς λόγος» τοῦ Κώστα Καλαντζή, ποίημα μεγαλόστομο καὶ μεγαλόπνοο, πού ὕμνει τὸ ἔπος τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ κατὰ τοὺς τελευταίους πολέμους καὶ τὴν κατοχὴ· τὰ «Μεσημέρια» τοῦ Τάκη Τσιάκου, γεμάτα πράγματι ἀπὸ φῶς καὶ ζέστη, πού ἀναδίδονται ἀπὸ ἀγνή ποιήσῃ καὶ ἀπὸ εὐαίσθητη ψυχὴ· ἡ «Ἀθόρυβη φλόγα» τοῦ

Σίμωνος Κυρηναίου, πού μὲ φωνὴ σεμνὴ καὶ θερμὴ (τόσο ταιριαστὴ μὲ τὸν τίτλο τῆς συλλογῆς) τραγουδᾷ—ἕμνει ἢ θρηνεῖ—διάφορες ἐκδηλώσεις, ἀποχρώσεις καὶ εἰκόνες τῆς ζωῆς, δοσμένες μὲ ἀγάπη καὶ στοχασμό· ἡ «Χειραψία» τοῦ νέου ποιητοῦ Δημ. Σταθοπούλου, πού ἐμπνέεται ἀπὸ βαθὺ θρησκευτικὸ αἶσθημα καὶ τὸ ἐκφράζει μὲ γνήσια ποιητικὴ πνοή· ἡ «Καρμάλα» τοῦ Δημήτρη Τσιτσιπῆ, πού φέρνει καὶ συνθέτει μὲ ἐπιτυχία καθαρὲς αἶρες ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸ ὑπαιθρο καὶ ἀληθινὲς φωνὲς δημοτικοῦ τραγουδιοῦ.

Ἀπὸ τὰ βιβλία μελέτης καὶ κριτικῆς σημειώουμε τὶς «Μορφὲς καὶ ἰδέες» καὶ τὴν «Εὐρωπαϊκὴ πεζογραφία καὶ ποίηση» τοῦ Κλέωνος Παράσχου, πού μὲ τὸ γνώριμο προσωπικὸ του τόνο, τὴν λεπτὴν αἰσθαντικὴ καὶ τὸν λυρικὸ παλμό μᾶς προσφέρει νέους κύκλους μελετῶν του πάνω σὲ διάφορα θέματα τῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ σὲ δημιουργικὲς μορφὲς δικῆς καὶ ξένες· τὰ «Ἑλληνικὰ κείμενα» τοῦ Γιάννη Χατζίνη, πού, μὲ ἤρεμη πάντα ἀντικειμενικότητα, νηφάλια κριτικὴ σκέψη καὶ φωτεινὴ διαύγεια, παίρνει στὸ ἔργο του αὐτὸ διάφορες πλευρὲς καὶ ἀπόψεις ἀπὸ τὴν προσωπικότητα καὶ τὸ ἔργο ὀρισμένων Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ τὶς φωτίζει βαθιὰ καὶ ἔντονα. Τὸν γεμᾶτο ἀπὸ νοσταλγικὸ καημό, μετουσιωμένο σὲ λόγο καὶ τέχνη, πού συγκινοῦν βαθιά, «Ἦμνο καὶ ὀρθὴν τῆς Σμύρνης» τοῦ Χρήστου Σολομωνίδη· τὴν περισοῦδαστη καὶ ἐμπεριστατωμένη μελέτη τοῦ Χρ. Εὐελπίδη «Πολιτισμὸς καὶ πολιτισμοί»· τὶς πάντα εὐσυνείδητες, προσεγμένες καὶ ἀξιόλογες νέες βιβλιογραφικὲς ἐργασίες τοῦ Γ. Κ. Κατσίμπαλη.

Πρέπει ἐπίσης ν' ἀναφέρουμε τιμητικὰ τὶς εὐστοχες ἐπανεκδόσεις διαφόρων ἐλεκτῶν ἔργων, ὅπως τὸ «Τραγοῦδι τῆς γῆς» καὶ τὸ «Πρόσινο βιβλίον» τοῦ Στράτη Μυριβήλη, τὰ «Ταξείδια στὴν Ἑλλάδα» καὶ «Δικοί μας καὶ ξένοι» τοῦ Κώστα Οὐράνη, τὰ «Παρισινὰ γράμματα» τοῦ Ζαχαρία Παπαντωνίου καὶ τὸ ἔργο τοῦ Μιχ. Μητσάκη.

Ξεχωριστὰ σημειώνουμε τὴν ἐμπνευσμέ-
νη μουσικὴ σύνθεση «Ὁ κοινωνικός» (δ-
ρατόριο γιὰ σολίστ καὶ γυναικεία χορωδία)
τῆς Ἑλένης Οἰκονομοπούλου
πάνω στὴν μεγαλόπνοη ἡμώνυμη ποιητικὴ
δημιουργία τοῦ ἀξέχαστου Γ. Βερίτη.

Ἡ Κύπρος, πὺν εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ
διαλεκτὰ καὶ γόνιμα πνευματικὰ κέντρα
τοῦ Ἑλληνισμοῦ, δὲν παρουσίασε, γιὰ τοὺς
γνωστοὺς λόγους, νέαν λογοτεχνικὴ παρα-
γωγή. Παρουσίασε ὅμως καὶ ἐπραγματο-
ποίησε ἓνα ὑπέροχο θαῦμα πνευματικῆς
δημιουργίας, τὸ ὠραιότερο καὶ ὑψηλότερο
ἔπος, τὴν λαμπρότερη πνευματικὴ κατά-
κτηση: τὸν μεγάλο καὶ ἱερὸν ἀγῶνα τῆς

Ἑλευθερία. Στεκόμαστε μὲ συγκί-
νηση, μὲ θαυμασμό καὶ μὲ σέβας μπροστά
του.

Γι' αὐτὸ καὶ ἀντικρούζουμε μὲ ιδιαίτερη
χαρὰ ὠρισμένα βιβλία, πὺν ἀναφέρονται
στὴν Κύπρο καὶ τὸν ἀγῶνα τῆς, ὅπως τὸ
πολύτιμο ἔργο τῆς Ἀθηνᾶς Ταρσοῦ-
λη «Κύπρος», τὸ ὠραιότατο χρονικὸ τοῦ
Θανάση Πετσάλη «Ἐξαρσις τῆς
γλυκειᾶς χώρας Κύπρου», τὰ ἠθογραφικὰ
διηγήματα τοῦ Ἀπ. Ζορμπᾶ «Στὴν
Κύπρο τὴν ἀέρινη», τὰ ἐμπνευσμένα ποιή-
ματα τοῦ νέου ποιητῆ Ἀντώνη Κα-
ραγιαννίδη «Ἀνοιχτὰ τῆς Λευκω-
σίας».

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑ-Ι-ΔΗΣ

ΥΠΑΡΧΕΙ ΠΟΛΛΗ ΦΤΩΧΕΙΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Ἐνα πιάτο φαί—λόγια πολὺ ἀπλᾶ—

Ἐνα πιάτο φαί,

λίγο ψωμί,

λίγη ἀγάπη.

Νὰ νοσταλγοῦν ἓνα πιάτο φαί, λίγη ἀγάπη.

—Πολλὴ φτώχεια εἶναι στὸν κόσμο.

Σφίγγεται ἡ καρδιά ὅταν βλέπεις στὸν κόσμο....

Ἐταν ξεχνᾶς τὰ δικά σου....

καὶ βλέπεις στὸν κόσμο.

Φτώχεια πὺν εἶναι στὸν κόσμο!

πόνος,

λύπη,

κρῦο... πὺν εἶναι στὸν κόσμο!

Κάτι βαρὺ πολὺ—

σφίγγει, ἐδῶ, τὴν καρδιά,

ὅταν ξεχνῶ τὰ «δικά μου»

καὶ βλέπω στὸν κόσμο....

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΠΟΛΕΤΣΗΣ

ΑΠ' ΤΗ ΘΑΥΜΑΣΙΑ ΖΩΗ ΜΑΣ

Ο ΙΕΡΕΑΣ ΤΟΥ ΛΙΜΑΝΙΟΥ (FATHER CORRIDAN)

«Δεν μπορεί ένας να είναι άγιος και να ζη το Ευαγγέλιο που κηρύσσομε, χωρίς να εκδαπανά τον έαυτό του για να εξασφαλίσει στον καθέναν στέγαση, εργασία, καταναλωτικά αγαθά, άναψυχή, εκπαίδευση κ.λ.π. χωρίς τὰ ὁποῖα ἡ ζωὴ δὲν εἶναι πλέον χρήσιμη».

Cardinal Suhard

Α'.

Μίλια ἀτέλειωτα ξετυλίγονται οἱ 1800 ἀποβάθρες. 200 ἀπ' αὐτὲς ἔτοιμες νὰ δεχτοῦν 400 ὑπερωκεάνεια. 10.000 καράβια τὸ χρόνο ρίχνουν καὶ σηκώνουν ἄγκυρα στὰ γεμάτα λάδια, λασπόνερά του. Ἐνα καράβι κάθε 50'. Ἐνα ἑκατομμύριο ἐπιβάτες καὶ 35.000.000 τόνοι ἐμπόρευμα φτάνουν μαζί τους. 150.000.000 τόνοι ἐμπόρευμα διασταυρώνονται στοὺς «ντόκους» (1) μέσα σ' ἕνα χρόνο. Αὐτὸ εἶναι τὸ λιμάνι τῆς Νέας Ὑόρκης.

Εἰκοσιτέσσερις ὧρες τὸ εἰκοσιτετράωρο τὰ φουγάρα ξερνοῦν καπνὸ, τὰ μοτέρ μουγκρίζουν, τὰ βίντσια ἀνεβοκατεβαίνουν. Στις 7.55' τὸ πρωῒ, στις 12.55' τὸ μεσημέρι, στις 6.55' τὸ ἀπόγευμα οἱ ἀρχιεργάτες σφυρίζουν στοὺς ντόκους. Τότε ξεπροβάλλουν ἀπὸ κάθε μέρος οἱ λιμενεργάτες καὶ τρέχουν γιὰ δουλειά. Ὅσοι θέλουν νὰ δουλέψουν στ' ἀμπάρια—διπλοὶ οἱ κίνδυνοι—στέκονται δεξιά, οἱ ἄλλοι σπρώχνονται ἀριστερώτερα. Μάτια γεμάτα λαχτάρα καρφώνονται πάνω στὸ πέτρινο πρόσωπο τοῦ ἀρχιεργάτη. Γιατὶ δὲν ὑπάρχει σειρά προτεραιότητος, δὲν ὑπάρχουν κανόνες ἴσης συμμετοχῆς στὴ δουλειά. Ὅποιος θέλει ὁ ἀρχιεργάτης, αὐτοὶ θὰ δουλέψουν. Οἱ ἄλλοι;... οἱ ἄλλοι θὰ περάσουν τὴ γλῶσσα πάνω στὰ κατάξερα ἀπ' τὴν ἀγωνία χεῖλια καὶ θὰ περιμένουν τὶς ἄλλες σφιρίχτρες... καὶ τὶς ἄλλες. Ἡ ζωὴ τους στὸ ἔλεος τῶν ἀρχιεργατῶν. Κι' οἱ ἀρχιεργάτες, ἀνθρώποι μὲ μαῦρο ποινικὸ μητρώο, ἀπόφοιτοι φυλακῶν, διορισμένοι ἀπ' τὶς ἀτμοπλοϊκὲς καὶ τὶς φορτωτικὲς ἑταιρεῖες. Ὅποιος θέλει δουλειά μπορεῖ νὰ

χει, φτάνει νὰ δίνει τὰ 20% τοῦ μεροκάματου στὸν ἀρχιεργάτη. Ὅποιος πεινάει καὶ θέλει 5 δολλάρια δανεικὰ μπορεῖ νὰ τᾶθρει μέσα σὲ ὑποπτες τσέπες στὰ μπάρ τοῦ λιμανιοῦ, φτάνει νὰ τὰ ἐπιστρέψει ὅ. Οἱ λιμενεργάτες δὲν εἶναι μονάδες, ἔχουν τὰ σωματεῖα τους, τὴν ILA (Διεθνῆς Ἐνωσις Φορτοεκφορτωτῶν) καὶ αὐτὸ εἶναι... ἡ αἰτία στὸ δράμα τους! «Σκοτεινοὶ ἄνθρωποι» ἀπ' τὸν καιρὸ τῆς ποταπαγορεύσεως, ἔχοντες ἐξασφαλισμένη τὴν ἐνίσχυση ἀνθρώπων πολιτικάντηδων, ἔβαλαν σ' ἔλεγχο ὅλο τὸ λιμάνι. Καὶ στὴν ἐποχὴ τοῦ New Deal ἐπωφελήθηκαν ἀπ' τὸ γενικὸ κλίμα ὑποστηρίξεως τοῦ συνδικαλισμοῦ καὶ παρουσιάσθηκαν ἄμεσα ἢ ἔμμεσα μέσ' τὰ σωματεῖα (καὶ στὴν ILA). Οἱ τίμοι συνδικαλιστῆς ἡγέτες, ξέροντας πόσο σκληρὸ εἶναι νὰ οργανώνεις τὸν ἐργατικὸ κόσμον καὶ πόσο συκοφαντημένοι ἦταν κι' οἱ ἴδιοι, ἦταν πολὺ ἐπιφυλακτικοὶ στὸ νὰ δεχτοῦν κατηγορίες ἐναντίον ἄλλων. Ἐτσι κατάντησαν τὸ λιμάνι (καὶ τὴν ILA μαζί) νὰ τὸ κρατοῦν στὰ χεῖρα τους δύο, ἀπ' αὐτὸ τὸ εἶδος «ἀνθρώπων», καὶ νάχουν γίνει πολυεκατομμυριοῦχοι. Κρατοῦν τὴν ILA μὲ σκηνοθετημένες, ἢ καὶ χωρὶς, ἐκλογές. Διορίζουν ἐπιτροπὲς καὶ τοπικὲς διοικήσεις ποῦ «διαχειρίζονται» τὰ ταμεῖα τῆς χωρὶς βιβλία καὶ λογαριασμούς. Κρατοῦν στὴν ὑπηρεσία τους, κάθε ἀρχιεργάτη (αὐτοὶ ποῦ θάπρεπε νὰ ἀντιπροσωπεύουν τοὺς λιμενεργάτες καὶ τὰ συμφέροντά τους ἀπέναντι στοὺς Ἐργοδότες καὶ στις ἀτμοπλοϊκὲς καὶ φορτωτικὲς ἑταιρεῖες!). Κλείνουν συμβόλαια κάθε χρόνο γιὰ λογαριασμὸ... τῶν λιμενεργατῶν μὲ μεροκάματα πολὺ λιγώτερον ἀπ' ὅτι κανονικὰ ἔπρεπε. Κρατοῦν ἀνοιχτὰ τὰ μητρώα τῆς ILA κι' ὁ κάθε «πολιτευόμενος», εἶτε στὴν Πολιτεία τῆς Νέας Ὑόρκης, εἶτε στὴ Νέα Ἦρε-

(1) Νηοδόχοι, ὑποδιαιρέσεις τῶν μεγάλων λιμανιῶν, ἀναλόγως τοῦ εἶδους τοῦ ἐμπορευματοῦ κ.λ.π.

σεύ, μπορεῖ νὰ τακτοποιεῖ τοὺς «ψηφοφόρους» του. Διατηροῦν ἐπίσης σχέσεις μὲ τις πολιτικές μηχανές ὄλων τῶν κομμάτων καὶ βρίσκονται σὲ μιὰ ἐγκάρδια ἀλληλοεμπρητέση. Ἀποτυχαίνουν στὶς ἐκλογές οἱ «πολιτεύμενοι»; βρίσκουν πόστα (καὶ μισθοὺς ἡγεμονικούς) στὶς «ἐπιχειρήσεις» τοῦ μυστηριώδη Μίστερ Μπίγκ πού κινεῖ τὰ νήματα. Ἐπιτυχαίνουν; τοποθετοῦν τοὺς ἀνθρώπους του σὲ νευραλγικά οἰκονομικά πόστα. Καὶ οἱ «ἐπιχειρήσεις» τοὺς ὀλοένα καὶ πιὸ σκοτεινές—πολλαπλασιάζονται. Ἀνήκουν σὲ ἀριστοκρατικές λέσχες, ἀποτελοῦν βασικοὺς παράγοντες στὶς πολιτικές λέσχες. Ὅργανώνουν ἐπίσημα ἐτήσια δελτία τῶν Ἐταιρειῶν τους στὰ ὁποῖα ἀνύποπτοι Κυβερνήτες, Δήμαρχοι, Ἀνώτατοι Δικαστικοὶ καὶ Ἀστυνομικοὶ, τοὺς δημιουργοῦν τὴν ἀπαραίτητη «τίμια πρόσοψη». Παρουσιάζονται σάν ἐξαιρέτοι θρησκευτικοὶ ἀνθρώποι. Καὶ οἱ δύο τοὺς καθολικοὶ, ἀνήκουν ἐπίσημα, μὲ τιμητικές διακρίσεις σ' ἐνορίες, εἶναι «μεγάλοι δωρηταὶ καὶ εὐεργέται», ἔχουν ἐγκάρδιες φιλίες μὲ ἀνώτερους κληρικούς...

Καὶ σὸ μεταξὺ οἱ λιμενεργάτες πεινοῦν. 95 σέντες τὴν ὥρα ἐπαίρουν τὸ 1934, ὅταν ἡ ILA ἔγινε αἰχμάλωτή τους, καὶ τὸ 1942 μόλις 1 δολλᾶριο! 5 σέντες αὐξηση μέσα σὲ 8 χρόνια! Ἄν μιὰ Ἐταιρεία σπάσει τὸ συμβόλαιο ξέρεי ὅτι δὲν ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσει ἀντίθεση. Οἱ λιμενεργάτες εἶναι φιμώμενοι. Δὲν τολμοῦν νὰ σηκώσουν κεφάλι στοὺς ἀνθρώπους τῆς ILA (τοῦ... σωματείου τους, τοῦ σωματείου πού εἶναι γιὰ τὰ συμφέροντά τους!) 100 ἄλυτοι φόνοι ἀνθρώπων πού βρῆκαν τὸ θάρρος νὰ ἐπαναστατήσουν στὰ docks, ρίχνουν τὴν παγωμένη, μακάθρια σκιά τους καὶ πλακώνουν τὶς καρδιές. Πολλοὶ εἶδαν καὶ ξέρον. Κανένας δὲν τολμᾷ νὰ μιλήσει! Οἱ κλεψιές ὀργιάζουν. Ἐμπορεύματα 60 ἑκατομμυρίων δολλαρίων χάνονται κάθε χρόνο. Φύλακες πού τολμοῦν νὰ καταγγείλουν χάνονται σὸ ποτάμι. Ἐνα λαθρεμπόριο ναρκωτικῶν σὲ μεγάλη κλίμακα, εἶναι κοινὸ μυστικὸν, μὰ κανεὶς δὲν ξέρει «τίποτα» κι' ἕνα ἀπίστευτο, τερατώδες δουλεμπόριο μέσ' τὴν καρδιά τοῦ 20οῦ αἰῶνα, δουλεμπόριο ὄχι μαύρων τῆς Ἀφρικῆς ἀλλὰ Εὐρωπαίων: ἐργάτες ἀπ' τὴν Εὐρώπη εἰσάγονται λαθραία στὸ Hoboken, στὸ Brooklyn, κ. ἄ. ἀποκτοῦν κονκάρδες τῆς ILA καὶ μένουν πιὰ ἄλυτα δεμένοι σ' ἄόρατα δίχτυα. Βρίσκονται παράνομα σὸ ἔδαφος τῶν Η. Π. καὶ ὄχι μόνο τὸ ψωμί τους ἀλλὰ καὶ ἡ ζωὴ τους βρίσκεται στὰ χέρια τῶν «γκάγκστερ». (Σὲ μιὰ ἐφοδὸ τῆς, ἡ Ἀστυνομία στὶς 12-6-51 ἔπιασε μόνο σὲ 4 ἀποβάθρες... 85 τέτοιους σκλάβους!)

Καὶ σὸ μεταξὺ οἱ λιμενεργάτες πεινοῦν! Οἱ προνομιούχοι δουλεύουν 3-4 ἡμέ-

ρες τὴν ἑβδομάδα! Οἱ ἄλλοι πολὺ πρὸ σπάνια. Ἐνας στοὺς τέσσερις κάθε χρονιά θὰ τραυματιστεῖ, ἕνας στοὺς 48 θὰ μείνει πιὰ ἀνίκανος γιὰ δουλειά, ἕνας στοὺς 560 θὰ σκοτωθεῖ. Καὶ ἀσφάλεια, καμιά ἀσφάλεια, καμιά σύνταξη.

Ἡ ἀβεβαιότητα γιὰ τὸ μεροκάματο, οἱ συχνές γροθιές, τὸ δράμα τοῦ σπιτιοῦ τοὺς σπρώχνει σὸ οἰνόπνευμα. Τὸ οἰνόπνευμα τοὺς κάνει σκλάβους στοὺς «καρχαρίες» τῶν μπάρ πού δανεῖζουν 5-6 τὰ δολλᾶρια μέχρι πού νὰ μαζευτοῦν ποσόν. Ἄπο κεί: «ἢ σκοτώνεις τὸν τάδε καὶ παίρνεις ἄλλα τόσα καὶ καθημερινὸ μεροκάματο, ἢ εἶσαι χαμένος». Ἡ γυναῖκα αὐτοῦ τοῦ λιμενεργάτη... τὰ παιδιὰ του;... Ἡ γυναῖκα—ἀν σταθεῖ τίμια—θὰ πεθαίνει νέα, πού ν' ἀντέξει; Τὰ παιδιὰ; ἔχουν δεῖ τὸν πατέρα νὰ γυρίζει μεθυσμένος καὶ ξεσχισμένος ἀπὸ γροθιές ἢ καὶ τὸν βρῆκαν κάπου πεταμένο μ' ἕνα μαχαίρι στὴν πλάτη. Ἐμειναν μέρες νηστικά. Δούλεψαν ἀπὸ τὰ 8 καὶ τὰ 10 χρόνια τους. Ἐχασαν τὰ πρῶτα τους δόντια ἀπὸ γροθιές. Ἐνα τρόπο εἶχαν νὰ σώσουν τὸ ψωμί πού ἔτρωγαν σὸ δρόμο καὶ τὸ μεροκάματο: τὶς γροθιές τους. Ἐνα τρόπο ν' ἀνοίξουν δρόμο ἀνάμεσα ἀπ' τὶς συμμορίες ἄλλων παιδιῶν: τὶς γροθιές τους. Τὶς γύμνασαν λοιπὸν, τὶς ἔκαμαν σιδερένιες καὶ τὶς χρησιμοποίησαν ὅπου βρῆκαν. Ὁ κόσμος ἠμοιοῦσε νὰ τοὺς σφίγγει φιδίσιες κουλούρες γύρω σὸ λαιμό. Ἐμαθαν πὼς πρέπει νὰ σφίξουν πιὸ σφιχτὰ ἄλλους λαιμούς γιὰ ν' ἀνοίξουν τὸ δρόμο τους. Ἄπ' αὐτὰ τὰ παιδιὰ γύρω στὰ 1900-1910 ξεκίνησε ὁ σημερινὸς Μίστερ Μπίγκ κι' ὁ περιβόητος πρόεδρος τῆς ILA, Joe Ryan. Καροτσιέρηδες καὶ φορτοεκφορτωτές ἀπὸ τὰ 13 τοὺς χρόνια, διδάχτηκαν ἀπ' τὴν «κοινωνία» τους πὼς μονάχα μ' ἀδίσταχτες γροθιές καὶ πέτρινες καρδιές μποροῦν νὰ συνεχίσουν ν' ἀναπνεύουν. Μὰ εἶχαν καὶ μυαλό. Πολυμήχανο, παμπόνηρο, πού τοὺς ἔκανε μέσα σὲ λίγα χρόνια νὰ ξεφύγουν ἀπ' τὶς κουλούρες πού σφιγγόταν ἀσφυκτικά γύρω τους καὶ νὰ τὶς σφίξουν αὐτοὶ μὲ τὴ σειρά τους.

Δημιούργησαν παντοδύναμες σκοτεινές ἐπιχειρήσεις πού ἀπλωνόνταν μέσα σὲ νομιμοφανεῖς ἑταιρεῖες κι' εἶχαν νευραλγικό τὸν τοῦσ ἀξίονα τὸ λιμάνι. Τὸ λιμάνι τῆς Νέας Ὑόρκης. Λίγο ἀργότερα τοὺς προσκύνησαν ὄλοι. Πολιτικάντηδες ὄλων τῶν κομμάτων, Κυβερνήτες, Δήμαρχοι, ἔγιναν στενοὶ τους φίλοι. Οἱ ἐφημερίδες τοὺς πρόβαλαν σάν «πατριώτες πού σώζουν τὸ λιμάνι ἀπ' τὴν διείδουση τοῦ κομμουνισμοῦ κρατώντας τοὺς λιμενεργάτες μέσα στὴ στραγική προστασία τῆς ILA» σάν «ἐξαίρετους οἰκογενειάρχους» καὶ σάν «ὑπέροχους πολίτες». Καθολικοὶ κι' οἱ δύο ἀποκτοῦσαν τιμητικές διακρίσεις ἀπ' τὶς ἐνορίες τους

καί τὴν ἀμέριστη φιλία ἀνώτερων κληρικῶν πὺν γίνονταν—ἀμοιβαία ἢ ἐκτίμησι—«ἐπίτιμα» μέλη στὶς διάφορες ἑταιρείες τους...

Ἄπ' τὶς αὐθεντικώτερες προσωπικοποιήσεις τοῦ «πιστεύω» τῆς σύγχρονης «κοινωνικῆς» ζωῆς κι' οἱ δύο τους κρατοῦν τώρα ἀπόλυτα ὑποταγμένο στὴν κυριαρχία τους, σὰν φέουδὸ τους, τὸ λιμάνι τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ δὲν τολμᾷ κανεὶς νὰ σηκώσει κεφάλι... 100 ἄλυτοι φόννοι...

Ἄπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ τίμοιο ἀστυνομικοὶ καὶ διοικητικοὶ ὑπάλληλοι ἐπεμβαίνουν ὅσο μποροῦν. Τὰ ἀποτελέσματα; Ἄνακρίσεις πὺν «πεθαίνουσι» μέσα σὲ ἀρχεῖα λησμονημένα. Ἄνακριταὶ πὺν εἰδοποιοῦνται νὰ σωπάσουν—κι' ἂν ἐπιμένουσι ἀπαλάσσονται. Μιά ἀτέλειωτη σειρά ἀπίθανων ἐπεισοδίων πὺν ξετυλίγεται μὲ δνόματα, νοῦμερα καὶ ἡμερομηνίες μὲ τὸ βιβλίον τοῦ Allen Raymont (ὁ Ιερέας τοῦ λιμανιού) καὶ κάνει τὸν ἀναγνώστη νὰ δεῖ σὰν πολὺ ἐπιεικῆ τὸν χαρακτηρισμὸ μὲ τὸν ὁποῖο ὁ συγγραφέας ἀρχίζει τὸ 3ο κεφάλαιο: (Γιὰ μιὰ ὀλόκληρη γενεὰ τὸ λιμάνι τῆς Νέας Ὑόρκης ἦταν τὸ σύνορο ἀνθρώπων ἐκτὸς νόμου).

★

Πάνω στὴν ἀνεμοδαρμένη κορυφὴ τοῦ μεγάρου τοῦ Empire State στέκεται ἕνας ἄντρας 35 χρονῶν καὶ κυττάζει. Εἶναι μιὰ καθαρὴ μέρα τοῦ 1946 κι' ἡ τεράστια ἔκτασι τοῦ λιμανιού φαίνεται σχεδὸν ὀλόκληρη μὲ γυμνὸ μάτι. Τὸν καίει μιὰ κρυφὴ μ' ἀνήμερη φωτιά. Δὲν στέκεται πολὺ. Δὲν στέκεται πουθενὰ πολὺ. Κατεβαίνει, χάνεται μέσα στὰ τοῦνεβς, ξαναθαίνει στὶς ἀποθάθρες, περπατᾷε στὸς «ντόκους», χαμογελάει κρυφὰ σὲ μερικά σκαμένα πρόσωπα πὺν φωτίζονται στὸ ἀντίκρυσμά του, μπαίνει στὰ μπάρ, στὶς ἀποθήκες, στὶς φτωχογειτονιὲς πὺν κάθονται οἱ λιμενεργάτες. Ἄναπνέει μπενζίνα καὶ καρβουνόσκη, οἰνόπνευμα καὶ τσιγάρο, μπόχα καὶ μούχλα. Βλέπει «τὴν πείνα γιὰ ψωμί καὶ τὴν δίψα γιὰ δίκην». Κι' ὕστερα ἀργὰ τὴ νύχτα χάνεται πίσω ἀπὸ μιὰ ἀπ' τὶς πολλὲς πόρτες τοῦ «Xavier Labor School» λίγα τετραγώνια πὺν πέρα ἀπ' τὸ λιμάνι. Στὸ γραφεῖο του ὑπάρχει μιὰ τεράστια βιβλιοθήκη πὺν συγκεντρώνει ὅτι δῆποτε ἔντυπο—βιβλία, περιοδικὰ, ἐφημερίδες, στατιστικὲς καὶ κυβερνητικὲς ἀνακοινώσεις—ὑπάρχει γιὰ τὸ ζήτημα τοῦ λιμανιού. Μόνο οἱ ἔνορκες καταθέσεις πὺν ἔγιναν στὶς κατὰ καιροὺς δίκες γιὰ ἐγκλήματα κι' ἐκθίασμοὺς γεμίζουν 16 ράφια (16 ράφια καταθέσεις πὺν ὄδηγησαν σὲ καταδίκες ἐλάχιστων μικρῶν, ἐνῶ κόστισαν τὴ ζωὴ σὲ πολλοὺς ἀπὸ ἐκείνους πὺν τόλμησαν νὰ μιλήσουν!) Μελετᾷ, ἀρχαιοθετῆ, συγκεντρώνει... σκοτεινὲς σκιὲς γλυστροῦν ἀθόρυθα

ἀπ' τὶς πόρτες τοῦ Xavier Labor School καὶ χτυποῦν τὸ γραφεῖο του. Μέσ' τὴν ἀσφάλειά του ἀνοίγουν τὶς καρδιές τους, λένε τὰ μυστικά τῶν «ντόκων», ζητοῦν συμβουλές, παίρνουν κουράγιο, ξεκαθαρισμένες ὀδηγίες γιὰ σίγουρες ἐνέργειες καὶ φεύγουν τὸ ἴδιο ἀθόρυθα ἐνῶ πὺν καὶ πὺν, πίσω τους, ἄλλες σκιὲς «σημειώνουν» τὶς κινήσεις τους. Κι' ὁ ἄνθρωπος τῶν 35 χρονῶν, ὁ Father Joen Corridan ξαναμένει μονάχος μὲ τὴ φωτιά του πὺν γίνεται τέτοιες ὄρες ἀτέλειωτη προσευχή...

Στὸ Harlem εἶναι γεννημένος. Ἄστυφύλακας ἦταν ὁ πατέρας του καὶ πέθανε σὰν ἦταν δέκα χρονῶν ὁ John. 5 παιδιὰ κι' ἡ μητέρα του ἔμειναν μὲ 25 δολλάρια τὸ μῆνα. Δούλεψε κι' ἔβγαλε τὰ σχολεῖα του καὶ γράφτηκε στὸ νυχτερινὸ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Νέας Ὑόρκης. Καὶ σ' ὄλα αὐτὰ τὰ πικρά, μαρτυρικά του χρόνια ἔνα σχέδιο, τόσο πιὸ μεγαλειώδες ὅσο πιὸ ἀσήμανη καὶ τσαλαπατημένη ἦταν ἡ καρδιά πὺν τὸ ζέσταινε, ὀρίμαζε μέσα του. Στὰ ἐφηθικά του χρόνια οἱ ἄλλοι γύμναζαν τὶς γροθιὲς καὶ πέτρωναν τὶς καρδιές τους γιὰ νὰ ἐπιβίωσουν καὶ στὴ συνέχεια νὰ ὑποτάξουν. Ἄπὸ θύματα νὰ γίνουν θύτες. Ὁ John Corridan στάθηκε «τρελλός». Εἶδε ἀνάμεσα στ' ἀτσάλι καὶ στὸ τσιμέντο, στοὺς καπνοὺς καὶ στοὺς πολὺχρωμοὺς στρόβιλους ἀπὸ τεράστιες φωτεινὲς ρεκλάμες ἕνα ἀόρατο σταυρωμένο Σῶμα ἀπὸ μυριάδες ἀπλοῦς, ἀνόνημοις, ἀσημαντοῦς, δίχως φωνὴ ἀνθρώπων. Κι' εἶπε—ἡ τρέλλα του—νὰ κάνει ὅτι μπορεῖ γιὰ νὰ τοὺς λυτρώσει ἀπ' τὸ μαρτύριό τους.

Στὰ 20 του χρόνια γίνεται δεκτὸς στὴν Καθολικὴ Σχολὴ St. Andrews-on-Hudson κι' ἀρχίζει ἕνα πρόγραμμα 2 χρόνων πνευματικῆς προετοιμασίας. Μετὰ ἄλλα 2 χρόνια βασικῶν σπουδῶν πηγαίνει στὸ Πανεπιστήμιο St. Louis στὸ Missouri καὶ γιὰ 3 χρόνια σπουδάζει φιλοσοφία κι' οἰκονομικὰ ὅπου καὶ παίρνει ἀνώτερο πτυχίον. Διδάσκει ἕνα χρόνο στὸ κολλέγιο Canisius τοῦ Buffalo κι' ἕνα χρόνο στὸ ἐργατικὸ σχολεῖο τοῦ Crown Heights τοῦ Brooklyn καὶ τὸ 1941 ἀρχίζει τὸ κολλέγιο τοῦ Woodstock Maryland 4 χρόνια θεολογικῆς σπουδῆς, ἐνῶ ταυτόχρονα ἐργάζεται ἱεραποστολικά σὲ διάφορα καθολικὰ κέντρα στὴ Pennsylvania, Virginia καὶ Maryland. Τὸ 1944, στὰ γεννέθλια τῶν 33 του χρόνων, χειροτονεῖται ἱερέας κι' ἀποσύρεται γιὰ μιὰ τελευταῖα πνευματικὴ προετοιμασία 10 μηνῶν. Μετὰ τοποθετεῖται στὴν Ἐργατικὴ Σχολὴ τοῦ Xavier στὴν Νέα Ὑόρκη! Ἔπειτα ἀπὸ 15 χρόνων σκληρῶν κι' ὀλόπλευρο ἐξοπλισμὸ ὁ Father Corridan ξαναπέφτει μέσα στὰ κύματα ἐκείνων τῶν μυριάδων, τῶν δίχως φωνή, τῶν σταυρωμένων.

Ἡ ἐργατική Σχολή τοῦ Xavier εἶναι ἓνα ἀπ' τὰ καθολικά ἰνστιτούτα πού δημιουργήθηκαν γιὰ νὰ δοθεῖ πρακτική βοήθεια στή λύση τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος. Ἀποστολή τους: νὰ ἐξηγήσουν στὰ ἀκροατήριά τους ἀπὸ ἐργάτες τίς χριστιανικές κοινωνικές ἀρχές καὶ νὰ δώσουν ἐφαρμογές τους μέσ' τὰ διάφορα ἐργατικά προβλήματα. Ὁ Father Corridan πιστεύει ὅτι οἱ Ἐργατικές σχολές δὲν εἶναι ἔδρες-ἄμβωνες, γραφεία συγγραφῶν ἢ ἐρευνητικά ἰνστιτούτα. Εἶναι ὅλα αὐτὰ μαζί γιὰ νὰ νῆ-ναι κάτι παραπάνω, ἐκεῖνο πού χρειάζεται: ὀρμητήρια γιὰ νὰ κατασταλάξουν τὸ Πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ μέσ' τὰ καθαρῶς οἰκονομικά προβλήματα. Τὸ Πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ ὄχι μόνο σὰν καθοδηγητικές γραμμές μὰ προπάντων ἐνσάρκωμένο σ' ἀγωνιστές πού προωθοῦν λύσεις. Ὅχι μὲ «οὐράνιους στοχασμούς» ἀλλὰ κατεβαίνοντας στὸν πυρακτωμένο δρόμο τῆς πάλης.

★

Φτάνοντας στὴν Ἐργατική Σχολή τοῦ Xavier, ὁ Father Corridan βρίσκει τὸν διευθυντὴ του, Father Carey, νὰ εἶναι μέσα στὸ καμίνι τοῦ Λιμανιοῦ. Ἐχει καθήσει ὄρες ἀτέλειωτες δίπλα στοὺς λιμενεργάτες, στὰ πεζούλια πού περίμεναν δουλειά. Ἐδόξεψε μέρες ὀλόκληρες γιὰ νὰ στερεώσει οἰκογένειες, νὰ παντρεύει παράνομα ζευγάρια. Κάποτε κράτησε μιὰ νύχτα ὀλόκληρη στὸ δωμάτιό του ἓναν λιμενεργάτη πού γεμάτος ἀγωνία γιὰ τὸν γιού του—πεζοναύτη τότε καὶ βαρεῖα τραυματισμένο στὸ Guadalupe—κι' ἀντιμετωπίζοντας τὸ ἀδιάκοπο κυνηγτὸ ἐνὸς ἀρχιεργάτη, ἀποφάσισε νὰ τὸν σκοτώσει...

Ὁ Father Carey «εἶναι μιὰ λεπτή ψυχὴ κι' ἓνα διορατικὸ μυαλό». Βλέπει λοιπὸν τώρα τὸν καινούργιο συνεργάτη του. «Υπομονετικὸ σὰν τὸν Ἰωβ μὰ καὶ σκληρὸ ὅσο ἡ περίσταση τὸ ἀπαιτεῖ». Μέσα στὰ γεμάτα ἐνεργητικότητα ἱρλανδικὰ του μάτια πλανιέται ἡ παρουσία ἐνὸς ἀδίστακτου μονομάχου. Μιλáει γιὰ τοὺς λιμενεργάτες καὶ ξεχνιέται πάνω ἀπ' τὸ ἀνέγγιχτο πιάτο του. Ὁ λόγος του—γοητευτικὸ κρᾶμα ἀπ' τὴν χοντρή γλῶσσα τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων, ἀπὸ ἐκφράσεις τοῦ μπέτζμπωλ, ἀπὸ παραστάσεις μιᾶς αὐθεντίας στὰ οἰκονομικά κι' ἀπ' τὴν ἀπόλυτη ἀνθρωπιά τοῦ Χριστοῦ—ἠλεκτρίζει τὴν ἀτμόσφαιρα...

—Πῶς θὰ σοῦ φαινόταν ν' ἀνακατευτεῖς μὲ τὴν κατάσταση τῶν λιμενεργατῶν; τὸν ρωτᾷ ἓνα στιγμῆ.

—«Θὰ τὸ ἔκαμνα εὐχαρίστως», ἦταν ἡ ἀπάντησή.

★

Μὰ αὐτὸ πού ὁ Father Carey δνόμασε «κατάσταση» ἦταν φωτιά πού ἔκαιγε κρυφά κι' ὥστόσο ἄγρια.

Βετεράνοι ἀπ' τὸν παγκόσμιο πόλεμο,

γέννημα-θρέμμα τῶν «ντόκων» γύρισαν ἀπ' τὰ μέτωπα τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ νὰ ξαναπάρουν τίς παλιές τους δουλειές. Γεννιέμνοι ἀμερικανοὶ πολίτες, ἔχοντας τελειώσει σχολεῖα, φορώντας ἀκόμη τὴ στολή τῆς πατρίδας τους δὲν ἦταν ἡ ἄβουλη μάζα τῶν γονιῶν τους πού φρέσκοι μετανάστες, ἀγράμματοι, ἀπροσανατόλιστοι μέσα σὲ μιὰ ξένη χώρα, ὑποτάσσονταν εὐκόλα. Ἀνθρώποι πού εἶχαν ζήσει τίς ἀρματομαχίες τοῦ Δυτικοῦ Μετώπου καὶ τίς ἀποβάσεις τοῦ Εἰρηνικοῦ δὲν ἦταν εὐκόλο νὰ τρομοκρατηθοῦν. Μὲ μιὰ σχεδὸν αὐθόρμητη ἀλλὰ ἄγρια στὴν ἀποφασιστικότητά τῆς ἀπεργία, τὸ 1945, ἐσηκωνόταν παρὰ τὴ θέληση τοῦ σωματείου «τους»—τῆς ILA—καὶ ἐνάντια στὶς ἀποφάσεις τῆς κερδίζου ἀύξηση 25 σέντς τὴν ὥρα καὶ δικαίωμα «διακοπῶν μετ' ἀποδοχῶν» γιὰ τοὺς ἐλάχιστους, ἔστω, πού θὰ ἔφταναν τίς 1350 ὄρες τὸ χρόνο.

Ταυτόχρονα δύο, περιφίμης γιὰ τὸ θόρυβο πού προεκάλεσαν, περιπτώσεις συκλονίζου τοὺς λιμενεργάτες.

Ἡ περίπτωση «Ammo Case»: Ἐπὶ 25 περὶπου χρόνια οἱ λιμενεργάτες πού δούλευαν σὲ μακρυνούς «ντόκους» πληρώνονταν σὰν ἐργάσιμη ὥρα καὶ τὸν χρόνο τῆς μεταφοράς τους μὲ φορτηγίδες στὸ σημεῖο ἐργασίας. Ἀπ' τὸ 1942 ἐξοφλικά σταμάτησαν νὰ τὰ παίρνουν. Ἐφεραν τὸ ζήτημά τους στὰ διάφορα συμβούλια τοῦ ILA. Τὸ παράπονο τους—φυσικά—θεωρήθηκε σωστό, ἀλλὰ χρήματα δὲν πήραν. Ἐφεραν τὸ ζήτημά τους στὸ ἐθνικὸ συνέδριο τῆς ILA, τὸ 1943. Λύση καμιά. Στὶς ἀρχές τοῦ 1946 μερικοὶ ἔκαναν μιὰ κίνηση νὰ προωθήσουν τὸ ζήτημα στὰ δικαστήρια. Τότε ἐξαφνικά ὁ Ryan—ὁ πρόεδρος τοῦ σωματείου τους!—ἐκδήλωσε ἀνοιχτῆ τὴν ἀντίθεσή του στὸ αἴτημά τους. Μιὰ κι' ἔγινε αὐτό, ἀπ' τοὺς 10.000 λιμενεργάτες πού εἶχαν νὰ παίρνουν, μόνο... 1200 τόλμησαν νὰ υπογράψουν τὴ μήνυση. Γιατὶ ἀμέσως ἀπλώθηκε μιὰ εὐρύτατη τρομοκρατία. Παρ' ὅλα αὐτὰ ἡ προσφυγὴ ἔγινε. Ἀλλὰ παρὰ τὴ μήνυση 1200 ἀνθρώπων τὸ ζήτημα ἔμεινε ἄλυτο.

Κάτι παράλληλο μὲ τὴν περίπτωσι «Ammo Case», ἡ περίπτωση τῶν ὑπερωριῶν: Πάντοτε οἱ ὄρες τῆς νυχτερινῆς δουλειᾶς πληρώνονταν ἀκριβώτερα γιατί ἦταν καὶ οἱ πιὸ ἐπικίνδυνες. Ἄν οἱ λιμενεργάτες ἔκαναν ὑπερωρίες σὲ βραδυνές βάρδιες, ἔπρεπε νὰ τίς πληρωθοῦν χωριστά, σὰν ὑπερωρίες. 26.000 λιμενεργάτες ὅμως πού εἶχαν νὰ παίρνουν 10.000.000 δολλάρια γιὰ τέτοιες ὑπερωρίες—πού σημαίνουν νὰ παίζεις κάθε στιγμῆ τὴ ζωὴ σου κορῶνα-γράμματα ἀνάμεσα στοὺς γάντζους, στὰ βίντσια καὶ στὰ φορτία—ἄκουσαν πῶς οἱ ὑπερωρίες τους ἦταν... πληρωμένες. Πῶς; μὰ μὲ τὴ διαφορὰ τῆς

νυχτερινῆς ἀπ' τὴν ἡμερήσια ὥρα!

Ἀπ' τὸ 1941, ἐφτά φορές διάφορα—δικαρκῶς αὐξανόμενου κύρους—δικαστήρια τοὺς δικαίωσαν. Τέλος τὸ Ἀνώτατο Δικαστήριο τῶν Η. Π. (U. S. Supreme Court) ἀποφάσισε ὅτι τὰ χρήματα αὐτὰ ἐπρεπε νὰ δοθοῦν. Ὡστόσο χρήματα δὲν ἔπαιρνε κανεὶς. Οἱ ἑταιρείες συνέχισαν τοὺς ἐλιγμούς, οἱ «ἡγέτες» τῶν λιμενεργατῶν τὴν «ἀδράνεια» (;) καὶ τὸ 1949, ἐμφανίζεται ἕνας νόμος ποὺ ἐξαιροῦσε στὸ ἐξῆς ἀνθρώπους φορτοεκφορτωτικῶν ἐπαγγελματιῶν ἀπ' τοὺς ὄρους ποὺ προέβλεπε ὁ νόμος περὶ ὠρῶν καὶ ἡμερομισθίων, γιὰ τὶς ὑπερωρίες. Ὁ νόμος αὐτὸς εἶχε καὶ μὴ μικρὴ παράγραφο. Ἐφαρμοζόταν ἀναδρομικά...

Μπροστὰ σ' αὐτὸ τὸ τσαλαπάτημα καὶ μέσα ἀπ' τὴν ἄγρια πρώτη ἀπεργία τοῦ 1945, οἱ νεαροὶ βετεράνοι ἀποφασίζουν νὰ προχωρήσουν. Ξεκινοῦν ἀπ' τὸν τομέα 895, μ' ἀρχηγὸ τὸν Johnny Dwyer ποὺ εἶχε ἀπολυθεῖ ἀπ' τὸ ναυτικόν.

Ὁ Father Corridan μέσα στὴν Ἑργατικὴ Σχολὴ τοῦ Xavier ἔχει συγκεντρώσει κιόλας γύρω του τοὺς πιὸ διαλεχτοὺς κι' ὁ Dwyer εἶναι στὸ στενὸ τὸ ἐπιτελεῖο. Γρήγορα ἄρχισαν νὰ πηγαίνουν ὁλοένα καὶ περισσότεροὶ στὸ Xavier «ὅταν μάθαιναν πῶς ἕνας Ιερέας ἐργαζόταν ἐκεῖ σκληρὰ γι' αὐτοὺς κι' ὅτι τὸ κτήριο εἶχε τόσες εἰσόδους κι' ἐξόδους ὥστε οἱ ἀφίξεις κι' οἱ ἀναχωρήσεις νὰ μένουν ἀπαρατήρητες⁽²⁾.

Ξεσηκώνουν τὸν κόσμον γιὰ ἐκλογές στὸν τομέα 895, ποὺ εἶχε 20 χρόνια νὰ δεῖ τέτοιο πρᾶμα! Στὶς ἐκλογές ἄγνωστοι ψηφοφόροι—μὲ κογκάρδες ὡστόσο τῆς ILA—ἀνατρέπουν τὸ ἀποτέλεσμα. Κι' οἱ «ἀντάρτες» γνωρίζουν ἕναν ἀδυσώπητο διωγμὸ. Μὰ δὲν εἶναι μονάχοι. Ἐνας σύμβουλος ποὺ ξέρει τὸ κάθε τί τοῦ λιμανιοῦ μπορεῖ νὰ τοὺς κατευθύνει σοφὰ μ' ἕνα ἀλάνθαστο αἰσθητήριον.

Τοὺς δίνεται ἡ ὑποστήριξη τῆς «Ἐνώσεως Καθολικῶν Συνδικαλιστῶν» καὶ στὶς 18 Ἰανουαρίου 1946, στὴν αἴθουσα τῆς Ἁγίας Βερονίκης (μιὰς ἐκκλησίας τοῦ λιμανιοῦ) συγκαλεῖται συνέδριό της, γιὰ τὸ ζήτημά τους. Ὑποβάλλουν μὲ τὴν ὑποστήριξη δικηγόρων τῆς Ἐνώσεως ἔνσταση γιὰ τὶς ἐκλογές τοῦ τομέως 895. Ἀκυρώνονται οἱ πρῶτες. Στὶς δευτέρες, ποὺ ἐπιτηροῦνται αὐστηρὰ ἀπ' τὸ Ἀνώτατο Δικαστήριον, οἱ «ἀντάρτες» παίρνουν 3 ἀπ' τὶς 7 ἔδρες τοῦ τομέα καὶ τὸ σπουδιότερο, ὁ ταμίας εἶναι δικός τους. Ὁ Dwyer βάζει τὸ κεφάλι του κάτω κι' ἀναλαμβάνει σὲ μιὰ κρίσιμη στιγμή ἀρχιερατῆς στὴν προβλήτα 45. «Ὅταν πρωτοσφύριζε τὴ σφυρίχτρα τοῦ ἀρχιεργάτη στὴν προβλήτα

45, τὸν Αὐγουστο τοῦ 1946 εἰσήγαγε μιὰ νέα τάξι πραγμάτων γιὰ τὴν ζωὴ τῶν λιμενεργατῶν»⁽³⁾. Δὲν μποροῦσε φυσικὰ νὰ ἀλλάξει τὸ σύστημα τῆς «αὐθαίρετης ἐκμισθώσεως» ἀλλὰ τῶκανε μὲ μύριους κόπους δίκαιο κι' ἔδωσε δουλειὰ στὸν καθένα ἀνάλογα μὲ τὶς γνωστὲς σ' ὅλους ἀνάγκες του. Μέσα σ' ἕνα χρόνο, ἡ προβλήτα 45 γίνεται γνωστὴ σ' ὅλο τὸ λιμάνι γιὰ τὴν τάξη καὶ τὴ δικαιοσύνη του. Καὶ στὸ σχέδιο τοῦ Father Corridan ὁ τομέως 895, γίνεται ὁ πυρῆνας τῆς «ἀνταρσίας».

Ταυτόχρονα ὁ Father Corridan λογαριάζει καὶ τὸ γειτονικὸ τομέα 791 σὰν ἐλεύθερο, γιὰτὶ τὰ μέλη του εἶχαν ἀνεκαθεν μείνει ἀντίθετα στὴν ἡγεσία τῆς ILA.

Αὐτὰ τὰ δύο μαζί μποροῦσαν μόνον μὲ τὴν ὑποστήριξη τοῦ τομέως 1258 νὰ κρατήσουν σ' ἀπεργία ἕνα μεγάλο μέρος τῶν ντόκων σὲ περίπτωσι ποὺ θὰ ἤθελαν ν' ἀποκρούσουν μελλοντικὰ ἀσύμφορα συμβόλαια τοῦ σωματείου τους μὲ ἑταιρείες. Ἐὰν ἐξασφαλίζαν καὶ τὴν ὑποστήριξη τοῦ 808, τοῦ Βροκλιν, μποροῦσαν νὰ παραλύσουν ὁλόκληρο τὸ λιμάνι.

Ὡστόσο στὴν προβλήτα 45 οἱ «γκάγκοτερς» ἀμφισβητοῦν τὸ ἔδαφος σπιθαμὴ πρὸς σπιθαμὴ καὶ στὸ τέλος τὸ ἀχρηστεύουν. Ὁργανῶνουν τέτοιες κλεψιμὲς ὥστε ἡ ἑταιρεία «Alcoa Steamship Co», ποὺ τὸ εἶχε, ἀναγκάζεται νὰ μετακομίσει στὸ Βροκλιν. 700 ἄνθρωποι χωρὶς δουλειά! Τότε ξαφνικά (;) ὁ Malcolm Johnson, δημοσιογράφος τῆς ἐφημερίδος «Ὁ Ἥλιος», ἐξαπολύει τὴν σειρὰ τῶν περιφημῶν ἀρθρῶν του γιὰ τὸ λιμάνι—ποὺ κέρδισε τὸ βραβεῖο Pulitzer. Μ' αὐτὰ τὰ ἄρθρα τὰ docks μεταβάλλονται σ' ἀναμμένα κάρβουνα γιὰ τοὺς πολιτικάντηδες. Διατάσσονται ἀνακρίσεις. Τὸ πόρισμα τους—πῶς ἄλλοιῶς νὰ γίνεῖ;—«ἰσχυρὴ μυστικὴ ὁπὸ τῶν ἀρμοδίων». Ὁ Johnson ὅμως κι' ὁ Father Corridan (ποὺ φαίνεται νάχουν περισσότερη γνωριμία μεταξὺ τους ἀπ' ὅ,τι δείχνουν) τὸ μαθαίνουν. Εἶναι τὸ ἄκρον ἄκτων διαστροφῆς τῆς ἀληθείας: Τὸ κακὸ ὀφείλεται στή... «διαίρεση» τῶν λιμενεργατῶν καὶ στὸ ὅτι μιὰ φουχτα κακῶν (!) (...«bad ones») ἐλέγχουν τὴν προβλήτα 45. «Ἐὰν τὰ διαφωνοῦντα στοιχεῖα... ἀποβληθοῦν τῶν σωματείου, ὅλα θὰ εἶναι ἱκανοποιητικά!» Αὐτὸ εἶναι τὸ συμπέρασμα τῶν... «ἀνακριτῶν».

Στὸ μεταξὺ σ' ἕνα εἰδικὸ συνέδριον τῶν λιμενεργατῶν στὴν Ἁγ. Βερονίκη, ὅταν ὅλοι φώναζαν ἐναντίον τοῦ Ryan, σηκώνεται ἕνας ἀπ' τοὺς «ἀξιώματούχους» του, νὰ τὸν ὑποστηρίξει. Ἄλλὰ τὸ μαχαίρι εἶναι πιὰ στὸ κόκκαλο. Ὁ Dwyer τὸν κατηγορεῖ ἀνοηχτὰ, ὄχι μόνον σὰν κομπάρσο τοῦ Ryan, παρὰ καὶ τοῦ περιβόητου μίστερ

(2) Waterfront Priest. Allen Raymond σελ. 71.

(3) ἔνθ' ἄνωτ. σελ. 79.

Μπῆγκ πὸ τὸν ἀποκαλεῖ δημόσια Τσάρο καὶ δυναστή τοῦ λιμανιοῦ. — Ἐγὼ ἀποχωρῶ! τέλειωσε ὁ Dwyer. Ὅποιος συμφωνεῖ μαζί μου, ἄς μ' ἀκολουθήσει.

Ἡ ἀθούσα ἄδειασε. Τὸ ἄλλο πρωῖ ὁ Dwyer μετὴν πῆση τῆς ΙΙΑ διώχεται ἀπ' τὴν Ἑταιρεία πὸ τὸν εἶχε προσλάβει ἀρχιεργάτη. «Ἄλλὰ κέρδισε κάτι μεγαλύτερο» σχολίασε ὁ Father Corrigan «ἔχει κερδίσει τὴν δλόθυμη ὑποστήριξη ὄλων τῶν μελῶν τοῦ τομέως 895» (4).

Οἱ ἄνθρωποι στὴν ἀπελπισία τους, σκέπτονται τὸ ἔσοχο μέτρο, τὴν ἀπεργία. Μὰ δὲν ἦταν μονάχοι. Ἐχουν στὸ Xavier ἕναν ἄνθρωπο πὸ ξέρει πάρα πολλά καὶ μπορεῖ νὰ διαβλέψει, νὰ προβλέψει καὶ νὰ κατανοήσει. Προπάντων ξέρει ὑπέροχα νὰ ὀργανώνει «ἄόρατα» καταστάσεις καὶ νὰ δίνει νέα τροπὴ στὸν ἀγῶνα τους. Τοὺς συμβουλεύει νὰ φροντίσουν ὥστε «διὰ» τῆς Ἑνώσεως Καθολικῶν Συνδικαλιστῶν πάλι, νὰ ὀργανώσουν μίαν «συνέλευση» στὴν Ἁγ. Βερονίκη καὶ νὰ ἐμφανισθοῦν σάν «Συμβούλιο τῶν λιμενεργατῶν τῆς ἐνορίας τῆς Ἁγ. Βερονίκης». Καὶ νὰ προσκαλέσουν, ἀπ' τὸ Δήμαρχο καὶ κάτω, ὅσους ἔχουν ἀρμοδιότητες μετὰ τὰ ζητήματά τους. Τὴν συνέχεια θὰ τὴν ἀφήσουν σ' αὐτὸν τὸν ἴδιον...

Μὲ ἀνακοινώσεις τοῦ πατρὸς Head τῆς Ἁγ. Βερονίκης σ' ὄλες τὶς λειτουργίες (τὰ 90% τῶν λιμενεργατῶν εἶναι καθολικοὶ) καὶ μετὰ προκηρύξεις ἔγινε εὐρύτατη προπαγάνδα γιὰ τὸ γεγονός. Καὶ τὴν ἡμέρα τῆς συνελέουσως ἐξαπολύει νέο ἄρθρο σχετικὸ, ὁ Johnson στὴν πρώτη σελίδα τοῦ «Ἡλίου».

Στὴ συνέλευση δὲν καταδέχτηκε νὰ πάει οὔτε ἕνας «ἀρμόδιος». Ἐπειδὴ ὅμως ἦταν χρονιὰ δημοτικῶν ἐκλογῶν φρόντισαν νὰ στείλουν κι' ἀπὸ ἕνα τηλεγράφημα—«δικαιολογητικὸ». Σ' ὄλους ἔτυχε κι' ἀπὸ ἕνα ἐπίσημο «δεῖπνο»! Ὁ Dwyer διαβάζει τὰ τηλεγραφήματά τους καὶ σχολιάζει: «Ἀναρωτιέμαι ἂν ἐνδιαφέρονται μίαν σταλιά γιὰ τὸ πόσο πεινασμένοι εἴμαστε ἡμεῖς κι' οἱ οἰκογένειές μας!»

Ἀποφασίζουν ἂν ὁ Δήμαρχος δὲν ἀπαντήσει στὸ ζήτημά τους μέσα σὲ τρεῖς μέρες νὰ πάνε οἱ ἴδιοι κάτω στὸ Δημαρχεῖο μετὰ 3 λεωφορία, ναυλωμένα ἀπὸ τὴν ἐνορία τῆς Ἁγ. Βερονίκης, κι' ἂν δὲν μπορέσουν νὰ τὸν δοῦν προσωπικὰ νὰ κατέβουν σὲ διαδήλωση τὸ ἄλλο πρωῖ. Ὁ Δήμαρχος, φυσικὰ, δὲν θὰ ἔχανε τὸν ὕπνο του μ' αὐτά, ἀλλὰ νὰ πὸν ὁ Johnson γεμίζει πάλι τὴν πρώτη σελίδα τοῦ «Ἡλίου». Ὁ Father Corrigan καὶ ὁ Johnson κτυποῦν σὲ πολὺ εὐαίσθητες μέρες: εἶναι ἐποχὴ ἐκλογῶν. Καὶ τὰ τηλεφωνήματα τοῦ Johnson πὸν προειδοποιοῦν ὅποιους πρέπει, ὅτι «θὰ ὑπάρξει

συνέχεια» εἶναι κίνδυνος ἀδυσώπητος.

Τὴν τρίτη ἡμέρα τὸ «Συμβούλιο τῶν λιμενεργατῶν τῆς ἐνορίας τῆς Ἁγ. Βερονίκης» καλεῖται... ἐπίσημα στὸ Δημαρχεῖο. Καὶ ἡ προβλῆς 45 ξαναοίγει γρήγορα μετὰ τὸν Johnny Dwyer καὶ τοὺς «ἀντάρτες» του στὴ θέση τους!

Ὁ Father Corrigan πίσω ἀπὸ τοὺς τοίχους τοῦ Xavier εἶχε καταφέρει νὰ δημιουργήσει τὸ πρῶτο προγεφύρωμα!

Ἀπ' τὸ 1946 ὡς τὸ 1948 μέσ' ἀπὸ τὴν Ἐργατικὴ Σχολὴ τοῦ Xavier μίαν ἀδιάκοπη μάχη, ἐπικίνδυνη γιὰτὶ γίνεται κάτω ἀπὸ ὀπλοπολυβόλα καὶ λεπτὴ, γιὰτὶ ἐκεῖνος πὸν εἶναι ἡ ψυχὴ τῆς κι' ὁ ὀργανωτῆς τῆς εἶναι κληρικὸς. Ὁ Father Corrigan πιστεύει πὸς δὲν εἶναι μόνον ἐκπαιδευτικὸς ἢ ἠθικὸς διαπλαστής. Θέλει προπάντων νὰ εἶναι «Ἱερεὺς-Ἀνθρωπὸς δράσεως». Βλέπει πὸς πρέπει νὰ κατέβει σ' ἕναν ἀνοιχτὸ δημόσιο πόλεμο. Πόλεμο βρώμικο πὸν γίνεται μετὰ ἀπειλές, δωροδοκίες, φόνους καὶ «ρετινιές». Γι' αὐτὸ φροντίζει νὰ εἶναι «φρόνιμος σάν τὸ φίδι» ΜΑ ΔΕΝ ΕΡΜΗΝΕΥΕΙ ΤΗ «ΣΩΦΡΟΣΥΝΗ» ΣΑΝ ΙΣΘΘΙΑ ΑΔΡΑΝΕΙΑ. Ἐρεῖ πὸς «ὄποιος φοβᾶται μὴν πέσει εἶναι καταδικασμένος νὰ σέρονται».

Τὰ δυὸ πρῶτα χρόνια μένει στὴν ἀφάνεια.

Συλλαμβάνει μετὰ τὴν εὐρύτατη κατάρτησή του καθαρὰ καὶ στὶς ρίζες του τὸ πρόβλημα: τὰ ἐγκλήματα πὸν συγκινοῦσαν ὄλους καὶ γέμιζαν τὶς ἐφημερίδες δὲν ἦταν αὐθύπαρκτη ἀρρώστεια, ὅπως νόμιζαν «ἠθικολόγοι», «κοινωνιολόγοι» καὶ «ψυχολόγοι» πὸν κατεσκευάζαν τοῦ κόσμου τὶς ἀνεμοθεωρίες φιλολογώντας γύρω ἀπ' τὴν τρομερὴ ἐγκληματικότητα τοῦ λιμανιοῦ. Τὸ σύστημα τῆς «αὐθαίρετης ἐκμισθώσεως» καὶ τὸ πλεόνασμα ἐργατικῶν χεριῶν στοὺς ντόκους (μετὰ τὴν ἀποστολὴ σ' αὐτὰ κάθε «ἡμετέρου» ψηφοφόρου ἀνήθικων πολιτικάντηδων καὶ ἡ εἰσαγωγὴ «λευκῶν σκλάβων» ἀπ' τὴν Εὐρώπη) εἶναι πὸν δίνουν τὴ δυνατότητα στοὺς ἑκατομμυριοῦχος «γκάγκστερς» τῆς ΙΙΑ νὰ κρατοῦν δεμένους τοὺς λιμενεργάτες καὶ νὰ κάνουν τὶς σκοτεινές τους δουλειές στὸ λιμάνι. Τὰ ἐγκλήματα ἦταν ἀπλῶς καὶ μόνον ἕνα μέσο ἐξαναγκασμοῦ σ' ὑποταγὴ. Τὸ σύστημα εἶναι πὸν πρέπει ν' ἀλλάξει. Νὰ γίνῃ ὀμαλή, ρυθμισμένη, σταθερὴ κατανομὴ δουλειᾶς σ' ὄλους ἀνεξαιρέτως. Καὶ στὰ βιβλία πρέπει νὰ μείνουν μόνον οἱ ἀληθινοὶ λιμενεργάτες. Τότε χτυπιέται τὸ κακὸ στὴ ρίζα.

Δὲν χρειάζεται ἄρα νὰ χτυπήσει πρὸς ὄπισθα ἀλλὰ τὸ σύστημα.

Κι' ὅταν θὰ χτυπήσει ὀνομαστικὰ στὸ μέλλον τοὺς πρωταίτιους, θὰ τοὺς χτυπήσει σάν «γεννήματα ἐνὸς βαθειὰ ριζωμένου

(4) Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 81.

συστήματος διαφθορᾶς». - (Κί' ὁ Ryan κι' ὁ «μίσσηρ Μπίγκ» καροτσιέρηδες καί φοροτοεκφορτωτές ἦταν στὰ παιδικὰ καί τὰ ἐφηβικὰ τους χρόνια).

Προσποφασίζε νὰ μὴν ἀναλάβει καμιά ἐπίσημη ἢ «τιμῆς ἔνεκεν» θέση σὲ σωματεῖα ἢ συλλόγους. Νὰ μείνει ἐλεύθερος νὰ συμβουλευθεῖ καθένα πού εἶναι μπλεγμένος στὴ μάχη τοῦ λιμανιοῦ καί νὰ πεί στὸν καθένα τὴν ἀλήθεια ὅπως τὴν βλέπει. «Στρατιώτης τῆς Ἐκκλησίας» του, «μαχητῆς» τοῦ Χριστοῦ καί τίποτ' ἄλλο.

Κρατᾷ ἐνήμερο τὸν Διευθυντὴ τοῦ Xavier, Father Carey, καί τοὺς ἀνωτέρους τοῦ Τάγματός του, ὄχι μόνο γιὰ «ἄδεια» (ὁ Father Carey ἄλλωστε τοῦ εἶχε ἀναθέσει τὸ ζήτημα τοῦ λιμανιοῦ) ἀλλὰ γιὰτι ὅπως γράφει ὁ ἴδιος «γνωρίζει πῶς, προνοώντας γιὰ τὴν Ἐκκλησία, ἔπρεπε νᾶναι βέβαιος, πάντα, πῶς οἱ ἀνώτεροί του θάβαν σὲ θέση νὰ δίνουν σωστὲς ἀπαντήσεις σ' ὅποιον θὰ πῆγαίνε σ' αὐτοὺς κριτικάροντας τὶς ἐνέργειές του» (5).

Ἐχοντας ἐτοιμασμένο λοιπὸν «στρατηγικὰ» ἄρτια τὸν ἀγῶνα του, ὁ Father Coridan, στίς ἀρχὲς τοῦ 1948 ἀφήνει τὴν ἀφάνεια (παρὰ τὶς ἐπίμονες κι' ἀπὸ πολλὰς πλευρὰς προειδοποιήσεις ὅτι διακινδυνεύει τὸ κεφάλι του) καί κατεβαίνει στὸν ἀνοικτὸ ἀγῶνα.

«Σχεδιάζουν νὰ ἀνακαινίσουν τὶς ἀποβάθρες κι' ὡστόσο οἱ ἄνθρωποι εἶναι πού ἔχουν μεγαλύτερη ἀνάγκη ἀπ' τὶς ἀποβάθρες.

—Ἐγκρίνονται κοντύλια γιὰ τὴν προστασία τοῦ ἐμπορεύματος σάν νᾶταν τὸ ἐμπόρευμα πιὸ ἀξιόλογο ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους.

—Ἡ ἀστυνομία πιάνει μερικοὺς τοκογλύφους καί κανεὶς δὲν σκέπτεται νὰ ἰδρῦσει μιὰ δανειστικὴ ὕπηρεση γιὰ τοὺς λιμενεργάτες πού νὰ μὴν ἐπιδιώκει κέρδη.

—Θέλετε νὰ μάθετε τί ἄρρωστο ὑπάρχει στὸ λιμάνι; Εἶναι ἡ ἀγάπη γιὰ τὸ ψωροδολλᾶριο, εἴτε ἕνα εἶναι, εἴτε χίλια, εἴτε δέκα χιλιάδες δολλάρια... Θεὸς ἢ μὴ Θεός.

—Γιὰ πολλοὺς λόγους δὲν μορεῖτε νὰ κατηγορήσετε τὴν ἐξέγερση. Ἀκόμη κι' ἂν προέρχεται ἀπὸ Χριστιανούς. Βλέπουν ὑποτιθέμενος «χριστιανούς» νὰ κυνηγοῦν τὸ δολλᾶριο σάν νὰ μὴν ὑπάρχει Χριστὸς καί νὰ κρῶθωνται πίσω ἀπ' τὸν ἐπαγγελματικὸ τους «χριστιανισμό»!

—Μερικοὶ νομίζουν πῶς λίγα δολλάρια γιὰ ἕναν ἔρσαν ἢ μιὰ δωρεὰ σὲ μιὰ ἐκκλησία εἶναι πιὸ σπουδαῖα γιὰ τὸ Χριστὸ ἀπ' τὶς ψυχὲς πού Ἐκεῖνος σταυρώθηκε γιὰ νὰ σώσει...

—Τόσο συχνὰ ἄνθρωποι ἀπ' τοὺς ἀπλοὺς ἐργάτες ξεσηκώνονται στὸ ὄνομα τῆς δι-

καισύνης ἀλλὰ κατανοῦν χειρότεροι ἀπὸ ἐκείνους πού ὑποσκέλησαν. Τὰ παθήματα τῶν ἐργατῶν βοοῦν ὡς τὸν οὐρανὸ γιὰ τὴν ἀνάγκη νᾶθρουν δίκη, μὰ ὄχι τόσο πολὺ ὅσο ἐκεῖνα πού προκαλοῦνται ἀπὸ ἐργάτες πού ξεπουλοῦν συντρόφους τους.

—Ἄν ποῦμε πῶς ὁ Χριστὸς εἶναι στοὺς ντόκους καί περιμένει γιὰ δουλειά, ὑποθέτω πῶς μερικοὶ θὰ ἀγανακτήσουν ὑποκριτικά. Κί' ὅμως εἶναι τόσο παράλογο ὅσο τὸ ὅτι κρατοῦσε τὰ ἐργαλεῖα τοῦ μαραγκοῦ στὰ χέρια καί κέρδιζε τὸ ψωμί του μὲ τὸν ἰδρώτα τοῦ προσώπου του. Τόσο παράλογο ὅσο τὸ ὅτι ὁ Χριστὸς λύτρωσε ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἀνεξάρτητα ἀπὸ φυλὴ, χρῶμα ἢ κοινωνικὴ θέση. Αὐτὸ θὰ μείνει παράλογο μόνο γιὰ κείνους πού ὁ Χριστὸς εἶπε: «ἔχοντες ὀφθαλμοὺς οὐκ εἶδον καί ὄτα οὐκ ἤκουσαν».

Ὁ Χριστὸς ἀκόμη εἶπε: «ἐάν ἐποιήσατε τοῦτο ἐνὶ τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε».

Νὰ γιὰτὶ ὁ Χριστὸς εἶναι στοὺς «ντόκους» καί περιμένει γιὰ μίσθωση! Τόσο βέβαιο ὅσο βέβαιο εἶναι πῶς κάθε ξαναγεννημένος στὴν Χάρη Του ἐργάτης πού βρίσκειται ἐκεῖ εἶναι κι' ὅλας ἀδελφός Του. Κί' ὅλοι οἱ ἄλλοι, εἶναι «κεκλημένοι» νὰ γίνουν ἀδέρφια Του.

Ὁ Χριστὸς ἔχει χρέη γιὰ ψωμί κι' ἐνοίκιο νὰ ἐξοφλήσει. Στέκεται τὴν ὥρα πού ὁ ἀρχιεργάτης διαλέγει ἐργάτες γιὰ δουλειά καί ξέρει πῶς ὅλοι δὲν θάχουν δουλειά κι' Ἐκεῖνος μαζύ.

Ὁ Χριστὸς δουλεύει στοὺς «ντόκους». Γνωρίζει πῶς πρέπει νᾶναι κουφός, βουβός καί τυφλός ἂν θέλει νὰ δουλεύει. Μερικοὶ νομίζουν πῶς ἡ Σταύρωση ἔγινε μόνο στὸ Γολγοθᾶ... Ἡ πλάτη Του ποιεῖ ἀπ' τὴν ἐξοντωτικὴ δουλειά. Τί σκέπτεται γιὰ τὸν ἄνθρωπο πού κρατᾷ ἐκθιαστικά ἀπ' τὸ μεροκάματό του 20% γιὰ νὰ Τοῦ δώσει αὐτὴ τὴ δουλειά;

Ὁ Χριστὸς πηγαίνει σὲ μιὰ συγκέντρωση τοῦ σωματείου. Βλέπει πόσοι λίγοι πηγαίνουν. Πόσο πολλοὶ δὲν μιλοῦν. Βλέπει μιὰ καταπίεση. Βλέπει μερικοὺς μὲ διαμαντένια δαχτυλίδια καί ρούχα τῶν 150 δολλαρίων...

Ὁ Χριστὸς πηγαίνει σ' ἕνα σπιτάκι καί μιλάει μὲ τὴν νοικοκυρά, γυναίκα ἐνὸς λιμενεργάτη. Ἡ καρδιά της εἶναι βαρειά... κι' Αὐτὸς εἶναι ὁ Χριστὸς πού μὲ ὄργη πέταξε τοὺς ἀργυραμοιβοὺς ἀπ' τὸ Ναὸ.

Ὁ Χριστὸς στέκεται σ' ἕνα σχολεῖο καί κυττάζει τὰ παιδάκια, βλέπει πῶς εἶναι ντυμένα. Ἀπορεῖ πῶς τρέφονται. Ὁ Χριστὸς ἀκούει τὶς ἐξομολογήσεις τῶν παιδιῶν. Ἀκούει καί κρίνει τὴ γενναίη τὸ σύστημα πού ρυθμίζει τὸ λιμάνι....

(Συνεχίζεται).

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΥΡΡΑΣ

ΔΙΨΑΣΜΕΝΕΣ ΨΥΧΕΣ

Ποιά είναι η προσφορά μας στον βασανισμένο λαό της υπαίθρου, που ζή τόσο σκληρή ζωή, χωρίς μιὰ, ήθικη ἔστω, συμπαράστασι στον καθημερινό του μόχθο;

Αὐτὸ τὸ ἐρώτημα δόνησε σὰν ἠλεκτρικὸς σπινθὴρ μερικὲς γυναικεῖες καρδιές τὸ περασμένο καλοκαίρι. Ἦταν μιὰ συντροφιά ἀπὸ νεαρὲς ἐπιστήμονες διαφόρων κλάδων καὶ δασκάλες, πὺν συγκληνόμενες ἀπὸ τὸ παράδειγμα ἐμπνευσμένων κοινωνικῶν ἐργατῶν τῆς ἐποχῆς μας, σκέφθηκαν πὺς κι' αὐτὲς κάποια συγκεκριμένη καὶ θετικὴ ἀπάντησι θὰ ἔπρεπε νὰ δώσουν σ' αὐτὴ τὴν ἐρώτησι. Κάτι νὰ κάμουν, μέσα στὰ πλαίσια τῶν δυνατοτήτων καὶ τῶν μέσων πὺν διέθεταν.

Ἡ σκέψις καρφώθηκε ἐπίμονα στὴ συμπαθὴ Ἑλληνίδα τοῦ χωριοῦ, στὴν ὁποία ἔχουμε κι' ἓνα χρέος ἡμεῖς οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων. Γιατί αὐτὴ τροφοδοτεῖ διαρκῶς μὲ νέο αἷμα τὴν πρωτεύουσα καὶ τὲς μεγάλες πόλεις. «Πρέπει, λοιπόν, νὰ πᾶμε νὰ τοὺς βροῦμε τοὺς πονεμένους ἀνθρώπους τῆς ἐπαρχίας, εἴτε ἡ συντροφιά, καὶ νὰ τοὺς ποῦμε δυὸ λόγια ἀπλᾶ καὶ θερμά: Πὺς τοὺς θυμόμαστε καὶ πὺς συμμεριζόμαστε τὲς δυσκολίες τους, τὰ προβλήματα τους».

Τὸ σχέδιο καταστρώθηκε ἀμέσως. Λίγες μέρες ἀπὸ τὴν ἄδεια, τὰ Σαββατοκύριακα, ὁποια ἄλλη εὐκαιρία θὰ δινόταν ἀπὸ τὴν ἐργασία τῆς καθεμᾶς τὸ καλοκαίρι, θὰ ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιηθῆ γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ. Τὸ ἑλληνικὸ χωριὸ ἔπρεπε νὰ δῆ αὐτὴ τὴ φορὰ τὲς ἐπισκεπτριές του ὅχι σὰν ἀπλὲς παραθεριστρίες, οὔτε πολὺ περισσότερο σὰν τουρίστες, μὰ σὰν πνευματικὸς ἀνθρώπους, πὺν κάτι ξέρουν ἀπὸ τὸ νόημα τῆς ἀγάπης πρὸς «τὸν πλησίον», εἴτε αὐτὸς βροῖσκεται κοντὰ τοπικῶς εἴτε μακριά. Ἄλλωστε αὐτὰ τὰ σχέδια συνέπιπταν καὶ μὲ κάποια ἐπέτειο, πὺν ἔκανε πὺν ἐπιτακτικὴ τὴν ἀνάγκη κάτι νὰ γίνῃ γιὰ

τὴν ἑλληνικὴ ἐπαρχία. Πραγματικὰ πέρυσι τὸ καλοκαίρι συμπληρώθηκαν δέκα χρόνια ἀπὸ τὲς ἀποστολές τοῦ 1946⁽¹⁾. Καὶ ἡ ἐπέτειος αὐτὴ ζωντάνεψε πολὺ τὲς εὐλογημένες ἐκεῖνες ἀναμνήσεις καὶ γέννησε τὴ νοσταλγία τῆς ἐπαναλήψεως. Τί σημασία ἔχει ἂν δὲν ἦταν μὲ τὴν τότε μορφή καὶ ἔκτασι; Μιὰ φορὰ καὶ τώρα, ὅπως ἀκριβῶς καὶ τότε, «τὰ νησιά, οἱ πολιτείες, τὰ χωριά καρτεροῦνε τὸν ἀκούραστο σπορηᾶ». Καρτεροῦνε τὸ λυτρωτικὸ μήνυμα καὶ τὸ ζητᾶνε κυρίως ἀπὸ ν ἐ ο υ ς ἀνθρώπους.

Καλὰ τὸχει πῆ ἐκεῖνος ὁ φιλόσοφος «μὲ βαραίνει μέσα μου μιὰ ἀνησυχία γιὰ τὰ πλοῦτη, πὺν δὲν τᾶδωσα στοὺς ἄλλους». Ἀλήθεια, μήπως δὲν εἶναι πλοῦτη οἱ πνευματικὲς ἀξίες, ὅταν ἔχῃς κάπως καταλάβει τὴν ἀξία τους; Δὲν εἶναι θησαυρὸς ἡ πίστις κι' ἡ πνευματικὴ τροφοδοσία; Κάτι ἀπ' ὅλα αὐτὰ πρέπει νὰ δώσουμε στὴν βασανισμένη ἐπαρχία, πὺν τ' ὄραμά της, ἔτσι ὅπως ἀπλώνει ἱκετευτικὰ τὸ χέρι καὶ μᾶς λέει: «διαβάντες... βοθηήσατε ἡμῖν», εἶναι γιὰ μᾶς μιὰ θεῖα κλήσις.

Βέβαια δὲν πρέπει νὰ λησιμονοῦμε τὲς πολλὲς κι' ἀξιόλογες προσπάθειες πὺν ἔγιναν καὶ γίνονται τὰ τελευταῖα χρόνια σ' αὐτὴ τὴν κατεύθυνσι⁽²⁾. Καὶ μόνο οἱ ἀνεκτίμητες ὄντως ὑπηρεσίες τῶν καλῶν ἐκπαιδευτικῶν μας στὴν ἐπαρχία, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὴν ἡρωϊκὴ μορφή τοῦ δασκάλου καὶ τῆς δασκάλας ἔχουν πολλὰ νὰ μᾶς ποῦν⁽³⁾.

(1) Ἑλ. Ἀνδρέου: «Ἀπὸ τὸν Ἔβρο ὡς τὴν Κρήτη», «Ἀκτίνες», 1946, σελ. 319-325.

(2) Ἀνάμεσα σ' αὐτὲς πρέπει ν' ἀναφεροθοῦν οἱ ἐξορμήσεις τῶν μελῶν τῆς «Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Ἐνώσεως» σὲ κατασκοπήσεις, ἀλλὰ καὶ σὲ πολλὲς ἐπαρχιακὲς πόλεις καὶ χωριά τὸ καλοκαίρι.

(3) Στ. Μαστρογιαννοπούλου: «Καὶ πάλι κοντὰ στὲς δασκάλες μας», «Ἀκτίνες» 1956, σελ. 163-168.

Είναι όμως γεγονός ότι δεν καλύπτονται όλα τα κενά. Χρειάζονται πολλά ακόμη να γίνουν για την ύπαιθρο, την κουρασμένη απ' τη ζωή και αποθαρρυσμένη από την εγκατάλειψη⁽⁴⁾.

★

Και οι νεαρές επιστήμονες με τη συναίσθησι του χρόνου και της ευθύνης ξεκίνησαν για την επαρχία. Άρκετά χωριά και κομοπόλεις της Άττικοβοιωτίας, της Ευβοίας και της Φθιώτιδος, νησιά, όπως ο Πόρος, οι Σπέτσες, ή Ίκαρία, πολλά μέρη της Πελοποννήσου, λησμονημένα χωριουδάκια της Ρούμελης, δέχτηκαν τις ευεργετικές επισκέψεις τους. Έγιναν φιλικές συγκεντρώσεις, διαλέξεις πάνω σε ζωτικά προβλήματα, μορφωτικά μαθήματα, τραγούδια και παιχνίδια στα παιδιά, επαφή ψυχή με ψυχή, καρδιά με καρδιά. Κάποιοι άριθμοι λένε ότι πραγματοποιήθηκαν επισκέψεις σε πάνω από πενήντα πόλεις και χωριά. Και ότι έγιναν διπλάσιες περίπου διημιλίες και μαθήματα. Είναι όμως γνωστό ότι τα πνευματικά ζητήματα και η επίδρασις της πνευματικής σποράς στις ψυχές δεν έχουν πολλή σχέση (για να μη πούμε καμιά) με την αριθμητική. Γι' αυτό δεν στεκόμαστε ούτε σε αριθμούς ούτε σε στατιστικές.

Μερικά στιγμιότυπα από την προσπάθεια που έγινε θα ενδιαφέρουν ασφαλώς τους αναγνώστας των «Ακτίνων».

Αντιγράφω απόσπασμα εκθέσεως, που περιγράφει την επίσκεψι σε χωριό της Παρνασσίδος, τη Σουβάλα. «Κατά τις 7 μ. μ. χτύπησαν δυνατά οι καμπάνες και χαρούμενες γέμισαν το ναό οι νέες του χωριού. Είχε πέσει πιά σκοτάδι (ήταν 26 Αυγούστου), άναψαν καντήλια και κεριά, για να βλέπουμε. Στην αρχή τραγούδησαν με τη διδασκάλισσά τους και κατόπιν έγινε ή όμιλία. Η ατμόσφαιρα ήταν έξοχος ύποβλητική και συγκινητική. Στόν ασφυκτικά γεμάτο ναό, όπου τρεμόπαιζε τὸ φῶς τῶν καντηλιῶν, δὲν άκούσαν ὁ παραμικρὸς θόρυβος... Ένθουσιασμένες άργότερα, με

τὰ κεριά στα χέρια, για να φωτίζουν τὸ δρόμο, κατηφόριζαν οί νέες πρὸς τὸ χωριό. Δεξιά κι' άριστερά, μέσα στα πέτρινα αὐλάκια τους γοργοκυλούσαν με πάταγο άφθονα νερά. Τίποτε πὺδ ὠραίο άπ' εκείνη τή στιγμή. Ὁ παφλασμός τῶν κρυστάλλινων νερῶν με τίς χαρούμενες φωνές τῶν κοριτσιῶν και γυναικῶν συνθέταν ένα άλλο τραγούδι, πὺδ μυστικά άφογκράζονταν οί ψυχές μας. Σάν να ήταν ὁ αντίλαλος άπ' τὰ λόγια τοῦ καλοῦ πατᾶ τοῦ προηγούμενου χωριού, πὺδ είχαμε επισκεφθῆ. «Είναι πολὺ ὠραία σήμερα για μᾶς, είχε πῆ, μᾶ αὔριο, τί θᾶχουμε αὔριο; Ἔχουμε άνάγκη, καταλάβετε το. Πότε-πότε άς μᾶς θυμούνται κι' άς πετάγεται κανείς ὡς ἐδῶ. Ἡ Ἀθήνα έχει πολλούς, λυπηθῆτε και τὰ χωριά μας».

Κι' ένας χωροφύλακας κάποιου χωριού τῆς Δωρίδος, τῆς Καλλιθέας, ἔλεγε κατάπληκτος στήν νομικό διημιλτρια: «Κανένας τέτοιος άνθρωπος δὲν πέρασε ποτὲ από δῶ. Δὲν μπορῶ να τὸ πιστέψω. Και ξαναρωτοῦσε με άπορία «ῶστε δὲν πληρώνεσθε γι' αὐτὴ τὴ δουλειά;» Πὺδ να καταλάβη ὁ άνθρωπος ὅτι ὑπάρχουν και άμοιβές, πὺδ ἔξιόνονται με ψυχική ίκανοποίησι και βαθειά ἔσωτερική χαρά και πληρώνουν τὸν ἔργατὴ τοῦ πνευματικοῦ ἔργου άσυγκρίτως καλύτερα από τὴν ὕλική πληρωμή!

Αὐτὸ τὸ πλοῦσιο βίωμα τῶζήσαν ὅλα τὰ μέλη, γυρίζοντας άπ' τίς άποστολές. Να π. χ. ή συντροφία πὺδ πῆγε στήν Εὔβοια. Ἀσμίνη λέγεται ένα από τὰ χωριά πὺδ ἔπεσκέφθη τὴν τελευταία Κυριακή τοῦ Αυγούστου. Ἡ ὀμιλία έγινε στήν πλατεία. Ἀκροατήριο: Ὅλο τὸ χωριό, με ἐπὶ κεφαλῆς τρεῖς ἱερεῖς και τίς αρχές τοῦ τόπου. Θέμα: Τὸ νόημα τῆς ἀληθινῆς προόδου.

Τοὺς είχαν μιλήσει κι' ἄλλοι παληότερα για προόδο, για χειραφέτησι από τίς «σκουριασμένες ιδέες τῆς ἠθικῆς και τῆς θρησκείας», μα τί διαφορά πὺδ είχαν εκείνα τὰ λόγια από τοῦτα ἐδῶ. Πόσο σκλήρηναν τότε οί ψυχές. Πόσο μαλάκωναν τώρα. Πόσο στένευαν τότε οί ὀρίζοντες τῆς σκέψεως. Πόσο πλάταιναν τώρα. Και να σκέπτεται κανείς ὅτι ὅλοι τοῦτοι οί βασανισμένοι ἄνθρωποι, πὺδ ἔτρεχαν ν' άκούσουν «λό-

(4) Δ. Πενκιώτη: «Ἡ κοινωνική άνάγκη τῆς ἀλληλεγγύης», «Ακτίνες» 1956, σελ. 354-359 και Κοσμᾶ Ἀντωνοπούλου: «Τὸ ἔθνικὸν εἰσόδημα και τὸ ἑλληνικὸ χωριό», «Ακτίνες» 1956, σελ. 459-460.

γους ἐνισχύσεως» και ἀγάτης ἦταν πικραμένοι κι' ἀπὸ κάτι ἄλλο. Ἀπὸ τὴ στάσι τόσων και τόσων «πολιτισμένων», πὸν περὶ νῶντας μὲ τις λμουζίνες τους ἀπὸ τὸν τόπο τους, ἀπηξίωσαν νὰ τοὺς πῶν μιὰ καλημέρα, νὰ τοὺς κουνήσουν φιλικὰ τὸ χέρι, νὰ τοὺς δείξουν, τέλος πάντων, ὅτι τοὺς πρόσεξαν στὸ πέρασμά τους. Πόσο, ἀλήθεια, τοὺς ἔχει κουράσει αὐτὴ ἡ κατάσταση. Λὲς και δὲν ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ μετᾶσχουν κι' αὐτοὶ στὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ. Λὲς και δὲν πρέπει νὰ λογαριάζονται γιὰ ἄνθρωποι.

Σ' ἓνα χωριὸ τῆς Κυνοῦρίας, στὸ Καστρί, ἡ αἴθουσα τοῦ σχολείου εἶναι πλημμυρισμένη ἀπὸ κορίτσια. Τὰ μάτια καρφωμένα στη νεφερομένη ζητοῦν νὰ μαγεύσουν ποῖο θὰ εἶναι τὸ μῆνυμα τῆς Ἀθήνας. Ὅσο προχωρεῖ ἡ ὁμιλία, τόσο τὸ ἐνδιαφέρον κορυφώνεται. Στὸ τέλος μιὰ ἀπλοϊκὴ φωνὴ ἀκούγεται: «Γιατί τὰ σώσατε τόσο γρήγορα;» Φράσις χαρακτηριστικὴ τῆς εὐχαριστήσεως, ἀλλὰ και τῆς δίψας ν' ἀκούσουν, νὰ διαφωτισθοῦν ἐπάνω στὰ βασικὰ ζητήματα τῆς ζωῆς και τῆς πίστωσης.

Σ' ἓνα χωριὸ τῶν Θηβῶν πάλι, μόλις τελείωσε ἡ διάλεξις γύρω ἀπὸ τὸ σοβαρὸ θέμα τοῦ γάμου, μιὰ χωρικὴ πλησιάζει συγκινημένη τὴν ὁμιλήτρια και τὴν παρακαλεῖ «γράψτε μου μερικὰ ἀπ' αὐτὰ πὸν μᾶς εἶπατε νὰ τὰ στεῖλω σὲ μιὰ γνωστή μου. Ὅταν τὰ διαβάση, πιστεύω πὸς θὰ γλυτώσουμε μιὰ οἰκογένεια ἀπὸ τὴν καταστροφή, γιατί βρῖσκεται στὶς παραμονὲς διαζυγίου».

Κι' ἓνα ἄλλο περιστατικὸ, πὸν δείχνει πόση ὄθησι μπορεῖ νὰ δώση ἡ παρουσία ἐνὸς τρίτου στὸ χωριὸ και πόσο νὰ τονώση τοὺς τοπικοὺς παράγοντας στὶς καλὲς τους προσπάθειες.

—Χαμένος κόπος! Δὲν ξέρει ἀπὸ τέτοια πράγματα τὸ χωριὸ, εἶπαν ἀποκαρδιωτικά στὴν «Ἀθηναία», ἡ δασκάλα κι' ὁ ἱερεὺς, ὅταν ἄκουσαν τὴν πρότασί της νὰ συγκεντρωθοῦν οἱ γυναῖκες τοῦ χωριοῦ, γιὰ νὰ τοὺς μιλήση. Σημειωτέον ὅτι ἡ δασκάλα ἦταν ἀπὸ τις εὐσυνειδητὲς ἐκεῖνες νέες, πὸν κάνουν τὸ πᾶν, γιὰ ν' ἀνεβάσουν τὸ μορφωτικὸ ἐπίπεδο τῶν χωρικοῶν. Ὅπως

διηγείτο ἡ ἴδια, ἐπειδὴ δὲν εἶχε πόρους τὸ σχολεῖο, γιὰ νὰ φτιάση μιὰ μικρὴ βιβλιοθήκη, πῆγε μὲ τὰ παιδιὰ τῶν μεγαλυτέρων τάξεων στὸ γειτονικὸ δάσος, πορεία δύο ὠρῶν και κουβάλησε στοὺς ὄμους τῆς 20 ὀκάδες βελανίδια. Καὶ ὁμως τώρα ἦταν τόσο διστακτικὴ, ὡς πρὸς τὴν προθυμία τῶν χωρικοῶν.

Ἐν τούτοις ἡ καμπάνα ἐχτύπησε τὸ σούρουπο και... παρὰ τις ἀπαισιόδοξες προβλέψεις, ἓνα πλῆθος γυναικῶν ἔτρεξε μὲ προθυμία στὴν ἐκκλησία μὲ τὴ λαχτάρα μικροῦ παιδιοῦ, πὸν τρέχει στῆς μάνας του τὴν ἀγκαλιά. Πρῶτὴ φορὰ ἀντίκρουσαν στὸ Δαφνοχώρι, στὰ 1200 μέτρα ὑψόμετρο, τέτοια συγκέντρωση.

Τὸ φαινόμενο αὐτῆς τῆς δίψας ἦταν γενικό. Σ' ἓνα χωριὸ κοντὰ στὴν Τρίπολι ἡ ὁμιλία γίνεται τὸ πρῶτὸ μέσα στὸ ταπητογεῖο. Ἐκεῖ, ἐκτὸς ἀπὸ τις ἐργάτριες μαζεύονται κι' ἄλλες κοπέλλες, πὸν προθυμὰ ἄφησαν στὸ χωράφι τὸ τσαπὶ και τὸ κλαδευτήρι. Στὸ τέλος βγαίνει ἀπὸ τὰ στόματα ὄλων μιὰ παράκλησις: «Μὴ μᾶς ξεχνάτε, γιατί ἡ δουλειὰ μας εἶναι σκληρὴ». Σφίξαμε τὸ ροζιασμένο χέρι τους, λένε οἱ ἐπισκέπτριες τῆς Ἀθήνας, και νοιώσαμε βαρύτερο τὸ χρέος μας ἀπέναντι σ' αὐτὲς τις ψυχές, πὸν βγάζουν τὸ ψωμὶ μὲ τόσον ἰδρώτα, χωρὶς ν' ἀκοῦν δυὸ λόγια ἀγάτης και κατανοήσεως στὸ δύσκολο στρατὶ πὸν ἀνηφορίζουν.

Και μιὰ σύντομη ἀνταπόκρισι ἀπὸ τὴν Ἰκαρία, τὴ διπλοχτυπημένη τὰ τελευταῖα χρόνια ἀπὸ τὸν κομμουνισμό και τὸ μονοτερονισμό. «Πάνω ἐκεῖ στὴν πλευρὰ ἐνὸς λόφου, μιὰ μικρὴ γραφικὴ ἐκκλησία ἦταν συνηθισμένη νὰ δέχεται τοὺς ἀραιοὺς προσκυνητὲς. Μὰ τὴν τελευταῖα Κυριακὴ τοῦ Ἰουλίου εἶχε μιὰ ἀσυνήθιστη κίνησι. Τί νὰ τρέχη τάχα; Ἐφθασαν δυὸ δεσποινίδες ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, γιὰ νὰ κάνουν ὁμιλίες στὶς κυρίες και τις νέες τοῦ νησιοῦ. Πρωτάκουστο πρᾶγμα γιὰ τὸ νησί. Ἄλλες ἀπὸ περιέργεια, μὰ οἱ πῖο πολλὲς ἀπὸ ἀληθινὴ δίψα ἀνηφορίζουν γιὰ τὴν ἐκκλησία. Κι' ὅταν ἡ ὁμιλία τελείωσε, καμμὴ δὲν σηκώνεται νὰ κατηφορίση. Γιὰ πολλὲς ἦταν μιὰ πραγματικὴ ἀποκάλυψι στὴν ἱστορία τῆς ἀπλῆς ζωῆς τους ἡ ἐπίσκεψις αὐτῆ.

Και ζήτησαν και άλλη συνάντησι και ξεχωριστή συζήτησι.

Παρόμοιες συγκινητικές σκηνές επανελήφθησαν και σ' άλλα από τ' άσπρα νησιά μας και σε χωριά, που είχε χρόνια να πατήση άνθρωπος και να ζεστάνη τις καρδιές με της 'Αγάπης τή θαλπωρή.

Άς παρακολουθήσουμε τή συντροφιά, που είχε στο δρομολόγιό της τήν κεντρική Πελοπόννησο με σταθμούς στην ιστορική Δημητσάνα, στη Στεμνίτσα, τή Ζάτουνα. Άνάμεσα στους άλλους σταθμούς είναι κι ένας πύο άξιόπρόσεκτος: Μελισσόπετρα. Είναι ή ιδιαίτερη πατριδα του πρωτεργάτου του νεοελληνικού χριστιανικού κινήματος, του Εϋσεβίου Ματθοπούλου. «Τό μικρό χωριό είναι χωμένο μέσα σε πελώριες καστανιές. Στο μονοπάτι που πήραμε, τον είδαμε χωριατόπαιδο να όμορφοπλέκη πόθους ιερούς κι' αργότερα «με τ' άποστόλου τό ραβδί να γυρνά για τό χαμένο πρόβατο στής νύχτας τό σκοτάδι». Τόν είδαμε «όλόλευκο πρεσβύτερ» να μās στέλνη από ψηλά τό μεγάλο σύνθημά του «όλα για τή δόξα του Χριστού», όπως τό τραγουδήσε ό Βερίτης. Στην επικοινωνία μας με τους ντόπιους κουβεντιάσαμε μ' αγάπη. Ποιό άλλο θα μπορούσε να είναι τό θέμα μας εκτός από τήν υπέροχη εκείνη φυσιογνωμία, που γέμιζε τις σκέψεις μας;»

Άρά γε μόνο αυτή τή συντροφιά, που έφερε ως εκεί τα βήματά της, εύλαβικό προσκύνημα στη γενέτειρα του π. Εϋσεβίου, ένέπνευσε για μιá ακόμη φορά τό φωτεινό παράδειγμά του, ή μήπως συνέβη τό ίδιο σ' όλα τα μέλη των καλοκαιριάτικων άποστολών, και πριν ξεκινήσουν, αλλά κι' όταν έκαναν στο τέλος τον άπολογισμό τους;

'Αλήθεια! Πρέπει ν' αναγάλλιασε τό περασμένο καλοκαίρι ή ψυχή του Εϋσεβίου Ματθοπούλου, που έζησε και πέθανε στον έντατικό και τιτάνιο αγώνα να δι' πραγματικότητα τό όραμα της καινούργιας Έλλάδας. Γιατί κάποια μικρή και ταπεινή συμβολή σ' αυτό τον αγώνα που συνεχίζεται, ήταν και οι καλοκαιριάτικες άποστολές στην έπαρχία.

Τό καλοκαίρι είναι μιá κρίσιμη έποχή

για τα χωριά μας. Κοντά στις μοντέρνες δυσκολίες και τον καθημερινό μόχθο προστίθεται και των διαφόρων παραθεριστών ή επίδρασις, ή όποία συνήθως κάθε άλλο παρά ευεργετική και ανθρωπική είναι για τους χωρικούς. Ίδιαιτέρως λοιπόν ή καλοκαιρινή περίοδος είναι ευκαιρία για όσους είναι σε θέσι να τό κάμουν, κάτι τό υγιές και ανώτερο να προσφέρουν στο χωριό, για να βοηθήσουν με τον τρόπο αυτό και τους ντόπιους και τους ξένους. Δέν είναι θέμα έρασιτεχνικής άπασχολήσεως αυτό. Είναι έπιτακτική ύποχρέωσις.

Και άκριβώς αυτή τήν ύποχρέωσι μās τήν ύπογραμμίζει μιá θλιβερή διαπίστωσις, που βρίσκουμε στις «Άπόψεις» των «Ακτινών» του Όκτωβρίου του 1955. «Άλλο ένα καλοκαίρι έπέρασεν. Άλλη μιá ευκαιρία είχε παρουσιασθή να γίνη κάτι δια τήν πνευματικήν έπαφήν με όλους εκείνους που προσφέρονται δια τιαύτην έπαφήν τό καλοκαίρι, ένω είναι άπρόσιτοι τον χειμώνα: παραθεριστάι, παιδιά κατασκηνώσεων, έκδρομείς. Έννοείται, ότι και ή ευκαιρία αυτή έπήγε μαζί με τās άλλας, τώσων περασμένων έτών. Είς τα άχρηστα! Χρόνια τώρα ή παρούσα στήλη έπισημαίνει τήν ευκαιριάν, ύπογραμμίζει τήν ανάγκην, τονίζει τās ευθύνας. Η φωνή της «φωνή βοώντος έν τή έρήμω».

Τό μικρό τουτο άρθρο ως είναι μιá άκτις έλπίδος, μιá άρχή έμπράκτου άπαντήσεως στο σημείωμα εκείνο των «Άπόψεων». Είν' αλήθεια ότι ή άρχή αυτή αξάνει άκόμη περισσότερο τήν ευθύνη μας να συνεχισθή πύο οργανωμένα και πλατειά στο 1957 ή προσπάθεια που άρχισε. Όχι μόνο τό έρχόμενο καλοκαίρι, αλλά σε κάθε ευκαιρία που θα δίδεται. Σε κάθε ευκαιρία που θα έπιζητούμε να βρούμε. Η έπαφή μας, ή έπαφή κάθε μορφωμένου ανθρώπου με τό έλληνικό χωριό και ή αδελφική συμπάραστασις στα προβλήματα και τους αγώνες του είναι καθήκον όλων μας.

Οι διψασμένες ψυχές του πονεμένου λαού της υπαίθρου μās στέλνουν άπελλιμένα μηνύματα να τις βοηθήσουμε.

Θά τό άρηθηούμε;

Τό θείαρο τῆς ζωῆς

Ὁ ΤΖΟΡΑΣ.

Ὁ Στράτος ξετύλιξε τὴν «φόρμα» του—σὰν τέλειωνε τὴν δουλειά του συνειθιζε νὰ τὴν διπλώνει σὲ ρόλο—τὴν φόρεσε καὶ μὲ σουρωμένα φρούδια, σφιγμένο πικρὸ στόμα ἔπιασε δουλειά.

Οἱ ἄλλοι τεχνῖτες τὸν ἔλεγαν «τζόρα» γιατί ἦταν ἀπότομος καὶ γκρινιάρης. Σήμερα ἀποήτανε. Τὸ μωρὸ στὸ σπῖτι του εἶχε πόνους στ' αὐτιά κι' ἔλαιγε ὅλη τὴ νύχτα. Τὸ πρωῖ, ἐκνευρισμένος ἀπὸ τὸ ξενύχτι, μάλωσε μὲ τὴν γυναῖκα του γιὰ μηδαμινὴ ἀφορμή, κι' ἔφυγε νηστικός. Ἐπειτα συνάντησε πάλι τὸν καθημερινὸ συνωστισμό καὶ τὸ χασομέρι στὸ λεωφορεῖο—κατὰρα κι' αὐτή! Κι' ἀκόμα δὲν εἶχε στὴν τσέπη οὔτε ἓνα τσιγάρο... Δευτεριάτικα ἦ μέρα του κι' ἡ βδομάδα ἄρχιζε ἄσχημα.

Στὴ μεγάλη ψυχρὴ αἴθουσα τοῦ μηχανουργείου κατεβαίνουν ἓνας-ἓνας μὲ ξερὸ κρότο οἱ ἠλεκτρικοὶ διακόπτες, δίνοντας τὴν προωὴν κίνησι στὰ «εργαλεῖα». Φρέζες, πλάνες, τόρνοι, δράπανα ξεκινοῦν ἐδῶ κι' ἐκεῖ, ὑψώνοντας σὰν σειρῆνες τὴν βοή τους ὅσο νὰ φτάσῃ ἡ κίνησι στὸ κατὰκόρυφο.

★

Ὅπως ὁ ἀτσάλινος ἄξονας πὸν λειαινεται στὸν τόρνο, γυρίζουν στὸ κεφάλι τοῦ Στράτου τρελά, μπερδεμένα ἓνα πλῆθος προβλήματα. Τὸ βδομαδιάτικο πάλι δὲν εἶχε φτάσει γιὰ νὰ ἐξοφλήσῃ τὸν μπακάλη. Τὸ οἰκόπεδο κινδυνεύει νὰ τὸ χάσῃ, γιατί χρωστοῦσε πέντε δόσεις, τὸ δανεικὸ πεντα-

κοσάρικο τοῦ τὸ γύρευε πίσω ὁ κουμπᾶρος του χθές. Ἔτρεμε καὶ γιὰ τὴν ἀρρώστεια τοῦ παιδιοῦ του πὸν τὸ ἀγαποῦσε ὅσο τίποτε ἄλλο στὸν κόσμο κι' ἄς μὴ τῶδειχνε. Κι' ἄλλα, κι' ἄλλα...

Κάτω ἀπὸ τὶς μαυροπετσιασμένες παλάμες του τὸ σκληρὸ ἀτσάλι τοῦ εργαλείου κόβει στὸν τόρνο τὸ σίδηρο χωρὶς ἔλεος. Τὸ χαρακώνει, ξεσηκώνει ἀπὸ τὸ σῶμα του γρέζια, σκληθρες, μετάλλινες κορδέλες...

Σκυμμένος ἀπὸ πάνω ὁ Στράτος πιέζει τὸ κοφτερὸ εργαλεῖο, τὸ σφίγγει, τὸ σέρνει ἀπὸ τὴ μιὰ ἄκρη τοῦ ἄξονα ὡς τὴν ἄλλη, ξαναγυρίζει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ βαθύτερα τώρα καὶ πάντα συλλογίζεται μὲ σφιγμένα τὰ φρούδια καὶ τὰ βλέπει ὅλα μαύρα...

Μιὰ μέγγενη ἔσφιγγε καὶ τὸν ἴδιο καὶ τὸν στριφογύριζε μέσα στὴν δυστυχία του, ἀνίκανο νὰ ξεφύγῃ... Νοιώθει γύρω του νὰ βασιλεύει ἡ κακία ἢ ἀδικία κι' ὁ πόνος. Σκληρὸς σὰν ἀτσάλι πὸν ξεσηκώνει σκληθρες ἀπὸ τὸ πονεμένο του κορμί ὁ κόσμος γύρω του. Ὡς κι' οἱ συνάδελφοι, οἱ συντεχνῖτες του κι' οἱ συγγενεῖς ἀκόμα. Ὁ ἓνας νὰ βγάλῃ τὸ μάτι τοῦ ἄλλου. Κι' αὐτὸς γυρίζει σ' αὐτὴ τὴν ἄσχημη ζωὴ ἀνίκανος ν' ἀντισταθῇ, χωρὶς μιὰ ἐλπίδα, χωρὶς ἓνα φῶς... Λέει καμμιά φορὰ ἢ γυναῖκα του «ἔχει ὁ Θεός». Ποῖος Θεός; Δὲν εἶδε ποθενὰ τὸν Θεὸ στὴν πικραμένη, ἄχαρη ζωὴ του. Δὲν εἶδε κανέναν νὰ πέρνῃ στὰ σοβάρὰ ὅσα, ἄκρες-μέσες, ἤξαιρε πῶς θάθελε ὁ Θεὸς νὰ γίνωνται ἐδῶ στὴ γῆ...

★

Κάποιος τὸν σκούνηξε στὸν ὄμο. Ἄνασῆκωσε τὸ κοπίδι ἀπὸ τὸν ἄξονα, γύρισε καὶ εἶδε πλάϊ του τὸν καινούργιο τεχνῖτη πὸν δουλεύει στὸν διπλανὸ τόρνο, τὸν Βά-

σο, οὔτε τὸ παράνομά του δὲν ἤξαιρε. Κάτι τοῦ φώναξε ἐκεῖνος, μὰ δὲν ἀκουγόταν μέσα ἀπὸ τὸν θόρυβο τῶν ἐργαλείων. Σταμάτησε ὁ Στράτος τὸν τόρνο γιὰ ν' ἀκούσῃ. Ὁ ἄλλος ξαναφώναξε θυμωμένος.

—Μοῦ καὶς κάθε τόσο τίς ἀσφάλειες τὸ κατάλαβες; Κάπου κάνει ἔνωσι, ψάξε νὰ τὴν βρῆς...

Τοῦ Στράτου τοῦ ἀνέβηκε τὸ αἷμα στὸ κεφάλι, μ' ἐκεῖνο τὸ παληόπαιδο, τὸ χτεσινὸ τεχνίτη, ποῦ τοῦ ἔκανε τὸν μάστορα.

—Ρε ἐμένα θὰ κάνης παρατηρήσεις; Τὸ ἀφεντικὸ παριστάνης; Ἄε στὸν τόρνο σου, πρωτὶ-πρωτὶ δευτεριάτικα. Τὸ ἐργαλεῖο σου φταίει ὄχι τὸ δικό μου!

Ἐκανε νὰ ξαναβάλῃ μπρὸς τὸν τόρνο κι' ἄς ἔλεγε αὐτὸ τὸ ἀνθρώπακι ὅτι ἤθελε.

Ὁ Βάσος δὲν μποροῦσε ν' ἀνεχθῆ τὴν ὑποτίμησι, αὐτὸς διπλωματοῦχος τεχνικῆς σχολῆς ποῦ ἤξερε καὶ σχέδιο καὶ τόσα ἄλλα «ἐπιστημονικὰ πράγματα».

—Ἐγὼ ἄλλη φορὰ δὲν ἀλλάζω ἀσφάλειες! Θὰ πάω γραμμὴ στὸν προϊστάμενο. Νὰ βάλῃ ἢ ἐμένα ἢ ἐσένα σ' ἄλλο ἐργαλεῖο, δὲν θὰ κάθωμε νὰ τσακῶνωμαι ὅλη ὥρα μαζὶ σου!...

Ὁ Στράτος ἐκύτταξε ἀπὸ πάνω ὡς κάτω «αὐτὸ τὸ τσουτσέκι» ποῦ τολμοῦσε νὰ σταθῇ ἀπέναντι σ' αὐτόν, ἓνα παλιὸν τεχνίτη-τορναδόρο καὶ ἐφαρμοστή.

—Γιὰ ξαναπέστο αὐτὸ πάλι!

—Τὸ ξαναλέω... Μήπως εἶμαι ὁ πρωτός, ὅλο τὸ συνεργεῖο τσακῶνεται μαζὶ σου...

Σὰν μεθυσμένος, ὁ «τζόρας» ἀπ' ὄλες του τίς ἀναποδιές του, ἔγινε κάτωχρος ἀπ' τὸν θυμὸ του. Ἄφησε στὴν ποδιά τοῦ τόρνου τὸ ἐργαλεῖο ποῦ κρατοῦσε, τίναξε τὰ γρῆξια ἀπὸ τὰ τριχωτά του χέρια καὶ ὤρμησε κατὰ πάνω στὸν ἄλλο...

—Πρόσεξε, πρόσεξε καλά, γιατί θὰ σοῦ τὸν ἀνοίξω τὸν λάκκο σου! Ἄκουῦς;

Ἐκείνη τὴν στιγμὴ εἶδαν κι' οἱ δυὸ τὸν ὑποδιευθυντὴ τοῦ ἐργοστασίου νὰ στέκη κοντὰ τους. Ἐκανε τὴν προινή του ἐπιθεώρησι καὶ εἶχε ἀντιληφθῆ τὸ τέλος τῆς σκηνῆς αὐτῆς. Κατακόκκινος ἀπ' τὸν θυμὸ του, ξεφώνισε στὸν Στράτο κι' ἠφωνή του, πνιγότανε στὸ λαρύγγι του ἀπὸ

τὴν ὀργή. Οἱ τεχνίτες ποῦ δούλευαν στοὺς γειτονικοὺς τόρνους γύρισαν τὰ κεφάλια καὶ παρακολοῦθοῦσαν.

—Νὰ φύγης ἀμέσως! Ἐμπρός... Μάζεψέ τα!... Τί τὸ κάναμε ἐδῶ; Ἀπολύεσαι ἀπὸ αὐτὴ τὴ στιγμὴ!

Ὁ Στράτος δὲν εἶχε φαντασθῆ τέτοια ἐξέλιξι. Ἡ ἔξαφι τοῦ ἔσβυσε ἀτότομα. Κόπηκαν τὰ γόνατά του. Αἰσθάνηκε νὰ κρῶνουν, ὑγρὲς οἱ παλάμες του. Ἐπειτα, ἄρχισε νὰ ξεκουμπῶνῃ ἀργὰ τὴ φόρμα του ἀποσβολωμένος, ὠχρός.

Ἔστε τώρα θὰ ἔμεινε καὶ ἄνεργος...

★

Ὁ Βάσος αἰσθάνηκε κάμποση ὥρα βαθεῖα ἱκανοποίησι γιὰ τὴν ἀποκατάστασι τῆς τρωθείσης ἀξιοπρεπείας του. Σιγὰ-σιγὰ ὅμως διαφορετικὰ αἰσθήματα κυριάρχησαν μέσα του. Κι' οἱ ἄλλοι τεχνίτες θυμήθηκαν τώρα νὰ ποῦνε μιὰ καλὴ κουβέντα γιὰ τὸν τιμωρημένο.

Κάποτε, σταματᾷ ἀτότομα ὁ Βάσος τὸν τόρνο του, τὸ σκάει ἀπὸ τὴν αἴθουσα, τρέχει ἔξω, στὰ γραφεῖα, καὶ καταφέρει μὲ ἓνα σωρὸ δυσκολίες νὰ παρουσιασθῆ στὸν ὑποδιευθυντὴ ποῦ τιμώρησε τὸν Στράτο.

—Θὰ ἤθελα νὰ σᾶς παρακαλέσω γιὰ ἐκεῖνον τὸν τεχνίτη ποῦ μοῦ ἐπετέθηκε καὶ τὸν ἀπολύσατε... Ἐμαθα ὅτι ἔχει γυναῖκα καὶ παιδί, μάλιστα εἶναι καὶ ἄρρωστο... Ἄν ἦταν δυνατόν σᾶς παρακαλῶ νὰ μοῦ κάνετε τὴ χάρι νὰ μὴν ἀπολυθῆ... Κάποια ἄλλη τιμωρία ἴσως, ἀλλὰ ὄχι ἀπόλυσις...

Ὁ ὑποδιευθυντῆς ἄπλωσε τὰ δυὸ χέρια, ἔπιασε τίς γωνίες τοῦ γραφείου καὶ κούνησε τὸ κεφάλι ἀρνητικά:

—Ἀδύνατον! Ἀλοίμονό μας ἂν ἀφήνετε τοὺς τόρνους νὰ σκοτώνεστε καὶ μεῖς νὰ πληρώνωμε τὰ μεροκάματα!... Τί θὰ τὸ κάνωμε ἐδῶ; Τὸ ζήτημα ἔφυγε ἀπὸ μένα. Τὸ ἀνέφερα στὸν κύριο Γενικό. Πήγαινε τώρα στὴ δουλειά σου.

Ὁ νεαρὸς τεχνίτης δάγκωσε τὰ χεῖλια ἀπογοητευμένος. Ἐπειτα χαϊρέτησε καὶ ἔκανε νὰ φύγῃ. Μὲ τὸ πρῶτο βῆμα ὅμως κοντοστάθηκε, γύρισε καὶ ρώτησε διστακτικά:

—Ἄν... Ἄν πήγαινα νὰ παρακαλέσω τὸν κύριο Γενικό;

Ὁ ὑποδιευθυντῆς σήκωσε μὲ δυσανεξία τοὺς ὤμους:

— Πήγαινε στὴ δουλειά σου τώρα. Δὲν θὰ καταφέρεις τίποτα, εἶναι πολὺ θυμωμένος ὁ γενικός με αὐτὰ τὰ κρούσματα. Κάποιος, θὰ ἐλάχαινε νὰ τὸ πληρώσει ἀκριβότερα...

Ἐξω ἀπὸ τὸ γραφεῖο διστακτικὸς ὁ Βάσος ἐκύτταξε τὸ ρολοῖ στὸν διάδρομο. Νὰ πάη καὶ στὸν Γενικό; Εἶχε ἀφήσει πολλὴ δουλειὰ πίσω του, σκαστός ὅπως ἦτανε καὶ φαίνεται ἔτρεχε ἄσκοπα... Σκέφθηκε ὅμως πάλι τὸν «Τζόρα» τὸν Στράτο. Μιὰ ἀπόλυσις, ἐσήμαινε θάνατο με τὴ σημερινὴ ἀναδουλειά. Κάτι εἶχε νοιώσει κι' ὁ ἴδιος ἀπὸ ἀνεργία...

Καὶ μὲ μεγάλα βήματα ἔτρεξε νὰ παρουσιασθῆ στὸν Γενικό Διευθυντή, ἀποφασισμένος νὰ ἀγωνισθῆ γιὰ τὸ σκοπὸ του.

Ἄργα τὸ μεσημέρι τοιχοκολλήθηκε στὴν πινακίδα τῆς ἐξόδου μιὰ δακτυλογραφημένη ἀνακοίνωσις:

«Ὁ τεχνίτης-τορναδόρος Εὐστράτιος Κ. τιμωρεῖται μὲ τριήμερον ἀργία ν διότι ἐπετέθη καὶ ἠπειλήσεν ἀδίκως τὸν τεχνίτην Β. Π. κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἐργασίας. Ἡ ὥς ἄνω ποιηὴ ἐπεβλήθη λίαν ἐπιεικῶς τῇ ἐπιμόνῳ παρακλήσει τοῦ προσβληθέντος τεχνίτου. Ἔστω εἰς γνῶσιν ὁλοκλήρου τοῦ προσωπικοῦ ὅτι τοῦ λοιποῦ κ.λ.π. κ.λ.π.»

★

Εἶναι κάμποση ὥρα πού ἡ σειρήνα ἔχει κτυπήσει τὴν μεσημβρινὴ διακοπὴ ἐργασίας. Ὁ Βάσος βγαίνει τώρα ἀπὸ τὸ ἐργοστάσιο. Εἶναι ἥσυχος καὶ ἱκανοποιημένος πού ὅλα τελείωσαν ἔτσι. Τώρα σκέπτεται ἄλλα ζητήματα. Ἐχει κι' αὐτὸς τίς δικές του σκοτούρες, ἦταν σκληρὸς καὶ γι' αὐτὸν ὁ καθημερινὸς ἀγῶνας.

Ἐνα γύρω, ὁ λαμπρὸς μεσημεριάτικος ἥλιος, ἡ χλόη στὶς ἄκρες τοῦ δρόμου, τὰ τιτιβίσματα τῶν πουλιῶν πάνω στὰ δένδρα ὁμόρφαιναν τὴ ζωὴ, ἀπάλυναν τὸν καθημερινὸ μόχθο. Προχώρησε στὸν ἐρημικὸ δρόμο πού ὀδηγοῦσε ἀπὸ τὸ ἐργοστάσιο στὴν κεντρικὴ λεωφόρο. Τότε εἶδε, σύρριζα στὴν γωνιά τῆς μάντρας τοῦ ἐργοστασίου, καθισμένο σὲ μιὰ πέτρα, τὸν Στράτο τὸν τορναδόρο. Ἄγριο, μὲ σουρωμένα τὰ φρύδια, ἀνακατωμένα τὰ μαλλιά, σκυμέ-

νο τὸ κεφάλι σὰν ζῶο πού ἐτοιμάζεται νὰ ἐπιτεθῆ...

Ἡ καρδιά τοῦ νεαροῦ τεχνίτη ἄρχισε νὰ χτυπᾷ δυνατὰ. Τὸ μυαλὸ του δούλεψε γρήγορα, κατάλαβε. Ὁ Στράτος δὲν θὰ εἶχε μάθει τὴν ἀνάκλησι τῆς ἀπολύσεώς του καὶ τὸν παραφύλαγε ἐκεῖ γιὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἀπειλή του: «Νὰ τοῦ ἀνοίξῃ τὸν λάκκο»...

Ὁ Βάσος βρέθηκε ἀπροετοίμαστος. Γιὰ μιὰ στιγμὴ σκέφθηκε νὰ γυρίσῃ πίσω, νὰ φυλαχτῆ. Μὰ ντράπηκε. Δὲν ἔκανε τὸν ψευτοπαληκαρᾶ μὰ καὶ δευλὸς δὲν ἦταν. Τὸ χακὶ μιὰ φορὰ δὲν τὸ εἶχε ντροπιάσει, ὅταν τὸ φοροῦσε στὸν συμμοριτοπόλεμο. Εἶχε ἀντιμετωπίσῃ τότε δυσκολότερες περιστάσεις, μὰ ἐκεῖ εἶσαι προετοιμασμένος, ἀποφασισμένος...

«Ὁ Θεὸς βοηθός» εἶπε μέσα του, ἂν ἔχη μαχαίρι θὰ τοῦ κάνω ἐκείνη τὴ λαβή...

Προχώρησε χωρὶς νὰ δείξῃ καμμιά συγκίνησι. Τὸ μέτωπό του ὅμως εἶχε νοτίσει ἀπὸ ἐλαφρὸ ἰδρώτα καὶ με τὴν ἄκρη τοῦ ματιοῦ του παρακολουθοῦσε καθῶς πλησίαζε τίς κινήσεις τοῦ Στράτου.

Ἐκεῖνος σηκώθηκε τώρα ἄργα καὶ τὸν πλησίασε. Τὰ μάτια του γυάλιζαν παράξενα. Στάθηκε ἕνα βῆμα μακριὰ ἀπὸ τὸ νέο —Τί θέλεις;

Ρώτησε ὁ Βάσος ἀδιάφορα.

Τὰ μάτια τοῦ Στράτου γυάλισαν περισσότερο. Τοῦ μίλησε χαμηλά, χωρὶς φωνές, προφέροντας ἄργα τίς λέξεις:

—Συνάδελφε... Σήμερα μ' ἔκανες καλὸ ἄνθρωπο. Naί, σήμερα με ἔκανες καλὸ ἄνθρωπο... Ἀφῆσέ με νὰ σέ φιλήσω!

Τὰ εἶχε μάθει ὅλα καὶ ἀπὸ τότε ἔνοιωθε ἔτσι, σὰν νὰ ξανάβρισκε πάλι τὸν Θεὸ τῶν παλιῶν, παιδικῶν του χρόνων.

★

Τὸ περιστατικὸ αὐτό—ἐκτὸς ἀπὸ ἐλάχιστες ἀναγκαῖες, γιὰ νὰ γίνῃ ἀπρόσωπο, ἀλλαγές—συνέβη, ἐδῶ καὶ λίγο καιρὸ, σ' ἕνα ἐργοστάσιο στὸν Πειραιᾶ. Παλιὸ ἴσως τὸ θέμα του. Πάντοτε νέα ὅμως ἡ ἀνάγκη νὰ γίνεταί με τὴν καλωσύνη ἀνθρώπινη, ὁμορφῆ ἢ καθημερινὴ δύσκολη ζωῆ.

ΑΠΟΨΕΙΣ

Ο ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟΣ ΤΙΤΛΟΣ

Ἡ παροῦσα στήλη αισθάνεται χαρὰν ὄλως ἐξαιρετικὴν, διότι τὸ παρὸν τεῦχος, πού ἀρχίζει μὲ μίαν νέαν ἐπιστημονικὴν συμβολὴν τοῦ καθηγητοῦ τῆς χειρουργικῆς κ. Μαρῖνου Γεροῦλάνου, ἐκδίδεται ὅταν ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἄρθρου τούτου συμπληρώσῃ, μὲ ἀκμὴν ζηλευτῆν ὄντως, τὰ ἐννενηντα χρόνια τῆς ἡλικίας του. Ποῖος εἶναι ὁ Μαρῖνος Γεροῦλᾶνος, τὸ γνωρίζομεν βέβαια ὅλοι, αἱ δὲ «Ἀκτῖνες» τὸ ἔχουν ὡς καύχημά των, ὅτι ὁ σεβαστὸς καθηγητὴς εἶναι ὄχι μόνον τακτικὸς συνεργάτης τοῦ περιοδικοῦ τούτου (καὶ πολυτιμώτατα ἐπιστημονικὰ του ἀνακοινώσεις παρουσιάσθησαν τὸ πρῶτον διὰ τῶν «Ἀκτῖνων»), ἀλλὰ καὶ πρόεδρος τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων» τῆς ὁποίας αἱ «Ἀκτῖνες» εἶναι τὸ ὄργανον.

Θὰ ὑπογραμμίσωμεν ἀκόμη ὅτι ὁ ἑορτάζων σοφὸς εἶναι διὰ τὸ χριστιανικὸν μας ἔργον ὁ ἐνεργὸς ἀκάματος ἐργάτης, ὁ ὁποῖος συνεχῶς καὶ εἰς πολλοὺς τομεῖς εἰσφέρει τὴν ἐξαιρετικὴν παραγωγὴν του καὶ τὴν εἰδικῶς ἐπιστημονικὴν καὶ τὴν γενικώτερον πνευματικὴν. Ἐκτὸς τῶν ἰατρικῶν του ἐργασιῶν, αἱ ὁποῖαι διαδέχονται ἀδιακόπως ἢ μία τὴν ἄλλην, προΐσταται διαφόρων καλῶν ἔργων πού ἐπιτελοῦνται μὲ τὴν χριστιανικὴν πνοὴν καὶ τοὺς δίδει ἐμπνευσιν, καθοδήγησιν, ἐνίσχυσιν. Ἴσως οὔτε ὁ ἴδιός δὲν ἀντιλαμβάνεται πόσῃ τόνωσιν καὶ ἐνίσχυσιν παρέχει. Τὸ ἀντιλαμβάνονται ὅμως ὅσοι ἔχουν τὴν μεγάλην τιμὴν νὰ εἶναι καθ' οἰονδήποτε τρόπον συνεργάται του.

Δὲν μᾶς ἐπέτρεψεν ὁ ἀνεκτίμητος αὐτὸς ἐργάτης, νὰ γίνῃ ὁ προσήκων πανηγυρισμὸς τῶν γενεθλίων του καὶ μᾶς ἠνάγκασε νὰ περιορισθῶμεν εἰς ἓνα πολὺ λιτὸν ἑορτασμόν. Ἀλλὰ δὲν τοῦ εἶναι δυνατόν νὰ μᾶς ἀπαγορεύσῃ νὰ τονίσωμεν ἐδῶ δύο

σημεῖα. Τὸ ἓνα εἶναι, ὅτι ὁ κ. Γεροῦλᾶνος μὲ μίαν σταδιοδρομίαν ἀπιστεύτως λαμπράν, ἢ ὁποία τὸν ἐπέβαλε εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀφ' ἑνὸς καὶ εἰς τὴν πατρίδα του ἀφ' ἑτέρου ἀπὸ βοηθοῦ χειρουργικῆς κλινικῆς εἰς τὸ Βερολίνον μέχρι καὶ τῆς προεδρίας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, εἶναι συγχρόνως ὑπόδειγμα ἀνθρώπου πού ἠυλογήθη ἀπὸ τὸν Θεὸν μὲ ἐξαιρετικὴν, μὲ καταπληκτικὴν παραγωγικότητα. Ἐννενηκονταετῆς τώρα, ἐργάζεται κατὰ τρόπον πού πολλοὶ νέοι θὰ τὸν ἐξήλευναν.

Τὸ δεύτερον εἶναι, ὅτι τὴν καρποφορίαν αὐτὴν προσφέρει μία ὑπέροχος προσωπικότης ἢ ὁποία ἐπιβάλλεται διὰ τοῦ ἥθους, διὰ τῆς ἀρετῆς, διὰ τοῦ χριστιανισμοῦ τῆς οὐσίας καὶ τῆς ζωντανῆς ἐμφανίσεως, καὶ διὰ τοῦ ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ τὸν ὁποῖον ἐμπνέει ἢ μετ' αὐτοῦ ἐπαφή. Ἡ ψυχικὴ αὐτῆ ἀνωτερότης εἶναι κατὰ διὰ τὸ ὁποῖον πρέπει ὅλοι νὰ τοῦ εὐμεθεῖ εὐγνώμονες. Μὲ αὐτὴν τὴν ὑποδειγματικὴν προσωπικότητα ἐμφανίζουσιν (ἴσως : ἐξηγοῦσιν) τὴν ἐκπληκτικὴν πνευματικὴν παραγωγὴν, ὁ καθηγητὴς Γεροῦλᾶνος ἀναδεικνύεται διδάσκαλος τοῦ Γένους. Εἶναι ὁ πνευματικὸς Ὁδηγητὴς πού θὰ δύναται νὰ ἐπαναλάβῃ — καὶ πάντως ὀφείλομεν ἡμεῖς νὰ ἐπαναλάβωμεν διὰ λογαριασμόν του — τό : « μιμηταὶ μου γίνεσθε ».

Καί, ἂς μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ φρονοῦμεν, τὸ νὰ ἡμπορῆς νὰ εἰπῆς αὐτό, εἶναι ὁ μεγαλύτερος τίτλος.

ΤΑ ΟΠΛΑ

Καὶ ὅμως μία τοιαύτη καὶ τηλικαύτη συμβολή, ὅπως ἐκείνη τὴν ὁποῖαν ὁ ἑορτάζων καθηγητὴς μᾶς προσφέρει, δὲν ἀρκεῖ. Πρέπει νὰ ὑπάρχουν καὶ οἱ ἀξιοποιοῦντες τὴν συμβολὴν. Καὶ ἰδοὺ τί ἐννοοῦμεν : Ὁ κ. Γεροῦλᾶνος ἐξέδωσε μεταξὺ τῶσων ἄλλων παρομοίων ἐργασιῶν

του και τὸ βιβλίον «Ψυχικαὶ ἐπιδράσεις ὡς νοσογόνος παράγων». Αὐτὸ τὸ βιβλίον (περὶ τοῦ ὁποίου κατ' ἐπανάληψιν ἔγραψαν αἱ «Ἀκτῖνες») ἦτο διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, διὰ τὴν χριστιανωσύνην μας, ἓνα ὄπλον κυριολεκτικῶς ἀπροσδόκητον. Μέχρι πρὸ δεκάδων ἐτῶν ὁ ὕλισμός ἐθεωρεῖτο αὐτονόητον δόγμα τῆς ἐπιστήμης. Καὶ τώρα ὅμως εἶναι μὲν κλονισμένος ὁ ὕλισμός ἀλλὰ δὲν διευτυπώθησαν καὶ δὲν ἔτυχον ἐπιστημονικῆς ἐπεξεργασίας αἱ συνάπειαι τῆς ὑπερνηκίσεώς του. Μὲ ἄλλους λόγους καὶ σήμερον κυβερνώμεθα ἀπὸ τὸν ὕλισμόν, καὶ ὅταν ἀκόμη τὸ ἀγνοοῦμεν. Εἰς τοιαύτην λοιπὸν ἐποχὴν ἓνα τέτοιο βιβλίον, ὅπως τοῦ κ. Γερουλάνου, εἶναι ὄπλον, διὰ τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ δοξάσωμεν τὸν Θεὸν ὅτι μᾶς τὸ ἔστειλε καὶ νὰ τὸ χρησιμοποιοῦμεν ἐντατικῶτατα. Ἐ, λοιπὸν, ἀπλοῦστατα, τὸ βιβλίον αὐτὸ δὲν ἐχρησιμοποιήθη ὅσον ἔπρεπε. Καὶ ξέρετέ πῶς ὑπεμνήσθη ἡ ὑπαρξίς του καὶ ἔμαθε τὸ εὐρὺ ἐλληνικὸν κοινὸν ὅτι ὑπάρχει αὐτὸ τὸ βιβλίον; Ἀπὸ τὴν ὑπόθεσιν... Μαγουλᾶ. Μάλιστα, ἀπὸ τὴν ὑπόθεσιν Μαγουλᾶ μία ἀθηναϊκὴ ἐφημερὶς πρρεκινήθη καὶ ἀνεδημοσίευσε κατεβατὰ ὀλόκληρα ἀπὸ τὸ βιβλίον αὐτό. Εὐτυχῶς δηλαδὴ ποὺ εὐρέθη ἡ ὑπόθεσις αὐτὴ διὰ νὰ μᾶς ἐνθυμίση τὸ ἀνεκτίμητον βιβλίον!

Ὁ μῦθος δηλοῖ, ὅτι δὲν ἀρκεῖ νὰ μᾶς στέλνη ὁ Θεὸς ὄπλα, πρέπει νὰ μᾶς δώση καὶ μυαλὸ νὰ τὰ χρησιμοποιοῦμεν!

ΑΣ ΔΙΔΑΣΚΩΜΕΘΑ

Καὶ ἡ ἀντίστροφος ὄψις: Φίλος καὶ συνεργάτης τοῦ περιοδικοῦ μᾶς γράφει διὰ νὰ διαμαρτυρηθῇ διότι ἔγινεν ἑορτασμός τῆς πεντηκονταετηρίδος τῆς ποιητικῆς δράσεως τοῦ κ. Κ. Βάρναλη. Ὁ ἐπιστολογράφος ἀναφέρει τὴν κομμουνιστικὴν δρᾶσιν τοῦ ἐν λόγῳ ποιητοῦ καὶ λογοτέχνου καὶ παραπέμπει καὶ εἰς τὸ γνωστὸν ἔργον του «Τὸ φῶς ποὺ καίει», ἔργον τὸ ὁποῖον, μὲ τὴν καλυτέραν θέλησιν τοῦ κόσμου, δὲν ἔμπορεῖ, βέβαια, νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἔχει τὴν παραμικρὰν σχέσιν μὲ τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν αἰδῶ ἐπὶ τέλους,

ὅταν πρόκειται περὶ τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ.

Καὶ ὅμως, θὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ ὁ συνεργάτης μας, παρὰ τὸ ἐμπεριστατωμένον τῆς ἐπιστολῆς του, νὰ διαφωνήσωμεν. Πολὺ φυσικὸν ἦτο, ὅτι ἐώρτασαν τὸν κ. Βάρναλην οἱ ὁμόφρονές του καὶ ἐπεστράτευσαν καὶ τόσους ἄλλους. Τί θὰ ἐγίνετο, ἀλήθεια, ἂν τὸ ἔργον τοῦ κ. Γερουλάνου ἀπετέλει συμβολὴν πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσιν! Θὰ ἐχαλοῦσε κυριολεκτικῶς ὁ κόσμος! Ὅπως καὶ ἀντιθέτως, εἴαν ὁ κ. Βάρναλης ἀντὶ νὰ πολεμῇ, συνέβαλλεν εἰς τὴν χριστιανικὴν προσπάθειαν, θὰ ἡγνοεῖτο ἀπλοῦστατα ἡ ἐργασία καὶ ἡ ἀξία του. Ἐνῶ τώρα, ἐκεῖνοι, χάριν τῶν ὁποίων ἀφιέρωσε τὰς δυνάμεις του, ζεύρουν νὰ ἀξιοποιοῦν τὴν προσφορὰν καὶ ἀκόμη, ἂν θέλετε, καὶ νὰ τὴν διατυμπανίζου. Πάντως τὴν προβάλλουσαν πανηγυρικῶς χάριν τοῦ ἰδικοῦ των ἀγῶνος. Ἄντὶ νὰ παραπονοῦμεθα, ἄς διδασκώμεθα!

Ο ΚΥΠΡΙΑΚΟΣ ΑΓΩΝ

Δὲν γνωρίζομεν ποῖον θὰ εἶναι τὸ ἀποτελεσμα τῶν συζητήσεων ἐπὶ τοῦ Κυπριακοῦ εἰς τὸν Ο.Η.Ε. ὅταν θὰ δημοσιευθοῦν αἱ γραμμὰὶ αὐταί. Γνωρίζομεν ὅμως ὅτι ὁ ἀγὼν τῆς Κύπρου δὲν λήγει. Καὶ κατὰ συνάπειαν καὶ τὸ ἰδικὸν μας χρέος δὲν ἐξοφλεῖται. Χρειάζεται ἡ συνέχεια. Ὅταν εἰς τὴν Κύπρον ἓνας ὀλόκληρος λαὸς ὑποφέρει τὰ πάνδεινα — ἀπὸ τὴν οικονομικὴν καταστροφὴν μέχρι τῶν τρομερωτέρων βασανιστηρίων — καὶ παρ' ὅλα αὐτὰ ὁ λαὸς αὐτὸς δὲν κάμπτεται ἀλλὰ ἀγωνίζεται καὶ ἐλπίζει καὶ ὑπομένει, ἡμεῖς δὲν ἔχομεν τὸ δικαίωμα νὰ μένωμεν ἀδρανεῖς, περιμένοντες ὅλα νὰ τὰ κάνουν οἱ «ἀρμόδιοι». Δὲν ὑπάρχει κανεὶς Ἑλληγ ποὺ νὰ μὴν εἶναι «ἀρμόδιος» νὰ κάμῃ τὸ καθήκον του εἰς τὴν ἱεράν ὑπόθεσιν τῆς Κύπρου μας. Καὶ δὲν συγχωρεῖται νὰ ὑπάρχουν ἐγὶ ἄτομα, ἀλλὰ λαοὶ ὀλόκληροι σχεδὸν μὴ γνωρίζοντες τίποτε ἄλλο διὰ τὴν Κύπρον, παρὰ ὅτι ἡ ἀγγλικὴ προπαγάνδα τοὺς παρουσιάζει.

Μεταξὺ τῶν πολλῶν ἀξιεπαίνων ἰδιωτι-

κῶν πρωτοβουλιῶν διὰ τὴν διαφώτισιν τοῦ ξένου κόσμου, ἡ «Χριστιανικὴ Ἐνώσις Ἐπιστημόνων» καὶ ἡ «Χριστιανικὴ Φοιτητικὴ Ἐνώσις,» ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἐνεργειῶν των, ἔστειλαν προσφάτως ἐπὶ τῇ προῦφει τῆς συζητήσεως τοῦ Κυπριακοῦ εἰς τὸν Ο. Η. Ε. διαφωτιστικὰς ἐπιστολάς εἰς πολλὰς προσωπικότητας, βουλευτὰς κλπ. διαφόρων χωρῶν, ὅπως τοῦ Βελγίου, τῆς Αὐστρίας, τῆς Σουηδίας καὶ τῶν χωρῶν τῆς Κεντρικῆς καὶ Νοτιῆς Ἀμερικῆς. Αἱ Ἐνώσεις αὐταὶ ἔκαμαν ἐδῶ ὅ,τι ὑπεργόρευε τὸ καθήκον.

Ἀποκλείεται ὅμως καὶ αἱ ἐπιστολαὶ αὐταὶ κάποιαν ἐπίδρασιν νὰ ἔχουν εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ρυθμίζουν τὴν στάσιν τῶν διαφόρων κρατῶν ἐπὶ τοῦ Κυπριακοῦ ;

ΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Εἶναι εὐχάριστον ὅτι αἱ μέχρι τοῦδε ἐπιστολαὶ τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων», πρὸς τοὺς βουλευτὰς καὶ γερουσιαστὰς τῶν Ἡν. Πολιτειῶν, καθὼς καὶ πρὸς τοὺς Ἐργατικοὺς βουλευτὰς τῆς Ἀγγλίας, εἶχαν, ὡς φαίνεται, ἀπήχησιν. Ἦδη ἔχουν φθάσει δεκάδες ἀπαντήσεις, ἐκ τῶν ὁποίων μία μόνον ἐκφράζει κάποιαν διαφωνίαν. Ὅλοι σχεδὸν εὐχονται νὰ δοθῇ μία δικαία λύσις εἰς τὸ πρόβλημα τῆς Κύπρου καὶ πολλοὶ λέγουν ὅτι θὰ κάμουν ὅ,τι ἠμποροῦν διὰ νὰ βοηθήσουν πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν.

Ὁ κ. Th. F. Green, πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Σχέσεων τῆς Γερουσίας τῶν Ἡν. Πολιτειῶν, ἀποστέλλει ἀντίγραφον προτάσεως ἀποφάσεως διὰ τὴν αὐτοδιάθεσιν τῆς Κύπρου, τὴν ὅποιαν εἰσηγήθη εἰς τὴν Σύγκλητον τῶν Ἡν. Πολιτειῶν τὴν 13 - 3 - 56. Παρομοία πρότασις διὰ κοινὴν ἀπόφασιν Βουλῆς καὶ Γερουσίας ὑπεβλήθη ἐσχάτως (5 - 1 - 57), κατόπιν τῆς λήψεως τῆς ἐπιστολῆς τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων» ὑπὸ τοῦ βουλευτοῦ A. P. Morano.

Σημειώνομεν ἐπίσης ἰδιαίτερος τὴν ἐπιστολὴν τοῦ βουλευτοῦ J. J. Rooney, ὁ ὅποιος ἔχει λάβει μέρος εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν « Δικαιοσύνη διὰ τὴν Κύπρον ». « Ἐκαμα, γράφει, ὅτι ἦτο δυνατὸν ὑπὲρ τῆς εὐγενοῦς

ὑποθέσεως τῆς ἐλευθερίας διὰ τὸν λαὸν τῆς Κύπρου καὶ βεβαίως θὰ συνεχίσω νὰ συνεργάζωμαι καὶ νὰ βοηθῶ μετὰ κάθε δυνατὸν τρόπον ».

Παραλείποντες τὰς ἄλλας φιλικὰς ἐκδηλώσεις τῶν Ἀμερικανῶν καὶ Ἀγγλων βουλευτῶν, σημειώνομεν τὸ ἐξῆς ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴν Ἀγγλοῦ Ἐργατικοῦ βουλευτοῦ.

«...Μοῦ ἔκαμε πολλὴν ἐντύπωσιν ἡ μνεῖα, ποὺ κάνετε, τῆς ἀνάγκης νὰ καθαρῶμεν πρῶτα τὸ ἰδικόν μας τμήμα τοῦ κόσμου. Πάντοτε λέγω ὅτι ἂν θέλωμεν νὰ βγάλωμεν τὸν διάβολον ἀπὸ τοὺς ἄλλους, πρέπει πρῶτα νὰ τὸν βγάλωμεν ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ἰδίους ». Ποῖος ἠμπορεῖ νὰ διαφωνήσῃ ;

Πρέπει ὅμως αὐτὴ ἡ ἀλήθεια νὰ τονισθῇ παντοῦ, μετὰ τὴν πρωτοβουλίαν ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

« ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ »

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία εἰς τοὺς σημερινούς καιροὺς ἔχει νὰ παρουσιάσῃ μίαν νεολαίαν δημιουργικὴν, γεμάτην ζωὴν καὶ πνευματικὴν δραστηριότητα. Τὸ ἔργον ποὺ γίνεται εἰς τὴν χώραν μας ἀπὸ τοὺς νέους—φοιτητὰς, μαθητὰς, ἐργαζομένους—εἶναι μία εἰκὼν τοῦ γενικωτέρου νεανικοῦ κινήματος, ποὺ συντελεῖται σήμερον ἀνὰ τὸν κόσμον τῶν ὀρθοδόξων. Κάποτε ὅμως αἱ προσπάθειαι αὐταὶ ἔπρεπε νὰ συντονισθοῦν. Πρὸς τοῦτο ἦτο ἀπαραίτητον ἓνα μέσον διεθνοῦς ἐπαφῆς καὶ πνευματικῆς ἐπικοινωνίας. Ἐνας πνευματικὸς ἀγωγός, ποὺ θὰ συνεκέντρωνε τὸ νάμα τῆς ζωῆς πίστεως τῶν νέων μας καὶ θὰ τὸ παρουσίαζε, ὅπως καὶ πράγματι εἶναι, μίαν πηγὴν δυνάμεως διὰ τὸν πολιτισμὸν μας.

Ὁ « Σύνδεσμος », ὡς μία τοιαύτη διεθνῆς ὀργάνωσις τῆς ὀρθοδόξου νεολαίας, συγκεντρώνει τὴν χαρὰν καὶ τὰς ἐλπίδας ὅλων. Ὅπως πληροφοροῦμεθα, συνδέει « ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης » ἀρκετὰς ἤδη νεανικὰς κινήσεις: Ἐκ τῆς Φιλλανδίας, Γερμανίας, Γαλλίας (Γάλλοι καὶ Ἕλληνας Ὁρθόδοξοι, Ρώσσοι τῆς διασποράς), Ἀγγλίας, Συρίας, Λιβάνου καὶ Ἑλλάδος. Πέρυσι τὸ καλοκαῖρι εἰς τὰς

Ἄθηναις ὠργάνωσε καὶ ἐπραγματοποίησε τὸ Γ' Διεθνὲς Συνεδρίον του. Ἡ ἐπιτυχία δὲ τοῦ συνεδρίου αὐτοῦ ἀπετέλεσε τὴν ἀπαρχὴν μ.ἄς καρποφόρου συνεργασίας καὶ περαιτέρω δράσεως. Ὁ «Σύνδεσμος» ἔχει καὶ τὸ περιοδικόν του μὲ τὸν τίτλον «Syndesmos». Μέσα εἰς αὐτὸ δημοσιεύονται ἄρθρα ἐπὶ ὀρθοδόξων θεμάτων καθὼς καὶ εἰδήσεις ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν ὀρθοδόξων νέων ἀνὰ τὸν κόσμον.

Εἰς τὴν ὠραίαν αὐτὴν προσπάθειαν τῶν νέων μας εὐχόμεθα κάθε πρόοδον. Ὁ πνευματικὸς ἀγωγὸς των ἂς μὴ παύσῃ νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν ταλαιπωρημένον σύγχρονον κόσμον «τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν» τῆς ὀρθοδόξου πίστεως. Εἶναι τόσον ἀπαραίτητον!

ΑΣΥΛΙΑ ΚΑΙ ΑΣΥΔΟΣΙΑ

Δὲν ξέρομεν πόσοι βουλευταὶ διαβάζουν τὸ παρὸν περιοδικόν. Ἄλλὰ αὐτοὶ ποῦ τὸ διαβάζουν θὰ μᾶς ἐπιτρέψουν νὰ ἐπικαλεσθῶμεν τὴν προσοχὴν των ἐπὶ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἀποτελεῖ τραῦμα κατὰ τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος τῆς χώρας ἢ συνεχῆς ἄρνησις τῆς Βουλῆς νὰ παρέχῃ ἄδειαν ἄρσεως τῆς ἀσυλίας τῶν βουλευτῶν.

Δὲν ὑπάρχει καμμία ἀμφιβολία, ὅτι ἡ διάταξις τοῦ Συντάγματος ἢ ἀφορῶσα εἰς τὴν βουλευτικὴν ἀσυλίαν δὲν ἐτέθη διὰ νὰ κάμῃ τοὺς βουλευτὰς ἓνα εἶδος ἀσυδότην Ὑπερελλήνων καὶ δὲν ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἄλλην διάταξιν τοῦ Συντάγματος, κατὰ τὴν ὁποίαν ὅλοι οἱ Ἕλληνες εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ νόμου. Ἡ περὶ ἀσυλίας διάταξις ἀποσκοπεῖ ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὸ νὰ μὴ εἶναι δυνατὸν νὰ παρεμποδίζεσθαι ἡ λειτουργία τοῦ κοινοβουλίου διὰ διώξεως τῶν ἀνεπιθυμητῶν εἰς τὴν ἐκάστοτε κυβέρνησιν βουλευτῶν ἐπὶ τῇ προφάσει τάχα ποινικῆς των διώξεως. Καὶ ἐμπιστεύεται τὸ Σύνταγμα εἰς τὴν Βουλὴν τὸν χειρισμὸν τοῦ θέματος αὐτοῦ, εἰς τρόπον ὥστε, ὅταν πρόκειται περὶ τοιούτου κινδύνου — καὶ μόνον τότε βέβαια — νὰ ἐμποδίσῃ τὴν διώξιν τῶν βουλευτῶν.

Τί γίνεται ὁμως εἰς τὴν πρᾶξιν; Καθιε-

ροῦται ὅτι οἱ βουλευταὶ εἶναι ἀσύδοτοι. Ἡδὴ ἀρχίζει πλέον νὰ γίνεσθαι κοινὴ ἢ πεποιθήσις, ὅτι ἀπλούστατα οὐδεὶς βουλευτῆς, ὁ,τιδήποτε καὶ ἂν διαπράξῃ, πρόκειται νὰ διωχθῇ. Τὸ ὅποῖον θὰ καταλήξῃ εἰς τὸ τέλος εἰς τὴν ἐντύπωσιν ὅτι οἱ βουλευταὶ ἤμποροῦν νὰ διαπράξουν ἐναντίον μας οἰονδήποτε ἀδίκημα μὲ ὕπλον τὴν βουλευτικὴν ἀσυλίαν. Βεβαίως ἡ ἐντύπωσις αὕτη εἶναι ἐσφαλμένη, ἀλλὰ πάντως δὲν εἶναι ἀνεξήγητος. Καὶ ἡ Βουλὴ, συνεχῶς ἀρνούμενη νὰ ἀφίνη ἐλευθερίαν ἐνεργείας εἰς τὴν δικαιοσύνην, ὀδηγεῖ εἰς τὴν κατάρριψιν τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ καὶ τοῦτο εἰς καιροὺς κατὰ τοὺς ὁποίους καὶ πολλοὶ ἄλλοι παράγοντες συντελοῦν εἰς τοιαύτην κατάρριψιν.

ΚΑΤΙ ΝΑ ΓΙΝΗ

Ἡ ἀσυδοσία ἄλλως τε αὕτη δὲν εἶναι τὸ μόνον ἄτοπον ὡς πρὸς τὸν κοινοβουλευτισμὸν μας. Πλήγμα καὶ κατὰ τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ καὶ κατὰ τῆς δημοκρατίας ἀποτελεῖ τὸ ὅτι εἰς τὸ Σύνταγμα τοῦ 1952 ἐτέθη διάταξις, ἡ ὁποία δίδει εἰς τοὺς βουλευτὰς τοῦ κόσμου τὰς ἀτελείας. Ταχυδρομεῖα, τηλεγράφοι, τηλεφῶνα, τραῖνα, βαπόρια, ἀεροπλάνα, ὅλα εἰς τὴν ἀπόλυτον διάθεσίν των. Ἀκόμη χειρότερον πλήγμα ὁμως ἀποτελεῖ ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον γίνεσθαι χρῆσις τῆς ἀτελείας αὐτῆς. Πότε οἱ βουλευταὶ κρατοῦν τὸ τηλεγραφεῖον δέσμιον διὰ νὰ στέλλουν τὰ ἀπειράριθμα τηλεγραφήματά των δωρεὰν καὶ νὰ μὴ εὐρίσκωμεν σειρὰν ἡμεῖς ποῦ ἀκριβοπληρώνωμεν. Πότε παίρνουν καὶ μάλιστα κατὰ ἀπόλυτον προτεραιότητα, πρῶτην θέσιν ἐπὶ τῶν ἐλληνικῶν πλοίων, ὅχι διὰ νὰ μεταβούν εἰς τὴν ἐπαρχίαν των, ὅπως ἦτο τὸ νόημα τῆς σχετικῆς διατάξεως, ἀλλὰ διὰ ταξείδια τουριστικὰ καὶ εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἀκόμη! Καὶ αὐτό, μαζὶ μὲ τὴν φορολογικὴν ἀσυδοσίαν τῆς «ἀποζημιώσεως» των καὶ τὰ «ταμεία» των.

Ἡ παροῦσα στήλη δὲν ἤμπορεῖ, βέβαια, νὰ κατηγορηθῇ δι' ὀξύτητα, οὔτε καὶ διὰ πολεμικὴν. Ἴσως ἡ ἀντίθετος κατηγορία θὰ εἶχε κάποιαν βάσιν καὶ διατυποῦται ἄλλως τε ἀπὸ πολλῶν πλευρῶν. Ἐ, λοιπόν,

αὐτὴ ἢ στήλη, ἢ μὲ τόσῃν περίσκειψιν ἐκφραζομένη, εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ εἰδοποιήσῃ, ὅτι μέσα εἰς τὴν κοινὴν γνώμην καὶ δὴ εἰς ἐκείνην πού κατ' ἐξοχὴν μὲ σύνεσιν βλέπει τὰ πράγματα, δημιουργεῖται ἢ ἐντύπωσις, ὅτι φθάνει πλέον ὁ « κόμπος στὸ χτένι ». Κάτι πρέπει νὰ γίνῃ διὰ νὰ ἀνακτήσουν οἱ βουλευταὶ καὶ ὁ κοινοβουλευτικὸς τὸ ἔδαφος τὸ ὁποῖον, ἄς εἶναι βέβαιοι, χάνουν συνεχῶς εἰς τὴν κοινὴν συνείδησιν.

ΚΑΙ ΟΙ ΑΡΧΙΕΡΕΙΣ

Ἄλλὰ δὲν εἶναι μόνον οἱ βουλευταὶ. Ὑπάρχει καὶ ἄλλο φαινόμενον πού προκαλεῖ καὶ αὐτὸ μεγάλην ἀνησυχίαν. Ἐπὶ ἔτη ἀπεφύγαμεν νὰ τὸ ἀνακινήσωμεν ἀλλὰ καὶ ἐδῶ παραέγινε τὸ πρᾶγμα. Πρόκειται περὶ τῆς τακτικῆς νὰ μὴ φορολογοῦνται αἱ διάφοροι εἰσπράξεις τῶν Ἀρχιερέων, ἰδίως δὲ τὰ λεγόμενα «τυχηρά». Καὶ πῶς μὲν δικαιολογεῖται καὶ ἢ εἰσπράξεις «τυχηρῶν» ἀπὸ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα μένουσιν ἄγαμα ἀκριβῶς διὰ νὰ μὴ ἔχουν οἰκογενειακὰ βάρη καὶ λαμβάνουν μισθὸν ἀρεοπαγίτου, πῶς δικαιολογεῖται ἢ εἰσπράξεις τοιούτων τυχηρῶν καὶ λοιπῶν ἄλλων προσόδων, αὐτὸ εἶναι ἄλλο θέμα, ἄνευ δὲ ἀπαντήσεως μένει καὶ ἡ ἀπορία, διατὶ μία εὐγενὴς χειρονομία τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου, παραιτηθέντος τῶν δικαιωμάτων ἀδειῶν γάμου, ἔμεινε, καθ' ὅσον γνωρίζομεν τοῦλάχιστον, ἄνευ συνεχείας ἐκ μέρους τῶν πλείστων λοιπῶν Ἀρχιερέων. Τὸ ἐρώτημα ὅμως εἶναι πῶς αἱ εἰσπράξεις αὐταὶ δὲν φορολογοῦνται καὶ, καθ' ἣν στιγμὴν τὸ μὲν Σύνταγμα ρητῶς ὀρίζει ὅτι οἱ Ἕλληνας, ὅλοι οἱ Ἕλληνας, εἰσφέρουν ἀδίκριτως εἰς τὰ δημόσια βάρη ἀναλόγως τῶν δυνάμεων των, οἱ δὲ Ἀρχιερεῖς καθ' ὅ, θέσει τοῦλάχιστον, πρωτοστάται εἰς τὸν ὅλον τοῦ ἔθνους ἀγῶνα μέσα εἰς τὸν ὁποῖον περιλαμβάνεται καὶ ὁ οἰκονομικὸς ἀγῶν, θὰ ὤφειλαν πρῶτοι αὐτοὶ νὰ δίδουν τὸ καλὸν παράδειγμα.

Ὅταν τὸ κράτος εὐρίσκειται εἰς τὴν σημερινὴν δεινὴν οἰκονομικὴν θέσιν. Ὅταν ἢ φορολογία μας ἔφθασεν εἰς σκληρότητα καὶ ἀπανθρωπίαν τὴν ὁποίαν οὐδεὶς τύ-

ραννος καὶ οὐδεὶς κατακτητῆς θὰ εἶχε σκεφθῆ καὶ ποτὲ νὰ ἐπιβάλῃ καὶ ἢ εἰσπραξίς τῶν φόρων γίνετα μετὰ τιαυτῆν ἀναλογισίαν ὥστε νὰ βλεπωμεν κάθε τὸσον προγράμματα πλειστηριασμῶν ἀκινήτων πότε διὰ τὸ δημόσιον καὶ πότε διὰ τὸ ΙΚΑ, καὶ πότε δι' ὅ,τι δήποτε ἄλλο. Ὅταν σήμερον πτωχοὶ οἰκογενειάρχαι φθίνουν εἰς τὰς φυλακάς, τὸ ἔχομεν τονίσει καὶ ἄλλοτε, προσωποκρατούμενοι διὰ τρεῖς κι' ἐξήντα πού ὀφείλουσαν εἰς τὸ κράτος. Ὅταν ἀκόμη τὸ κράτος δὲν ἤμπορεῖ νὰ διορίσῃ πέντε δημοδιδασκάλους δι' ἑλλειψιν χρημάτων. Ὅταν λοιπὸν αὐτὴ εἶναι ἢ οἰκονομικὴ ἀγωνία τοῦ ἔθνους, ἢ φορολογικὴ ἀσυνδοσία ἔπρεπε νὰ εἶναι καὶ τὸ ἀδιανόητον διὰ τοὺς Ἀρχιερεῖς μας καὶ ἔπρεπε αὐτοὶ πρῶτοι νὰ ζητήσουν νὰ μετέχουν τῶν οἰκονομικῶν βαρῶν ἀναλόγως τῶν δυνάμεων των, τοῦλάχιστον ὅπως ὅλοι οἱ Ἕλληνας. Διότι ἐὰν ἐξαιροῦνται τοῦ φορολογικοῦ χρέους αὐτοὶ, πῶς τότε οἱ ἄποροι καὶ οἱ βιοπαλαισταὶ καὶ οἱ οἰκογενειάρχαι θὰ ἤμποροῦν νὰ ἐξαναγκασθοῦν καὶ πνευματικῶς νὰ παίρνουν τὸ ψωμί ἀπὸ τὸ στόμα τῶν παιδιῶν των διὰ νὰ πληρώνουν φόρους; Καὶ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ: Θὰ ἠθέλαμεν νὰ ἡξεύρωμεν ἂν θὰ ἤμπορεῖ ἓνας Ἀρχιερεὺς νὰ κάμῃ κήρυγμα προτρέπων τὸ πενόμενον καὶ πάντως οἰκονομικῶς ἐμπερίστατον ποίμνιον του νὰ πληρώνη τοὺς φόρους του!

Καὶ οἱ Ἀρχιερεῖς μας Ἕλληνας εἶναι. Καὶ οἱ Ἀρχιερεῖς μας λοιπὸν ἔχουν χρέος νὰ σπεύσουν νὰ δηλώσουν, ὅτι δὲν δέχονται, δὲν τὸ θεωροῦν ἀρμόζον πρὸς τὸ ἀξίωμα των, νὰ ἔρχονται δεῦτεροι ἀπὸ οὐδένα ἐκ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων ὅταν πρόκειται περὶ τῶν φορολογικῶν βαρῶν. Καὶ ὅπως ἔχουν τὰ πρωτεῖα καὶ τὸ προβάδισμα παντοῦ, νὰ διεκδικοῦν τὸ προβάδισμα καὶ πρὸς τὴν οἰκονομικὴν ἐφορείαν.

ΣΤΑΥΡΟΙ ΚΑΙ ΜΑΝΔΗΛΙΑ

Ἐνα δείγμα τῶν καιρῶν καὶ τῆς στροφῆς πού παρατηρεῖται σήμερον εἰς τὴν κοινὴν γνώμην εἶναι καὶ οἱ φωτεινοὶ σταυροὶ εἰς τὰς ὑπὸ ἀνάγεσιν οἰκοδομάς. Ἄλλοτε ποτέ, εἰς παλαιούς χρόνους, ὅσοι

ἐκτιζαν σπίτι ἔβαζαν καὶ ἓνα σταυρὸν εἰς τὸ «γιαπὶ» δι' εὐλογίαν τοῦ νέου κτίσματος. Κατόπιν, μετὰ τὴν περίοδον τῆς ἀρνήσεως, τὴν περίοδον ὅπου κάθε ἓνας πού εἶχε πατήσει τὸ πόδι του εἰς τὸ γυμνάσιον ἔδειχνε τὴν «σοφίαν» του ἀρνούμενος νὰ κάμῃ τὸν σταυρὸν του, ἔφυγαν καὶ οἱ σταυροὶ ἀπὸ τὰ γιαπιά. Τώρα, μετὰ τὴν νέαν στροφὴν, ἐπανέρχονται οἱ σταυροὶ καὶ δὴ εἰς τὰς κορυφὰς πολυκατοικιῶν μετὰ δέκα ὁρόφους καὶ μάλιστα τώρα φωτεινοί, ἠλεκτροφωτιστοὶ καὶ ἀκτινοβολοῦντες.

Δεῖγμα βέβαια καὶ αὐτὸ τῶν καιρῶν καὶ τῆς στροφῆς. «Ὁμως, ἄς ἔχουν ὑπ' ὄψιν των ὅλοι ὅτι ἡ στροφή αὕτη δὲν ἔγινεν αὐτομάτως. Ἡ θεωρία τῆς αὐτομάτου γενέσεως δὲν ἰσχύει οὔτε προκειμένου περὶ τοιοῦτων πνευματικῶν ρευμάτων. Ἡ στροφή αὕτη εἶναι ἀποτέλεσμα μιᾶς προσπάθειας ἢ ὅποια κατεβλήθη εἰς ὅλον τὸν κόσμον καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ τὴν προσπάθειαν αὐτὴν πρέπει νὰ τὴν ἐνισχύσωμεν, νὰ τὴν ἐνθαρρύνωμεν, διὰ νὰ μὴν κουρασθῇ.

Διότι ἂν κουρασθῇ, ἀπὸ τῶν φωτεινῶν σταυρῶν θὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὰ μανδύλια μετὰ τοὺς κόμπους πού ἐγίνοντο εἰς τὸ πέρασμα ἱερωμένων... Ἡ ἐξέλιξις τοῦ πολιτισμοῦ μας, πάντως, δὲν κατήργησεν ἀκόμη τὰ μανδύλια!

« Ο ΦΑΡΟΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ »

Μᾶς ἔχει ἤδη δοθῇ ἀφορμὴ νὰ ἀπασχοληθῶμεν μετὰ τὸ θαυμάσιον ἔργον τὸ ὁποῖον ἐπιτελεῖται εἰς τὴν Γεωργικὴν Σχολὴν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἀγαθωνος κοντὰ εἰς τὴν Ὑπάτην. Ἡδὴ ἔχομεν ἐμπρὸς μας τὸ περιοδικὸν τῆς σχολῆς αὐτῆς «Ὁ Φᾶρος τοῦ Χωριοῦ». Τὸ περιοδικὸν αὐτό, πολυγραφημένον ἀλλὰ μεστὸν περιεχομένου, περιέχει ἀπόψεις καὶ διδασκαλίας πού εἶναι δημιουργία θετικῆ. Τὸ περιοδικὸν αὐτὸ τῆς σχολῆς, θέλει νὰ συνδέσῃ ὅλους τοὺς ἀποφοίτους, νὰ τοὺς δίδῃ ὁδηγίας πρακτικὰς καὶ ὠφελίμους διὰ τὰς γεωργικὰς καὶ ἀγροτικὰς τῶν ἐργασίας καὶ νὰ τοὺς τὸν νόση ψυχικῶς, ὥστε νὰ παίρνουν δυνάμεις διὰ νὰ ἐργάζωνται μετὰ χαρὰν καὶ ἐνθουσιασμόν.

Καὶ πράγματι τοὺς δίδει πολλὰ. Θὰ χαίρετῆσωμεν τὸν «Φᾶρον τοῦ Χωριοῦ» μετὰ ἀγάπην καὶ θὰ τοῦ εὐχρηθῶμεν νὰ τοῦ δοῦμε καὶ ἐντυπον νὰ κυκλοφορῇ ὄχι μόνον πλέον μεταξὺ τῶν ἀποφοίτων τῆς σχολῆς ἀλλὰ πολὺ - πολὺ εὐρύτερον.

« ΧΡΟΝΙΚΑ »

Τὸ περιοδικὸν πού ἐκδίδεται ἀπὸ τὸ Πειραματικὸν Σχολεῖον τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης μετὰ τὸν τίτλον «Χρονικά» συνεπλήρωσε τὴν δεκαετίαν ἀπὸ τῆς ἐκδόσεώς του. Ἡ δεκαετηρὶς ἐορτάζεται μετὰ ἓνα τεύχος πανηγυρικόν, πού δίδει καὶ ἐπισκόπησιν τῶν μέχρι τοῦδε δημοσιευθέντων εἰς τὰ «Χρονικά». Ἰδιαιτέρως εὐχάριστον ἐντύπωσιν ἐμποιεῖ ὁ ἐόρτιος πρόλογος μετὰ τὸν ὁποῖον ἀνοίγει τὸ τεύχος καὶ ὁ ὁποῖος καταλήγει ζητῶν τὴν γνώμην τῶν ἀναγνωστῶν, ἂν τὸ περιοδικὸν βαδίζει καλὰ. Ἀπάντησις : καλὰ καὶ πολὺ καλὰ. Εἶναι ἡ γενικὴ διαπίστωσις. Εὐχόμεθα τὰ «Χρονικά» νὰ προχωρήσουν εἰς τὴν ἐκδοσὶν των, διότι προσφέρουν, ὁμολογουμένως, μίαν συμβολὴν εἰς τὸν γνήσιον πολιτισμόν, συμβολὴν ἢ ὅποια πρέπει νὰ ἀναγνωρισθῇ.

Z. N.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Ἡ ΠΑΤΕΡΙΚΗ ΣΚΕΨΙΣ

Ἀγαπηταὶ «Ἀκτίνες»

Τὸ γνήσιον πνεῦμα τῆς πατερικῆς σκέψεως δὲν τὸ συνέλαβαν μόνον οἱ δύο ξένοι θεολόγοι, τοὺς ὁποίους εἶχατε τὴν καλωσύνην νὰ φιλοξενήσετε εἰς τὰ δύο προηγούμενα ἄρθρα μου. Ἐπειδὴ ἠρωτήθη, σπεῦδω νὰ ἀπαντήσω ὅτι καὶ ὑπὸ ἡμετέρων συγχρόνων θεολόγων διευτυπώθησαν πολὺ συγγενεῖς ἀπόψεις περὶ τοῦ ὑπερπροσωπικοῦ — καθολικοῦ καὶ τοῦ ζωτικοῦ — συνθετικοῦ πνεύματος τῶν Πατέρων. Ἀναφέρω δύο διακεκριμένους ὀρθοδόξους κληρικούς, τὸν αἰμνήστον Σεραφεῖμ Παπακώσταν καὶ τὸν Ρώσον καθηγητὴν Γεωργίου Φλωρὸβσκου. Ὁ πρῶτος, εἰς μίαν συγκέντρωσιν θεολόγων τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1944, εἶπε τὰ ἑξῆς :

«Παράδοσις τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ ζωντανὴ διδασκαλία τῶν Ἀποστόλων, ἡ Χριστιανικὴ δηλ. διδασκαλία ὑπὸ τὴν εὐρύτεραν τῆς μορφῆν, εἰς τὴν ὅποιαν ἐστηρίχθη ἡ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας.

Αὐτὴ μετεβιβάζετο ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ὡς γνώσις, συγχρόνως ὅμως καὶ ὡς πείρα, διότι ἀφωμονώμετο ἀπὸ τούς πιστοὺς κάθε ἐποχῆς. Ὁ ὀργανισμὸς τῆς Ἐκκλησίας εἶχε μέσα του τὴν παράδοσιν ὡς στοιχεῖον ζωτικόν, στοιχεῖον ὑπάρξεως. Εἰς κάθε ἀμφισβήτησιν ἢ ἀναφωμομένην αἴρεσιν ἢ Ἐκκλησία κατέφειγεν εἰς τὴν Γραφὴν καὶ τὴν παράδοσιν. Ὁ Μ. Βασίλειος λέγει ὅτι παρέλαβον τὴν παράδοσιν ἀπὸ τούς πατέρας καὶ τὴν ἐφύλαττον ὡς μυστήριον. Τὴν παράδοσιν ἐχρησιμοποιοῦν ὡς ὄπλον ἀκαταμάχητον κατὰ τῶν αἰρετικῶν αἱ μεγάλοι Σύνοδοι : « Αὐτὴ ἐστὶν ἡ πίστις τῶν πατέρων, αὐτὴ ἡ πίστις τῆς Ἐκκλησίας ». Ἡ προσήλωσις εἰς τὴν παράδοσιν δὲν προελάμβανε μόνον τὴν αἴρεσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνάδειξιν οὐοιδήποτε ἀτόμου ὡς τινος προσωπικότητος, ἱκανῆς νὰ τέμνῃ νέαν ὁδόν. Ἔτσι εἰργάζοντο ὅλοι σύμφωνοι μετὰ τὴν παράδοσιν, ἔμειναν εἰς τὴν ἰδίαν γραμμὴν καὶ δὲν ὑψώμετο κανεὶς ὑπὲρ τὴν Ἐκκλησίαν. Ὁ Μ. Ἀθανάσιος, ὁ Μ. Βασίλειος, ὁ Γρηγόριος, ὁ Χρυσόστομος κλπ., ἐνῶ ἦσαν τόσον μεγάλοι, προσεκολλήσαντο εἰς τὴν παράδοσιν μετὰ κίνδυνον τῆς ζωῆς των. Δὲν ἐνδιεφέροντο διὰ τὴν δόξαν των, ἀλλὰ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐὰν ὁ Μ. Ἀθανάσιος ἐκάμπτειτο καὶ ἐδέχετο τὸ « ὁμοιούσιος », τότε ὁ Χριστὸς θὰ μετεβιβάλετο εἰς κτίσμα καὶ αἱ συνέπειαι θὰ ἦσαν ὀλέθριαι διὰ τὸν κόσμον.

» Ἔτσι ἡ παράδοσις ἤρριξε σὰν ρυάκι μετὰ νερὸν κατακάθαρο καὶ σιγὰ σιγὰ ἔγινε ποταμὸς μέγας. Καθένας πού δὲν θὰ ἐνωθῆ μετὰ τὸν ποταμὸν αὐτὸν θὰ γίνῃ τέλμα, τὸ ὅποιον ἐνδέχεται νὰ ρυαλίξῃ ὅταν πλῖπτον ἐπ' αὐτοῦ αἱ ἡλιακαὶ ἀκτίνες, εἶναι ὅμως γεμάτο κουνούπια καὶ βατράχια. Ἀντιθέτως, ὅποιοι μπαίνει εἰς τὸν ποταμὸν τῆς παραδόσεως, μπαίνει εἰς τὴν αἰωνιότητα ».

Ὁ δὲ Ρῶσος καθηγητὴς Φλορόβσκυ εἰς τὸ πρὸ εἰκοσαετίας συνελθὼν ἐν Ἀθήναις Ἀ' Συνέδριον Ὁρθοδόξου Θεολογίας εἶπε :

« Τὸ σύνθημα ἐπιστοφῆ εἰς τοὺς Πατέρας ἡμπορεῖ εὐκόλως νὰ παρεξηγηθῆ. Δὲν σημαίνει ἐπιστροφὴν εἰς τὸ γράμμα παλαιῶν πατερικῶν κειμένων. Τὸ νὰ ἀκολουθῆ κανεὶς τὰ βήματα τῶν Πατέρων δὲν σημαίνει « jurare in verba magistrī ». Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον πράγματι πρέπει νὰ νοήσωμεν καὶ νὰ ζητήσωμεν δὲν εἶναι ἡ τυφλὴ ἢ δουλικὴ μίμησις καὶ ἐπανάληψις, ἀλλὰ μᾶλλον μία περαιτέρω ὁμοιογενὴς ἀνάπτυξις τῆς πατερικῆς διδασκαλίας. Ἔργον μας εἶναι νὰ ἀνάψωμεν πάλιν τὴν δημιουργικὴν φωτιάν τῶν Πατέρων, νὰ ἀναστηλώσωμεν μέσα μας τὸ πατερικὸν πνεῦμα... Τὸ σπουδαῖον εἶναι ὅχι τόσον ἡ ταυτότης τῶν λέξεων, ὅσον ἡ πραγματικὴ συνέχεια πνεύματος καὶ ζωῆς καὶ ἐμπνεύσεως. Καθένας θὰ προχωρήσῃ μετὰ τὸν τρόπον του, ἀλλὰ εἰς τὴν ἰδίαν κατεύθυνσιν, ἢ καλύτερον, εἰς τὸν ἴδιον τύπον καὶ εἰς τὸ ἴδιον πνεῦμα... Εἶναι τρομερὰ εὐκόλως νὰ ἀπομονώνῃ κανεὶς τὸ συγκεκριμένον καὶ καθωρισμένον δόγμα ἀπὸ τὸ ἰδεολογικὸν περιβάλλον τῆς πατερικῆς διδασκαλίας, ἐν τῷ ὅποιῳ καὶ μόνον ὁ καθωρισμὸς τοῦ δόγματος διατηρεῖ τὴν πλήρη ἀξίαν

καὶ ἐννοίαν του. Ὁ σύνδεσμος μεταξύ « δόγματος » καὶ πατερικῆς « διδασκαλίας » εἶναι πολὺ βαθύτερος καὶ ὀργανικώτερος ἀπὸ ὅ,τι φαίνεται νὰ παραδέχωνται οἱ ὀπαδοὶ νέων ἰδεολογικῶν συνθέσεων. Ἡ πατερικὴ διδασκαλία διὰ τὸν ἱστορικὸν εἶναι τὸ καλύτερον καὶ φυσικώτερον κλειδί διὰ τὸ δόγμα.

» Οἱ ἅγιοι Πατέρες, συνεχίζει ὁ Φλορόβσκυ, εἶναι κάτι περισσότερο ἀπὸ ἀπλοὶ θεολόγοι. Εἶναι διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας, οἱ διδάσκαλοι τῆς οἰκουμένης. Εἰς τὴν καθολικὴν μεταμόρφωσιν — ἢ ὅποια συντελεῖται μέσα εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας μας — ἡ προσωπικότης λαμβάνει δύναμιν καὶ ἰσχύον, ὥστε νὰ ἐκφράξῃ τὴν ζωὴν καὶ τὴν συνείδησιν τοῦ συνόλου. Καὶ ὅχι ἀπλῶς ὡς ἓνας ἀπρόσωπος μεσάζων, ἀλλ' εἰς μίαν δημιουργικὴν καὶ ἡρωικὴν δραστηριότητα. Καθένας ἡμπορεῖ καὶ ὀφείλει νὰ φθάσῃ τὸ ἐπίπεδον τῆς καθολικότητος... Ἐκεῖνοι πού ἐφθάσαν ὀνομάζονται Πατέρες καὶ Διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας, διότι ἀπὸ αὐτοὺς ἀκούομεν ὅχι μόνον προσωπικὰς διδασκαλίας, ἀλλὰ τὴν μαρτυρίαν τῆς Ἐκκλησίας... Αὐτὴ ἡ καθολικὴ νοοτροπία ἀποτελεῖ τὴν ἀπαράμιλλον μεθόδολογικὴν ἀξίαν ἢ αὐθεντίαν τῶν πατερικῶν συγγραμμάτων. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ χρέος τῆς παρούσης γενεᾶς τῶν ὀρθοδόξων θεολόγων, νὰ ἀποκτήσουν αὐτὴν τὴν αὐτοθυσίαν, ὥστε νὰ ἀναπτύξουν ὅχι τόσον προσωπικὰς τῶν ἀπόψεις, ὅσον νὰ δίδουν μαρτυρίαν τῆς ἀμώμου πίστεως τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας... νὰ ἀκολουθοῦν τὴν βασιλικὴν ὁδὸν τῆς ὄντως καθολικῆς σκέψεως... νὰ ἀποκτήσουν μίαν καλυτέραν πνευματικὴν ὄρασιν... ».

Ταῦτα ἀπὸ ὀρθοδόξου πλευρᾶς.

Μετὰ πολλὴν ἐκτίμησιν
Β. ΕΡΑΣΤΟΣ

Ο ΤΕΤΑΡΤΟΣ ΓΑΜΟΣ

Κύριε Διευθυντά,

Εἰς τὸ τεῦχος τῶν « Ἀκτίνων » τοῦ τρέχοντος μηνὸς δημοσιεύεται ὑπόμνημα ὅπερ ὑπέβαλεν πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῆς Δικαιοσύνης ὁ κ. Π. Κορδογιαννόπουλος ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἐν τῷ Τύπῳ δημοσιευθέντων περὶ ἐπιτρέψεως τοῦ τετάρτου γάμου καὶ τῆς εἰσαγωγῆς νέου λόγου διαζυγίου διὰ τοὺς ἐπὶ ἐπταετίαν τελοῦντας ἐν διαστάσει.

Διεξήλθον μετὰ προσοχῆς τὸ ὑπόμνημα τοῦτο, ἐπειδὴ δὲ διαφωρῶ πρὸς τινὰς τῶν ἐν αὐτῷ κρίσεων τοῦ κ. Π. Κορδογιαννοπούλου, ἐνόμισα προσῆκον ν' ἀπευθύνω ὑμῖν τὴν παρούσαν ἐν ἡ ἐκθέτῳ τὰ σημεῖα τῆς διαφωρίας μου.

Ὁ κ. Π. Κορδογιαννόπουλος ἔχει τὴν γνώμην ὅτι ὁ ἐν τῷ τύπῳ τῆς Ἐνώσεως κανὼν περὶ ἀπαγορεύσεως τοῦ τετάρτου γάμου, καθ' ὃ συνοδικός, δεῖται τῆς συμφώνου γνώμης τῆς Ἐκκλησίας ἵνα καταργηθῆ ὑπὸ τῆς Πολιτείας. Τὴν γνώμην

ταύτην στηρίζει εἰς τὸ ἄρθρον 2 τοῦ Συντάγματος, νομίζω ὅμως ὅτι τὸ ἄρθρον τοῦτο, ὡς εἶναι διατυπωμένον, ὑποβάλλει εἰς τὴν προηγουμένη ἐγκρίσιν τῆς Ἐκκλησίας μόνον τὴν εἰς ἄλλον γλωσσικὸν τύπον ἀπόδοσιν τοῦ κειμένου τῶν Ἁγίων Γραφῶν. Δὲν ἐμποδίζεται συνεπῶς ἡ Πολιτεία, ἐκ τοῦ ἄρθρου 2 τοῦ Συντάγματος τουλάχιστον, νὰ ἄρῃ ἄνευ τῆς προηγουμένης ἐγκρίσεως τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ὅλως ἄσχετον πρὸς τὸ ἀναλλοίωτον τοῦ κειμένου τῶν Ἁγίων Γραφῶν ἀπαγόρευσιν τοῦ τετάρτου γάμου, ἂν φρονῇ ὅτι συντρέχουν πρὸς τοῦτο γενικώτεροι κοινωνικοὶ λόγοι ἐπιβάλλοντες τὴν κατάργησιν τῆς ἀπαγορεύσεως ταύτης. Ἐὰν ὑπάρχῃ χρεῖα παραδείγματος πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἀπόφews ταύτης, ὑπομιμνήσκω ὅτι κατὰ τὸ πρὸς τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος δίκαιον ἐκωλύτο ὁ γάμος μέχρι καὶ τοῦ ἔκτου βαθμοῦ ἐν τῇ ἐξ ἀγγλιστίας συγγενείᾳ (Ροῦλός, Οἰκογενειακὸν Δίκαιον 1952 ὑπὸ τὸ ἄρθρον 1356 σελ. 164) ἐστηρίζετο δὲ τὸ κώλυμα εἰς συνοδικούς κανόνας (Μομφερράτου, Οἰκογενειακόν, 1930, §§ 16, 17 σελ. 51 ἐπεκ.), ἐν τούτοις ὁ Ἀστικὸς Κώδιξ συνέσπειλεν τὸ κώλυμα μέχρι τοῦ τετάρτου βαθμοῦ χωρὶς, ἐφ' ὅσον ἐγὼ τουλάχιστον γνωρίζω, νὰ ἐκδηλώθῃ γνώμη ὅτι τὸ ἄρθρον 1356 τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος εἶναι ἀντισυνταγματικόν, δὲν γνωρίζω δὲ ν' ἀντετάχθῃ εἰς τοῦτο ἡ Ἐκκλησία.

Ἐπι περισσώτερον ἐνισχύομαι εἰς τὴν ἀποφιν ταύτην ἐκ τῆς ἐπικρατησάσης παρ' ἡμῖν ἐρμηνείας τοῦ ἄρθρου 2 τοῦ Συντάγματος (ἡ τοῦ ἀντιστοίχου ἄρθρου τῶν προείσακτων Συνταγμάτων) καθ' ἣν τὸ ἄρθρον τοῦτο ἐπιτάσσει τὴν ἀπαρασάλευτον τήρησιν τῶν κανόνων καὶ παραδόσεων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰ θρησκευτικὰ δόγματα τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἅτινα εἶναι ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῶν ἀμετάβλητα καὶ ὧν ἡ παραφυλακὴ εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν ὑπαρξίν τῆς δογματικῆς ἐνότητος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας (ζῆτει τὰς ὑπ' ἀριθμούς 139/1930, 500/1932, 997/1936, καὶ 936/1938 ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ Π. Πουλίτσαν, Σχέσις Πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας 1946 σελ. 273).

Ὅ,τι ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ τετάρτου γάμου δὲν ἀνάγεται εἰς δογματικόν τι ζήτημα φαίνεται μὲν ἀνεπίδεκτον ἀμφισβήτησεως, τὴν δὲ γνώμην ταύτην ἐδραϊώνει σύντομος ἀναδρομὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀπαγορεύσεως ταύτης.

Ἡ Ἐκκλησία μετὰ δυσμενεῖς ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐπανάληψιν τοῦ γάμου. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος (Κορινθ. Α' Κεφ. Ζ' 34, 35) δὲν ἀποκρούει μὲν τὴν δευτερογαμίαν, ἐπαιεῖ ὅμως τὴν ἐν χρεῖα διαμενόνσαν (πλείονα σημεῖα δυσμενεῖας τοῦ Χριστιανισμοῦ πρὸς τὴν δευτερογαμίαν ζῆτει ἐν Μομφερράτῳ ὁρ. cit. σελ. 37). Ἡ ἀνάγκη ὅμως τῶν πραγμάτων ἔκαμψε τὴν περὶ μονογαμίας ἀντίληψιν, οὕτω δὲ Συνοδικὸς Τόμος ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου ἐξίσωσεν κατὰ πάντα τὸν δεύτερον γάμον πρὸς τὸν πρῶτον. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν τρίτον γάμον, ὀξυτέρα μὲν ὑπῆρξεν ἡ πρὸς αὐτὸν ἀντίθεσις τῆς Ἐκκλησίας,

δὲν εὔρεν ὅμως ἀνταπόκρισιν εἰς τὴν νομοθεσίαν διότι ἐπετρέπετο ὁ τε τρίτος καὶ οἱ περαιτέρω γάμοι (Zhishmann - Ἀποστολοπούλου, Τὸ δίκαιον τοῦ γάμου, 1913, τόμ. II, § 134, σελ. 115, 116).

Κατὰ τὸ ἔτος 800 ἡ Αὐτοκράτειρα Εἰρήνη ἀπηγόρευσεν ἀπόλυτως πάντα τρίτον καὶ ἐπέκεινα γάμον ὁμοίως δὲ καὶ Βασίλειος ὁ Μακεδὼν ἐκήρυξεν διαλυτόν τὸν τέταρτον γάμον ἀλλὰ παρὰ ταῦτα φαίνεται ὅτι οἱ νόμοι οὗτοι δὲν εἶχον πάντοτε καὶ ἀπανταχοῦ ἀπόλυτον κύρος καὶ ἐφαρμογὴν (Zhishmann - Ἀποστολοπούλου, ὁρ. cit., σελ. 117).

Τὸ ζήτημα προσέλαβεν ὀξυτέρα μεγίστην ἐπὶ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, ὅστις τρεῖς συζύγους κηδεύσας καὶ ἄπαις παραμείνας, ἐπεζήτησεν νὰ νομιμοποιήσῃ διὰ τετάρτου γάμου τὴν εἰς τὸν θρόνον διαδοχὴν τοῦ νόθου αὐτοῦ υἱοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, γεννηθέντος ἐκ τῆς παρανόμου συμβιώσεως μετὰ τῆς Ζωῆς τῆς Καρβωνοψίνης.

Τὴν πρόθεσιν ταύτην τοῦ Αὐτοκράτορος ἐπεχείρησεν νὰ ματαιώσῃ ὁ Πατριάρχης Νικόλαος ὁ Μυστικὸς, προκαλέσας οὕτω βίαιαν ἐπέμβασιν Λέοντος τοῦ Σοφοῦ εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα με ἀποτέλεσμα νὰ ἐπακολουθήσῃ δεινὴ διαταραχὴ ἐν τε τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ Πολιτείᾳ, τῆς γαλήνης ἐπελθούσης διὰ τοῦ Τόμου τῆς Ἐνώσεως ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου ἐκδοθέντος. Ὁ Τόμος τῆς Ἐνώσεως τὸν μὲν τέταρτον γάμον καταδικάζων, τὸν δὲ τρίτον ἐπέτρεπε μετὰ τινῶν διακρίσεων καὶ ἐπιτιμίων.

Ἡ σύντομος αὕτη ἱστορικὴ ἀνασκόπησις ἄγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ τετάρτου γάμου ἀφορμὴν ἔχει οὐχὶ δογματικὴν τινα διδασκαλίαν, ὅπερ ἂν συνέτρεχεν θὰ ἔδει ἡ ἀπαγόρευσις νὰ ὀρᾷ τὸν δεύτερον γάμον, ἀλλὰ ὀφείλεται εἰς μίαν τῶν συνθῶν διχοστασιῶν μεταξὺ Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, ὧν βρίθει ἡ ἱστορία τοῦ Βυζαντίου, καὶ ἥτις ἔρις εἶχε καὶ ἄλλας ἀφορμὰς κατ' ἀκολουθίαν προηγουμένων ἐπεμβάσεων τοῦ Αὐτοκράτορος Λέοντος τοῦ Σοφοῦ εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα, ἀχθέντος μέχρι τοῦ σημείου ν' ἀναγορευθῇ Πατριάρχην τὸν ἀδελφόν του Στέφανον καὶ νὰ συνενώσῃ οὕτω ἐν τῇ αὐτῇ οἰκογενείᾳ τὴν ὑψίστην πολιτικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν ἐξουσίαν (Zhishmann - Ἀποστολοπούλου, ὁρ. cit., σελ. 119 σημ. 6).

Δὲν συμφωνῶ συνεπῶς, δι' οὓς λόγους ἐξέθεσα, πρὸς τὴν γνώμην τοῦ κ. Π. Κορδογιαννοπούλου καθ' ἣν, ἀρθησομένης τυχὸν τῆς ἀπαγορεύσεως τοῦ τετάρτου γάμου, οἱ οὕτω τελεσθησόμενοι γάμοι θὰ εἶναι ἄκυροι καὶ θὰ ἠδυνάτουν τὰ Δικαστήρια νὰ ἐπιδικάζωσιν διατροφήν ὡς ἐκ τῆς πρὸς τὸ Σύνταγμα ἀντιθέσεως τοῦ κανόνος ὅστις θὰ καταργήσῃ τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ τετάρτου γάμου.

Τὸ ζήτημα κατ' ἐμὴν γνώμην θὰ ἔδει ν' ἀποφασισθῇ με μοναδικὸν κριτήριον τὴν ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα, ποίαν κοινωνικὴν ἀνάγκην ἐπείγεται νὰ θεραπεύσῃ ἡ Πολιτεία καταργοῦσα τὸ ἄρθρον 1535 καὶ ἐπιτρέπουσα τὸν τέταρτον γά-

μον ; Ἡ ἀπάντησις εἶναι, οὐδεμίαν. Παρεκτός τοῦ ἐντονωτάτου παρ' ἡμῖν νομοθετικοῦ φαινομένου, ὅπερ θὰ ἦδύνατο τις νὰ ὀνομάσῃ mania reformatoria, εἰς ἄλλον σοβαρώτερον καὶ ἐπιέγοντα λόγον, ἐπιβάλλοντα τὴν ἐπίτρεψιν τοῦ τετάρτου γάμου, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποδώσω τὴν πρὸς κατάργησιν τῆς ἀπαγορεύσεως αὐτοῦ κίνησιν. Ἐν ἑλλείψει ὅμως λόγου ἀποχρῶντος πρὸς κατάργησιν τοῦ ἄρθρου 1535 τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος θὰ ἔδει τις νὰ ὑπομνήσῃ εἰς τὸν νομοθέτην τὸ ἀρχαῖον γνωμικόν: « Τοῖς μὲν νόμοις παλαιαῖς χρῶ, τοῖς δὲ ὄψοις προσφάτοις ».

Ἐξ ἄλλου, ἡ καθιέρωσις ἀντικειμενικοῦ λόγου διαζυγίου χωροῦντος μετὰ τὴν ἐπὶ ἑπταετίαν διάστασιν (διατὶ ἄραγε ἐπελέγη ἡ ἑπταετία ;) ὀρθότατα χαρακτηρίζεται δριμύτως ὑπὸ τοῦ κ. Π. Κορδογιαννοπούλου. Πέραν ὅμως τούτου εἰς ὁ πᾶς τις ἐχέφρων δέον ν' ἀντιταχθῆ, παραμένει ἀναμείντον τὴν ρύθμισιν αὐτοῦ τὸ γνωστὸν ζήτημα τῶν παρανόμων συμβιώσεων, ἐξ ὧν πλειστάκις ἐγενήθησαν τέκνα, φέροντα ἀνυπαίτιως τὰς ἀμαρτίας τῶν γονέων αὐτῶν. Ἄν δὲν πλανῶμαι, πρὸ τοῦ Πολέμου, εἶχεν ἀσχοληθῆ μετὰ τὸ ζήτημα τοῦτο ἡ παρὰ τῷ Ἰπουργεῖῳ Δικαιοσύνης Νομοπαρασκευαστικῇ Ἐπιτροπῇ συγκεντρώσασα καὶ ταξινομήσασα πλῆθος προσκενωθέντων, ἀγνωσθῶν ἂν καὶ εἰς ποίαν ἐργασίαν πρὸς ἐπίλυσιν τοῦ ζητήματος προέβη αὐτή.

Τὸ θέμα δὲν εἶναι παρονοχίς καὶ ἀποβαίνει ἀδύνατον νὰ ἐξετασθῆ προσεκτικῶς εἰς τὰ στενὰ ὅρια τῆς παρούσης. Πάντως εἶναι ζήτημα σοβαρὸν καὶ δεῖται τῆς μερίμενης τῆς Πολιτείας, ἔστω καὶ ἂν ἡ ρύθμισις τὸν δὲν ὑπόσχεται τὴν χρυσὴν ἐλπίδα κομματικῶν ἰκανοποιήσεων, ἥτις ἀπέμεινεν ἀτυχῶς παρ' ἡμῖν ἡ μόνη occasio legum.

Μετὰ πλείστης τιμῆς
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ι. ΚΟΥΜΒΑΣ
Δικηγόρος

ΡΕΣΙΤΑΛ ΑΠΟ ΟΡΑΤΟΡΙΑ

Ἀγαπηταὶ « Ἀκτίνες »

Αἰσθάνομαι ἐπιτακτικὴν τὴν ἀνάγκην νὰ σᾶς καταστήσω κοινωνοὺς μιᾶς πνευματικῆς χαρᾶς, ἀπὸ τὸ ρεσιτάλ τραγουδιοῦ τῆς δεσποινίδος Λ. Ψαθέρη. Ἡ δις Ψαθέρη εἶναι ἡ μόνη Ἑλληνικὴ καλλιτέχνης πού ἔχει εἰδικευθῆ στὴν ἐκτέλεση Ὁρατορίων, ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς καὶ Lieder ἀπὸ τὸ διάσημον δάσκαλον, τὸν Reicherd. Νομίζω ὅτι διάλεξε τὸ ἀνώτερον εἶδος μουσικῆς, διότι ἂν ἡ Ὄπερα εἶναι μιὰ μουσικὴ μορφή πού ἀποτελεῖται ἕνα καταστάλαγμα τῶν τάσεων τῆς Ἀναγεννήσεως ἐκφράζει τὰ ἀνθρώπινα πάθη, τὴν ποίησιν, τὴν ὁμορφίαν κλπ., τὸ Ὁρατόριο εἶναι μέσα στὴν μορφολογίαν τῆς μουσικῆς ἕνα εἶδος πού ἐκφράζει τὴν ἐπικοινωνίαν τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τοῦ θεοῦ ! Μέσα στίς σελίδας πού ἐγράψασαν

ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ Palestrina καὶ κατόπιν τοῦ Händel μετὰ τὸν « Μεσσία » καὶ τοῦ Bach μετὰ τὴν λειτουργίαν καὶ τὰ « κατὰ Ματθαῖον Πάθη » πού εἶναι ἀπὸ τίς ἀνώτερες ἐκδηλώσεις τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς—ὡς τὴν Missa solemnis τοῦ Beethoven, οἱ ἄνθρωποι θὰ βρίσκουν τὴ λύτρωσιν τοῦ ψυχικοῦ τους κόσμου στὸ εἶδος αὐτὸ τῆς μουσικῆς.

Τὸ πρόγραμμα τοῦ ρεσιτάλ ἀρχίζει μετὰ τὴν « παλῆν Ἰταλικὴ ἄρια τοῦ Händel » ἕνα κομμάτι γεμάτο μουσικοπάθεια. Ἀμέσως κατόπιν ἀνοίγει μιὰ πόρτα στοὺς μεγάλους ὀρίζοντες τῆς Μουσικῆς : μᾶς χάρισε τὴν ἄρια « Erbarme Dich » (ἐλέησον) ἀπὸ τὰ « κατὰ Ματθαῖον Πάθη » τοῦ J. S. Bach, πού ἐκφράζει τὰ πιὸ συγκλονιστικὰ αἰσθήματα πού καταλαμβάνουν τὴν ψυχὴν τοῦ πιστοῦ κατὰ τὴν πνευματικὴν ἐνατένισιν τοῦ Θεοῦ Πάθους. Ἴσως εἶναι μιὰ ἀπὸ τίς πιὸ μεγάλες μουσικῆς σελίδας, πού ἡ κάθε στιγμὴ τῆς εἶναι ἡ ἴδια ἡ αἰωνιότης. Ὁ ἀκροατὴς αἰσθάνεται σὰ νὰ μὴν εἶχε μιὰν ἀρχὴ ἢ ἕνα τέλος αὐτῆ τῆς μουσικῆς, ἀλλὰ σὰν νὰ τὴν ἀκούγε πάντα ! Ἡ δις Ψαθέρη κατῴρωσε μετὰ τὴν βαθεῖαν τῆς φωνῆ (mezzo soprano) καὶ τὸ πλούσιον timbro τῆς καὶ τὴν ἄψογην τεχνικὴν τῆς νὰ μᾶς δώσῃ ὠλοκληρωμένη τὴ μουσικὴ συγκίνησιν, πού περιέχει ἡ Ἄρια αὐτή. Ἀκολουθοῦσαν τὰ « Τέσσερα σοβαρὰ τραγοῦδια τοῦ J. Brahms »:

I. Σοφία Σολομώντος (κεφ. 3) « Δικαίον δὲ ψυχῆ ἔν χειρὶ Θεοῦ καὶ οὐ μὴ ἀψῆται αὐτῶν βάσανος... ».

II. Σοφία Σολομώντος (κεφ. 4) « Κρείσσων ἀτεκνία μετὰ ἀρετῆς, ἀθανασία γὰρ ἔστιν ἐν μνήμῃ αὐτῆς, ὅτι καὶ παρὰ Θεῷ γινώσκειται καὶ παρὰ ἀνθρώποις... ».

III. Σοφία Σειράχ (41, 1-2) « Ὡ θάνατε ὡς μικρὸν σου τὸ μνημόσυνον ἐστὶν ἀνθρώπῳ εἰρηνεύοντι ἐν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ... ».

IV. Παύλου πρὸς Κορινθίους Α' κεφ. 13 « Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἤχων ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον... ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ... » κλπ.

Μετὰ πλήρη συναίσθησιν τῆς εὐθύνης τοῦ καλλιτέχνου ὡς πνευματικοῦ παράγοντος ἀπέναντι τοῦ κοινού, μᾶς ἔδωσε τὴν χαρὰ τῶν ὑψηλῶν νοημάτων...

Γύρσα καὶ κῦταξα τοὺς ἄλλους ἀκροατάς : σὰν τὰ διψασμένα ἐλάφια « ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων... » ἀκούγον τὰ βιβλικὰ λόγια ὑπογραμμισμένα καὶ ζωντανεμένα ἀπὸ τὴν ὑπέροχην μουσικὴν. Ὁ ἄνθρωπος εἶχε βαθεῖαν μέσα του τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τοῦ Θεοῦ, ἀκόμη κι' ὅταν δὲν θέλη νὰ τὸ ὁμολογήσῃ.

Τὸ II μέρος ἦταν ὄλο ἀπὸ 6 τραγοῦδια τοῦ Γ. Σεφέρη μετὰ μουσικὴν τοῦ νέου συνθέτου Ἀργ. Κουνιάδη πού εἶχε δώσει ἔντονα τὴν ἀτμόσφαιρα τῶν νοημάτων.

Τὸ III μέρος τὸ ἐκάλυπταν ὄλο 4 ἄριες τῶν Gluck, Meyerber, Bizet καὶ Rossini.

Ὅλα αὐτὰ σᾶς τὰ κάνω γνωστὰ ἐπειδὴ ζεῦρω

ὅτι παρακολουθεῖτε μὲ μεγάλο ἐνδιαφέρον κάθε πνευματικὴ ἐκδήλωση στὸν τόπο μας ποὺ πρέπει νὰ νοιώθῃ ὑπερφάνεια γιατί ἔχει περιοδικὰ τοῦ δικοῦ σας πνευματικοῦ ὕψους.

Μὲ σεβασμὸ
ΚΑΙΤΗ ΚΟΜΙΝΗ

ΠΕΡΙ ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

Ἄγαπηται « Ἀκτινες »

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν 100 χρόνων ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἑθνικοῦ μας ποιητοῦ ἐπιτρέψατέ μου δύο λέξεις.

Ἄν αἱ ἐπέτειοι (10χρονα, 100χρονα κλπ.) τῆς γενήσεως ἢ τοῦ θανάτου τῶν πνευματικῶν δημιουργῶν ἔχουν κάποιον σκοπὸν (ἐκτός, ἐννοῶ, τῶν . . . ἐτοιμασιῶν, τῶν προκηρύξεων καὶ διακηρύξεων, τῶν ἀποφάσεων περὶ ἀδριάντων, ἐκδόσεως Ἀπάντων κλπ.) ὁ σκοπὸς αὐτὸς δὲν ἔμπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλος παρὰ ἡ μελέτη τοῦ ἔργου καὶ τῆς ζωῆς τῶν δημιουργῶν αὐτῶν. Καὶ ἂν ἡ ἐπέτειος ἀφορᾷ εἰς τὸν Ἑθνικὸν Ποιητὴν εἶναι ἀναμφιβόλως ἀναγκαῖα ἢ ἐμβάθυνσις καὶ πλήρης, εἰ δυνατόν, κατανόησις.

Ὅμως, ἐπειδὴ ὁ Σολωμὸς ἀνήκει, εἶναι μᾶλλον θεμελιωτῆς τῆς Ἑπτανησιακῆς Σχολῆς, μία σχετικὴ ματιὰ δὲν εἶναι, νομίζω, ὀλίγον χρήσιμος.

Σολωμὸς, ὁ κορυφαῖος Νεοέλληνας Κάλβος « ὁ Κίσσαβος » τῆς ποιήσεώς μας. Πολυλᾶς ἀπὸ

τοὺς κορυφαίους κριτικούς, Καλοσογῶρες μὲ τὴν αὐτὴν ἀντιστοιχίαν τοῦ Κάλβου πρὸς τὸν Σολωμὸ. Ἄναφέρω μόνον τοὺς κυριωτέρους.

Δημοτικὴ εἶναι ἡ γλῶσσα τους, ἡ ἀγνή γλῶσσα τοῦ λαοῦ μας. Πατρίς, ὁ πρῶτος πόλος τοῦ περιεχομένου των, θρησκεία ὁ ἕτερος. Τὰ τελευταῖα ἔγιναν πλέον ἀλληλένδετα ὁ Χριστιανὸς εἶναι καὶ πατριώτης, ὁ πατριώτης εἶναι λειψός, ἂν δὲν εἶναι Χριστιανός. Οὕτως ἀντελήφθησαν τὰς ἐννοίας ταύτας οἱ ἀνωτέρω.

Ἴδου ἡ ἀντιπροσωπευτικὴ καὶ διὰ τοὺς τέσσαρες γνώμη τοῦ Καλοσογούρου :

« . . . Στὸ Χριστιανικὸν κόσμον ἡ θρησκεία γεννάει καὶ ὅλη τὴν ποίησιν τῶν ἀληθινῶν μεγάλων ».

Πατριωτισμὸς καὶ θρησκεία ἀπέτελεσαν τοὺς πυρῆνας διὰ τὸ περιεχόμενον τοῦ ἔργου τῶν δύο πρώτων. Αἱ αὐταὶ ἐννοιαὶ ἀπέτελουν τὴν « Λυδῖαν λίθον » ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔκριναν ὀριστικῶς τὰ πάντα οἱ δεῦτεροι.

Καὶ τὰ αὐτὰ ἀκριβῶς στοιχεῖα ἔδωσαν καὶ εἰς τοὺς τέσσαρες τὸν τίτλον τοῦ Μεγάλου, αὐτοῦ ὁ ὁποῖος αἴρεται ἀπὸ τὴν κοινὴν χαμέρπειαν εἰς τὸν κόσμον τοῦ Εὐγενοῦς, τοῦ Ἀνθρωπίνου — καὶ τοῦ Θεοῦ συγχρόνως.

Ἄς διατηρήσωμεν τὴν μνήμην των εἰς αἰώνιον μνημόσυνον των.

Μετὰ πολλῆς ἐκτιμῆσεως

ΙΩ. ΜΕΝΟΥΝΟΣ

Φοιτητῆς Φιλοσοφικῆς

Ἡ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΕΘΝΙΚΟΣ ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ

Ἄργα βέβαια κάπως, ἀλλὰ πάντως ὄχι καὶ ἀκαίρως — ἀφοῦ μάλιστα, μὲ τὸν εὐστοχο χαρακτηρισμὸ τοῦ ἔτους ὡς « ἔτους Σολωμοῦ », ἐδόθηκε ἀρκετὴ εὐχέρεια — ἀρχισε νὰ παίρνη ὁ εορτασμὸς τῆς ἐκατονταετηρίδος τοῦ ἑθνικοῦ μας ποιητοῦ τὴν εὐρύτητα, τὴν σοβαρότητα καὶ τὴν σημασίαν ποὺ ἔπρεπε. Τὸ γεγονός ἰδιαιτέρως ὅτι καὶ τὸ Κράτος ἔδειξε τὸ ἐνδιαφέρον του καὶ ὅτι ὑπὸ τὴν αἰγίδα του καὶ μὲ τὴν προεδρίαν τοῦ ἴδιου τοῦ Πρωθυπουργοῦ πρόκειται νὰ σχηματισθῇ εἰδικὴ Ἐπιτροπὴ, ποὺ θὰ καταρτίσῃ ἐπίσημο πρόγραμμα εορτασμῶν σ' ὀλόκληρην τὴν χώρα, δίδει στίς εορταστικὰς ἐκδηλώσεις ὄχι μόνον μεγαλύτερο κύρος καὶ πλατύτερη ἔκτασις, ἀλλὰ καὶ γενικώτερον ἐθνικὸν χαρακτήρα.

Ἔτσι, μὲ ἐπικεφαλῆς πιά τὸ ἴδιο τὸ Κράτος, τὰ ἀνώτατα πνευματικὰ ἰδρύματα τῆς χώρας, ὅλα γενικὰ τὰ λογοτεχνικὰ σωματεῖα (καὶ μάλιστα ἐνωμένα σὲ μιὰ τιμητικὴ γι' αὐτὰ συνεργασία) ὅλα τὰ σχολεῖα, ὅλα τὰ ἰδρύματα καὶ οἱ ὀργανώσεις ποὺ ἀποβλέπουν σὲ πνευματικούς σκοπούς, καὶ μαζὶ μ' αὐτὰ ὁ Τύπος σὲ ὅλες τὶς μορφές του καὶ τὸ ραδιόφωνο, θὰ φέρνουν συνεχῶς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χρόνου, μὲ διάφορες ἐκδηλώσεις (διαλέξεις, ἐκθέσεις, ἀπαγγελίες καὶ ἐκ-

τελέσεις ἔργων τοῦ ποιητοῦ) στὴν μνήμην καὶ στὴν καρδίαν τοῦ Ἑθνοῦ τὴν μεγάλην πνευματικὴν φυσιογνωμίαν καὶ τὴν ὑπέροχην ποιητικὴν δημιουργίαν τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ.

Ἐθνικὸς ἀληθινὰ εορτασμὸς, ἀντάξιος τοῦ ἑθνικοῦ ποιητοῦ, ποὺ, κλείνοντας μέσα στὴν καρδίαν του καὶ στὸ πνεῦμα του τὰ ὠραιότερα, μεγαλύτερα καὶ ὑψηλότερα ἰδανικά τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, τὰ μετουσίωσε σὲ γνήσιες, θαυμαστικὰ καὶ ἀθάνατες μορφές τέχνης, καὶ τὰ ἔστησε γιὰ πάντα μπροστὰ στὰ μάτια καὶ στὴν ψυχὴ τοῦ Ἑθνοῦς, λαμπερὰ ὁδόσημα στὴν ἐθνικὴ καὶ πολιτιστικὴ του πορεία, σύμβολα αἰώνια πατριωτικῆς καὶ πνευματικῆς ἐξάρσεως καὶ δημιουργίας.

ΣΟΛΩΜΟΣ ΚΑΙ ΚΥΠΡΟΣ

Ὁ διακεκριμένος ἱστοριοδίφης καὶ μελετητῆς κ. Ντίνος Κονόμος μὲ ἐπισκέφθη τελευταίως, γιὰ νὰ μοῦ δείξῃ ἕνα πολύτιμο εὑρημά του. Ἦταν οἱ φωτοτυπημέναι σελίδες ἐνὸς χειρογράφου τετραδίου, ποὺ βρέθηκε ἀνάμεσα στὰ κατὰλοιπα τοῦ ἑθνικοῦ μας ποιητοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ, καὶ φυλάσσεται σήμερα, μαζὶ μὲ ἄλλα, στὰ ἀρχεῖα τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Στὸ ἐξώφυλλο εἶναι γραμμένος, μὲ μικρὰ πεζὰ γράμματα καὶ μὲ τὸν ἴδιον

γραφικὸ χαρακτήρα τῶν χειρογράφων τοῦ τετραδίου, ὁ τίτλος του : Κυπριακὰ τραγούδια. Καὶ στὸ περιθώριο, δίπλα στὸν τίτλο, μιὰ προσθήκη : Δημοτικὰ.

Τὰ φυλλομέτρησα μὲ βαθειὰ συγκίνηση. Ἦσαν πράγματι δημοτικὰ τραγούδια τοῦ νησιοῦ μου γραμμένα μὲ γνώση καὶ προσοχή, ὥστε ν' ἀποδίδεται ὅσο τὸ δυνατόν πιὸ πιστὰ ἢ Κυπριακῆ ντοπιολαλιά. Μερικὰ ἀπ' αὐτὰ, Κυπριακὲς παραλλαγές ἀπὸ πανελλήνια δημοτικὰ τραγούδια, καὶ ἄλλα καθαρῶς Κυπριακὰ, δημοσιευμένα σὲ διάφορες συλλογές, μοῦ ἦσαν γνωστὰ. Ἀλλὰ ὑπῆρχαν καὶ ἄλλα ἀγνωστά μου, γιὰ τὰ ὁποῖα ὁ κ. Κονόμος θὰ κάμῃ τὴν σχετικὴν ἔρευνα.

Ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι ζήτημα ἱστορίας καὶ λαογραφίας. Ὅμως ἐγώ, κρατώντας ἐκείνη τὴν στιγμή τὰ χειρόγραφα ποιήματα τῆς πατρίδος μου, δὲν μπορούσα νὰ τὰ δῶ παρὰ σὰν γνήσια καὶ αὐθεντικὴν οὐσία ψυχῆς καὶ πνεύματος, σὰν ζωντανὴ καὶ ζεστὴ καρδιά, ποὺ λαχταροῦσε κι' ἔσφυζε μέσα στὰ χέρια μου. Καὶ νὰ ξέρω, νὰ νοιώθω ὡς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς μου, πῶς αὐτὴ τὴν ἴδια καρδιά τῆς ἀγαπημένης μου πατρίδος τὴν κρατοῦσε στὰ εὐλογημένα του χέρια ὁ ἔθνικός μας ποιητής, καὶ μ' αὐτὴ τὴν ἴδια οὐσία τῆς ψυχῆς τῆς καὶ τοῦ πνεύματός τῆς ἐπικοινωνοῦσε ἡ δικὴ του ψυχὴ καὶ τὸ δικό του πνεῦμα.

Πόσες φορές, « κλείνοντας μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ τὴν Ἑλλάδα » σὲ ὅλες τὶς μορφές καὶ τὶς ἐκδηλώσεις τῆς — τὴν γλωσσικὴ καὶ τὴν πνευματικὴ, τὴν ἠθικὴ καὶ τὴν ψυχικὴ — θὰ εἶχε ρίξει στὰ χειρόγραφα αὐτὰ τὴν φωτεινὴ ματιά του ὁ Διονύσιος Σολωμός, πόσες φορές θὰ εἶχε συγκεντρώσει τὴν βαθειὰ του σκέψι στὰ ποιήματα αὐτὰ καὶ θὰ εἶχε συντονίσει τὴν εὐγενικὴν καρδιά του μὲ τὸν παλμὸ ποὺ τὰ δονοῦσε.

Γι' αὐτὸ καὶ τὰ κρατοῦσε πάντα, γι' αὐτὸ καὶ τὰ κράτησε ὡς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, φυλάγοντάς τα μὲ στοργικὴ προσοχὴ ἀνάμεσα στ' ἀγαπημένα κείμενα τῶν μελετῶν του καὶ στὰ ὑπέροχα ἐπιτεύγματα τῆς ποιητικῆς του δημιουργίας. Διότι Ἑλλάδα ἐμελετοῦσε, Ἑλλάδα ἐνοιῶθε ὁ ἔθνικός μας ποιητής. Καὶ Ἑλλάδα ἀκριβῶς ἔβρισκε — μιὰν γνήσιαν, αὐτοῦσιαν, ὀλοζώντανη Ἑλλάδα — μέσα στὰ πηγαῖα, αὐθόρμητα καὶ αὐτοφυῆ αὐτὰ τραγούδια τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ.

ΕΝΑ ΕΥΧΑΡΙΣΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ

Φαινόμενο χαρακτηριστικὸ καὶ εὐχάριστο εἶναι τὸ γεγονός ὅτι τὸ θεατρικὸ ἔργο « Τὸ ἡμερολόγιο τῆς Ἄννας Φράνκ », ποὺ παίζει ὁ θίασος Κώστα Μουσοῦρη, συμπληρώνει διακόσιες παραστάσεις καὶ ἐξακολουθεῖ ἀκόμη νὰ παίζεται.

Ἡ μεγάλη αὐτὴ ἐπιτυχία δὲν ὀφείλεται σὲ κανενὸς εἶδους « ἐμπορικότητα » τοῦ ἔργου. Οὔτε φαρσοειδῆς κωμωδία εἶναι, οὔτε διακρύβρεκτο μελόδραμα, οὔτε μουσικοχορευτικὴ ἐπιθεώρησης. Εἶναι ἡ ἀπλή, ἀληθινὴ καὶ ζωντανὴ ἱστορία μιᾶς οἰκογενείας Ἑβραίων, ποὺ, μαζὶ μὲ μερικὸς φίλους τῆς, περνᾷ σκληρὰς καὶ δραματικὰς μέρες,

κλεισμένη σὲ μιὰ σοφίτα, κατὰ τὴν διάρκεια τῆς Χιτλερικής κατοχῆς.

Ἡ ἱστορία ὅμως αὐτὴ εἶσαι τόσο ἀνθρώπινη, καὶ δονεῖται ἀπὸ τὴν εὐγένεια, καλωσύνη καὶ ἀνθρωπιὰ, ὥστε νὰ προκαλῆ βαθειὰ συγκίνηση καὶ νὰ κινήτ τὰ λεπτότερα αἰσθήματα καὶ τὶς ἀνθρωπιστικώτερες σκέψεις τοῦ θεατῆ.

Καὶ σ' αὐτὸ ἀκριβῶς ὀφείλεται ἡ ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία, ποὺ δείχνει μὲ τὸν πιὸ θετικὸ καὶ ἀναμφισβήτητο τρόπο ὅτι τὸ Ἑλληνικὸ Κοινὸν ξέρει νὰ αἰσθάνεται καὶ νὰ ἐκτιμᾷ τὰ καλὰ καὶ ἀξία ἔργα, ὅταν, τόσο σπάνια δυστυχῶς, τοῦ τὰ προσφέρουν τὰ θεατράμας.

Θὰ τὸ προσέξουν ὅμως ἄρα γε καὶ θὰ τὸ ἐκτιμήσουν ὅσο πρέπει τὸ διδάγμα αὐτὸ οἱ θεατρικοὶ ἐπιχειρηματίες ;

ΟΙ ΚΡΙΤΙΚΟΙ ΘΑΥΜΑΖΟΥΝ ΑΛΛΑ ΤΟ ΚΟΙΝΟΝ ΠΕΡΙΦΡΟΝΕΙ

Ἀλλὰ καὶ ἓνα ἄλλο σχετικὸ φαινόμενο, ποὺ ἀξίζει ἐπίσης νὰ τὸ ἐπιστημόνουμε. Δὲν πρόκειται τώρα γιὰ θεατρικὸ, ἀλλὰ γιὰ κινηματογραφικὸ ἔργο. Ἐνῶ ὅμως τὸ πρῶτο κατορθώνει, ὅπως σημειώσαμε, νὰ κλείνῃ μέσα σὲ μιὰ στενὴ σοφίτα ἓνα πλατὺ ψυχικὸ καὶ ἀνθρωπιστικὸ περιεχόμενο, τὸ ἄλλο διασχίζει ὀλόκληρο τὸ Παρίσι, γιὰ νὰ παρακολουθήσῃ δύο ἀνθρώπους — δύο μαυραγορίτες γιὰ τὴν ἀριβεία, ἀπὸ τοὺς ὁποίους μάλιστα ὁ ἓνας εἶναι ὄχι μόνο πλούσιος, ἀλλὰ καὶ... καλλιτέχνης διακεκριμένος, ποὺ κάνει τὴν μαύρη ἀγορὰ γιὰ γούστο καὶ γιὰ σπόρ ! — νὰ κουβαλοῦν ἓναν σφαγμένον χοῖρο, μὲ ὅλες τὶς μικρότητες, τὶς ἀθλιότητες καὶ τὶς ἀπάτες τῆς δουλειᾶς.

Ἔτσι κατορθώνει τὸ ἔργο αὐτὸ, μέσα στὴν πλατεία καὶ μεγάλῃ αὐτῆ διαδρομῇ, νὰ ἐντοπίσῃ μιὰν ἀπὸ τὶς πιὸ στενὲς καὶ ταπεινὲς ὕψεις τῆς ζωῆς καὶ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἐνῶ, τὴν ἴδια στιγμή, περνᾷ μὲ κλειστὰ μάτια, ἀδιάφορο κι' ἀσυγκίνητο, μπροστὰ στὶς ὀραίες καὶ ὑψηλὰς ἐκδηλώσεις τῆς ἐθνικῆς ἀντιστάσεως.

Καὶ ὅμως οἱ ἰδιόκλι κινηματογραφικοὶ κριτικοὶ μας ἐθαύμασαν καὶ ἐξύμνησαν τὸ μικρὸ καὶ ἄπνοο αὐτὸ κατασκευάσμα. « Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς, διαπιστώνοντας μὲ ἱκανοποίηση ὅτι τὸ ἔργο εἶναι... « χωρὶς ἠθικὸ διδάγμα », ἐπικρίνει κάποιο φεστιβάλ ποὺ δὲν τοῦ ἔδωσε τὸ πρῶτο βραβεῖο ! Καὶ ἓνας ἄλλος, ἐνῶ διερωτᾶται, χωρὶς καὶ νὰ μπορῇ ν' ἀπαντᾷ, τί θέλει νὰ πῇ αὐτὴ ἡ ταινία, τὴν ἐκθειάζει ἔπειτα (ἴσως ἀκριβῶς ἐπειδὴ δὲν βρῆκε νὰ λέγῃ τίποτε) καὶ τὴν ἀποκαλεῖ ἔργο τέχνης !

Εὐτυχῶς ὁ Κοινόν, μὲ τὸ ἀγνὸ καλαισθητικὸ του ἐνστικτο, ἔδωσε τὴν πρέπουσαν ἀπάντησι, καὶ ἔρριξε τὴν ταινία ἀπὸ τὴν πρῶτῃν ἐβδομάδα.

ΜΙΑ ΑΝΤΙΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ

Μιὰ καταπληκτικὴ ἀποκάλυψις ἔγινε ἀπὸ μιὰν Ἀθηναϊκὴν ἐφημερίδα σχετικὰ μὲ τὴν συμμετοχὴ τῆς Μαρίας Κάλας στὸ ἐφετεῖνο Φεστιβάλ Ἀθη-

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΣ, « Ἐκδόσεις Ἀθηνῶν » 1956. Κείμενο Ἄνδρ. Εὐ γ κ ο π ο ὕ λ ο υ , ἀντίγραφα, σχέδια καὶ κοσμήματα Φώτη Ζαχαρίου.

Αἱ « Ἐκδόσεις Ἀθηνῶν » φιλοδοξοῦν νὰ παρουσιάσουν σὲ μιὰ σειρά ἐκδόσεων καὶ μὲ ὅσο τὸ δυνατόν ἀρτιώτερη ἀπόδοσι βιβλία ἀφιερωμένα στὴν Ἑλληνικὴ Τέχνη ὄλων τῶν ἐποχῶν. Βασικὸς σκοπὸς εἶναι ἡ ἐπαφὴ τοῦ πλατύτερου κοινοῦ — καὶ ὄχι μόνον τοῦ Ἑλληνικοῦ — μὲ τὸ ἔργο μιᾶς προσωπικότητος, τὴν τέχνη μιᾶς περιοχῆς ἢ μὲ τὴν κατηγορία ἔργων τέχνης, μέσῳ τῆς ἐγχρωμῆς ἀναπαραγωγῆς. Μ' αὐτὰ τὰ λογία δίνουν οἱ ἐκδότες τοῦ ἔργου, σ' ἓναν σύντομο πρόλογο, τὸν σκοπὸ τῶν Ἐκδόσεων τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὁ σκοπὸς αὐτὸς, ἀν κρίνουμε ἀπ' τοὺς δύο τόμους ποὺ ἔχουν μέχρι τῶρα ἐκδοθῆ, μπορούμε νὰ πούμε, πὼς ἐπέτυχε ἀπόλυτα. Χάρις στὸ κείμενο τοῦ καθηγητοῦ κ. Ευγκοπούλου καὶ τὰ ἀντίγραφα, σχέδια καὶ κοσμήματα τοῦ ζωγράφου κ. Φώτη Ζαχαρίου καὶ στὴν ἐκλεκτὴ καὶ ὄχι συνειθισμένη γιὰ τὴν Ἑλλάδα τυπογραφικὴ ἐργασία τῆς « ΕΛΚΑ », μεταφερόμαστε στὴν ἔδρα τῆς μοναχικῆς δημοκρατίας τοῦ Ἀθῶ. Ἐκεῖ, ἀφοῦ μέσα σὲ λίγες γραμμὲς παρακολοθησοῦμε τὴν ἱστορία τοῦ ναοῦ του, τοῦ περιήρῳ ναοῦ τοῦ Πρωτάτου τοῦ Ἀγίου Ὁρους, τὸ ἀπλό καὶ ἐμπεριστατωμένο κείμενο μᾶς κατατοπίζει σχετικὰ μὲ τὴν τοποθέτησι τοῦ Πανσελήνου μέσα στὴν ἐποχὴ του, ὅπως καὶ τὴν καλλιτεχνικὴ του δημιουργία. Ἀφοῦ κατόπιν μᾶς δώσῃ ὁ κ. Ευγκόπουλος τὸ πὼς κατάρθωσε ὁ Πανσελήνος νὰ συνδυάσῃ ἀριστοτεχνικὰ τὴν ἀποκρυστάλλωμένη παράδοσι τῆς τοποθετήσεως τῶν εἰκόνων, ποὺ ἦταν σχεδιασμένη γιὰ τὸ χῶρο ναῶν Βυζαντινοῦ ρυθμοῦ, στὸ χῶρο τῆς Βασιλικῆς τοῦ Πρωτάτου, μᾶς

παρέχει τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῆς Μακεδονικῆς Σχολῆς, ὑπογραμμίζοντας ἰδιαίτερα τὸ ρεαλισμὸ τοῦ Πανσελήνου καὶ τῆς Μακεδονικῆς Σχολῆς ἐν γένει, ἀναλύοντας ἕναν-ἕναν ἀπὸ τοὺς 13 ἐγχρωμοὺς πίνακες τοῦ τόμου. Ἔτσι, κοιτάζοντας τὸν Ἅγιο Νεῖλο, βλέπουμε πράγματι, ὁ χρωστήρας τοῦ Πανσελήνου νὰ τὸν δείχνῃ ὅπως τὸν παρουσιάζουν οἱ περιφημῆς ἀσκητικῆς του ἐπιστολῆς καὶ πραγματεῖες. Κατόπιν, στὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου διακρίνουμε τὴν ἀποστεωμένη μορφή τοῦ ἀσκητῆ δραματιστῆ, ὅπως ξεπηδᾷ μέσα ἀπ' τὶς ὀμίλλες του, ποὺ ἦταν τὸ ἐξαιρετικὰ ἀγαπητὸ ἀνάγνωσμα στὰ μοναστήρια τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ κατόπιν. Στὴν μορφή τοῦ ἁγίου Ἀρέθα, ὁ Πανσελήνος ἔχει περιλάβει ὅλη τὴν καλωσύνη, ἀλλὰ καὶ ὅλη τὴν ἀδάμαστη σταθερότητα τοῦ μάρτυρος ποῦ, ἀν καὶ πολὺ γέρος, ἔμενε ἄφοβος μπροστὰ στὰ μαρτύρια. Κατόπιν παρελαύνουν εἰκόνες τοῦ ἁγ. Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίτου καὶ τοῦ ἁγ. Παύλου τοῦ Ἐρηροποταμianoῦ, μὲ τίς ἰδιαίτερες τους ἱστορίες, κατόπιν ὁ ἁγ. Πρόκοπος, τὸ ἀμούστακο παλληκάρι, ποῦ μὲ τὸ πρόσωπο γεμάτο ἀγνότητα καὶ ἁγιωσύνη κοιτάζει τὸν εὐλαβικὸ προσκυνητῆ. Κατόπιν τοῦ ἁγ. Μερκουρίου, τοῦ Κυρίου « ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ », τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου ὡς παντοκράτορος στὸ θρόνο, ποῦ εἶναι ζωγραφισμένη στὴν παραστάδα τοῦ Τέμπλου καὶ ποῦ λόγῳ τοῦ λατρευτικοῦ τῆς σκοποῦ τῆς εἰκόνης εἶναι ἀπόλυτα προσαρμοσμένη στὴν παράδοσι, τοῦ ἁγ. Νικολάου, ὅπως τὸν ἔβρουμε πάντα, γιὰ νὰ κλείσῃ τέλος μὲ τίς μορφῆς μερικῶν παρθένων ἀπὸ τὸ Γενέθλιον καὶ τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου. Στὸ τέλος, ἀφοῦ μᾶς συνδέσῃ ὁ κ. Ευγκόπουλος τὴν τεχνολογία τοῦ Πανσελήνου καὶ τῶν Μακεδόνων συναδέλφων του μὲ τὴν ἐλληνιστικὴ ζωγραφικὴ καὶ τὴν παράδοσι τῆς Ἀνατολῆς, ἐξιστορεῖ τοὺς λόγους ποὺ ἔκαμαν περιφημον τὸ ναὸ τοῦ Πρωτάτου, κυρίως στὸν περασμένο καὶ στὸν

νῶν. Ἡ συμφωνηθεῖσα ἀμοιβὴ τῆς γιὰ τίς δύο παραστάσεις, στὶς ὁποῖες θὰ λάβῃ μέρος ἡ διάσημη τραγουδίστρια, συμποσώνεται σὲ ἑννέα χιλιάδες δολλάρια, δηλαδὴ σὲ 270.000 δραχμῆς! Ποσὸν ἀληθινὰ καταπληκτικὸ καὶ σπανιώτατο, ἴσως καὶ μοναδικὸ, ὄχι μόνον γιὰ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ γιὰ ὅλο τὸν κόσμον!

Καὶ ἐπειδὴ φυσικὰ εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατο τὸ φεστιβάλ νὰ καλύψῃ μὲ τίς κανονικῆς τιμῆς εἰσιτηρίων τὴν ἐξωφρενικὴν αὐτὴν ἀμοιβήν, εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ὑψώσῃ ἀναλόγως τὸ εἰσιτήριο τῶν δύο παραστάσεων. Καὶ ὅπως ἔγινε γνωστόν, ἡ τιμὴ του δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι μικρότερη ἀπὸ τριακόσιες δραχμῆς!

Οἱ πληροφορίες αὐτές, ποὺ δὲν ἔχουν δια-

ψευσθῆ καὶ θεωροῦνται ἀπελθόμενος ἀληθινῆς, ἐπροκάλεσαν γενικὴ κατὰπληξῆ καὶ δυσαρέσκεια, ὄχι μόνον ἐναντίον τῶν ὀργανωτῶν τοῦ φεστιβάλ, ποὺ ἔκαμαν μιὰν τέτοια συμφωνία, ἀλλὰ καὶ ἐναντίον τῆς Ἑλληνίδος καλλιτέχνιδος, ποῦ, προκειμένου νὰ τραγουδήσῃ, ἔπειτα ἀπὸ μακροχρόνια ἀπουσία, στὴν Πατρίδα τῆς, ἀντὶ νὰ κάμῃ τίς πιὸ δυνατῆς παραχωρήσεις, προβάλλει καὶ ἐπιβάλλει τίς μεγαλύτερες ἀξιώσεις.

Καὶ τὸ κυριώτερον: ἐνὺ ἀφ' ἐνὸς τὸ φεστιβάλ πληττεῖται οικονομικῶς μὲ μιὰν τέτοιαν ἐπιβάρυνση, γίνονται ἀφ' ἑτέρου οἱ δύο παραστάσεις ἀποκλειστικὸ προνόμιο τῶν πλουσίων, οἱ ὁποῖοι καὶ μόνον μποροῦν νὰ πληρώσουν τὸ καταπληκτικὸ εἰσιτήριο.

τρέχοντα αἰῶνα, γιὰ νὰ καταλήξῃ στὸ συμπέρασμα του, ὅτι ὁ Πανσέληνος «στάθηκε χωρὶς ἀμφιβολία ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους βυζαντινοὺς ζωγράφους στὰ χρόνια τῶν Παλαιολόγων».

Ἐνα ὅμως σπουδαιότερο παραλείπει νὰ μᾶς πῆ ὁ Καθηγητῆς, ποῦ εἶναι παρ' ὅλ' αὐτὰ πολὺ σημαντικό : «Ὅτι ἐνῶ τὸ θέμα του εἶναι ἕνα ἀπ' τὰ πῶ μεγάλα μέσα στὴν ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Τέχνης, χρησιμοποιοῦντας ὅλο τὸ ἀπέραντο ἐπιστημονικὸ καὶ ἱστορικὸ ὄψιμο, ποῦ προδίδεται ἐντὶ ἄριστα τὸ κατέχει, κατῴρθωσε νὰ μᾶς δώσῃ ἕνα κείμενο διανυγές, χωρὶς σχολαστικὲς λεπτομέρειες, ποῦ τραβᾷ τὸν ἀναγνώστη ἐξ Ἰσου, γιὰ νὰ μὴν πῶ καὶ περισσότερο, μὲ τὰ ὠραία καὶ πιστὰ ἀντίγραφα τῶν εἰκόνων ποῦ ἀναλύει.

«Βυζαντινὰ Μνημεῖα Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας,» «Ἐκδόσεις Ἀθηνῶν», ἀρχιτεκτονική, ψηφιδωτὰ, τοπογραφίες. Κείμενο Μ. Χ α τ ζ η δ ἄ κ ι Ἐφόρου Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων καὶ Διευθυντοῦ τοῦ Μουσείου Μπενάκη. Σχέδια Α. Τ ἄ σ ο υ, ἀντίγραφα Φ. Ζ α χ α ρ ῖ ο υ.

Ὅπως βλέπουμε, οἱ «Ἐκδόσεις Ἀθηνῶν» δὲν σταμάτησαν τὴν προσπάθειά τους, ἀλλὰ μέσα σὲ λιγώτερο ἀπὸ τρεῖς μῆνες μᾶς δίνουν τὸν δεύτερο τόμο τους, ποῦ εἶναι ἰσάζιος μὲ τὸν πρῶτο.

«Στὴν γῆ τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Βοιωτίας στέκουν ριζωμένα πολλὰ μνημεῖα τῆς Βυζαντινῆς τέχνης, μεγάλες μοναστηριακὲς Ἐκκλησίαι ἢ μικρὰ Παρεκκλήσια, λαμπρὰ αὐτοκρατορικὰ ἰδρύματα, ἢ ταπεινὰ ἀφιερῶματα ἐπιζῶντα μέσα στὸ χρόνο. Πολύτιμοι καὶ ἀγαπητέμοι μάρτυρες γιὰ τὴν ἱστορικὴν περιπέτειον τῆς περιοχῆς, γιὰ τὴν εὐσέβεια καὶ τὸν πνευματικὸν πολιτισμὸν τῶν μακρυνῶν αὐτῶν ἐποχῶν, ἀκόμη γιὰ τὴν κίνησι καὶ τὴν ποικιλία τῶν καλλιτεχνικῶν ἐκφράσεων, ποῦμποροῦν ἀδιάσταχα νὰ θεωρηθοῦν ἀπὸ τὴν πῶ σπουδαιότερες τῆς εὐρωπαϊκῆς τέχνης». Ἔτσι ἀρχίζει τὸ εἰσαγωγικὸν τὸ σημεῖωμα ὁ κ. Μανώλης Χατζηδάκις. Κατόπιν, δίνει μίαν ἀνάλυσι τῶν μνημείων, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴν Σκριπτοῦ τῆς Βοιωτίας, τὸν παλαιὸν Ὀρχομενὸν, προχωρώντας κατόπιν στὸν ὄσιο Λουκᾶ τὸν Στειριώτη, γιὰ νὰ ἔρθῃ κατόπιν στὸ γειτονικὸν μᾶς καὶ γνώριμον Δαφνί, νὰ μᾶς ἀνεβάσῃ κατόπιν τὸν Κιθαϊρώνα, γιὰ νὰ ἐπισκεφθοῦμε τὸν ὄσιο Μελέτιο, νὰ μᾶς γυρίσῃ μέσα σὲ γνωστὲς μᾶς Ἐκκλησίας τῶν Ἀθηνῶν, ὅπως οἱ Ἅγιοι Θεόδωροι, ἢ Καπνικαρέα καὶ ὁ Ἅγιος Ἐλευθέριος, καὶ τέλος, ἀφοῦ μᾶς πᾶρῃ ἕναν περίπατο ὡς τὸν Ἅγ. Ἰωάννη τὸν Κυνηγιό, τὸν Μοναστήριον αὐτὸ τῆς Πελοποννησιακῆς οἰκογενείας τῶν Φιλοσόφων, νὰ μᾶς φέρῃ στὴν Ὀμορφῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν Πατησίων, ποῦ πραγματικὰ εἶναι μιὰ ὁμορφῇ Ἐκκλησία μὲ τὴν ὠραίαν τῆς τοιχογραφίας καὶ τὴν ἐξαιρετικὴν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς.

Τὸν τόμον αὐτόν, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἀρχιτεκτονικὰ σχέδια, τὸν κοσμοῦν καὶ μονόχρωμες φωτογραφίες μέσα στὸ κείμενο, ὅπως ἐπίσης στὸ τέλος καὶ εἰκοσιέναις πίνακες, ἀπὸ τοὺς ὁποίους οἱ ἔνδεκα εἶναι ἐγχρωμοί. Ἀπ' αὐτοὺς ἰδιαίτερη ἐντύπωσι κάνουν ἀντίγραφα ἀπ' τὰ ψηφιδωτὰ, ἔχι μόνον γιὰ τὴν ὁμορφιά τους καθ' ἑαυτῆ, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἀκρίβεια τῆς ἀποδόσεως, ποῦ τὴν ἔχουν ἄλλωστε ὅλες οἱ εἰκόνες. Ἐτσι βλέπουμε τὸ ψηφιδωτὸ τοῦ Κυρίου, τμήμα στηθαίου στὴν Μονὴ τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ, ὅπως καὶ τὴν συμπληρωτικὴ μορφή τοῦ Ἀποστόλου Ἰωάννου, μιὰ λεπτομέρεια ἀπ' τὴν σκηνὴ τοῦ Νικητῆρος στὸν Νάρθηκα τῆς Ἰδίας Ἐκκλησίας. Ἐνα τμήμα παρουσιάζει ἐπίσης ὁ 14ος πίνακας ἀπὸ τὸν ὀλόσωμο ἀπόστολο Παῦλο, γιὰ νὰ ἔρθῃ κατόπιν στὴν ποινεμένη μορφή τῆς Παναγίας, ὡς λεπτομέρεια ἀπὸ τὴν Σταύρωσι στὸ Δαφνί καὶ μὲ τὴν συμπληρωτικὴ παιδίσκη ἀπὸ τὴν σκηνὴ τῆς προσευχῆς τῆς Ἄννης, στὸν τοῖχο τοῦ Νάρθηκα τῆς Ἰδίας Μονῆς.

Μ' αὐτοὺς τοὺς δύο τόμους οἱ «Ἐκδόσεις Ἀθηνῶν» μέσα σὲ λιγώτερο ἀπὸ τρεῖς μῆνες κατῴρθωσαν μὲ τὴν ἐνῶ τυπογραφικῆς τοὺς δημιουργίας, ποῦ εἶναι ἕνα καύχημα γιὰ τὴν χώρα μᾶς, νὰ δείξουν τί μπορεί νὰ ἀποδώσῃ κανεὶς ὅταν πάρῃ ἕνα θέμα στὰ ζεστά καὶ βάλῃ σ' αὐτὸ ὄλη του τὴν καρδιά. Γιὰ τοὺς δύο αὐτοὺς τόμους πρέπει καὶ ἡ Ἐκκλησία, ἀλλὰ καὶ γενικὰ κάθε Ἕλληνα καὶ ἰδιαίτερα ὅσοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴν Τέχνη, νὰ χρωστοῦν ἰδιαίτερη ἐγγνωμοσύνη. Ἐπειδὴ μέχρι τώρα ζηλεύαμε τὴς ξένες χώρες καὶ τοὺς ξένους ἐπιστήμονες, ποῦ εἶχαν τὴν δυνατότητα νὰ ἔρχονται στὴν πατρίδα μᾶς, νὰ ἐπιωφελοῦνται ἀπὸ τοὺς θησαυροὺς μᾶς καὶ κατόπιν γυρίζοντας πίσω στὰ ἐργαστήριά τους νὰ τυπώνουν τοὺς θησαυροὺς μᾶς καὶ νὰ τοὺς παρουσιάζουν καὶ στὸ διεθνές, ἀλλὰ καὶ στὸ δικὸ μᾶς κοινὸ. Βέβαια τοὺς εὐγνωμονοῦμε γι' αὐτὸ, ἀλλὰ δὲν μπορούσε κανεὶς νὰ μὴ νοιώθῃ καὶ μιὰ κάποια πίκρα, γιὰ τὴν οἱ δικοὶ μᾶς ἐπιστήμονες δὲν εἶχαν τὴν ἴδιαν δυνατότητα καὶ τὰ ἴδια τεχνικὰ καὶ οἰκονομικὰ μέσα στὴ διάθεσί τους. Τώρα ὅμως οἱ «Ἐκδόσεις Ἀθηνῶν» ἔδειξαν ὅτι καὶ ἡ Ἑλληνικὴ τέχνη καὶ ἡ ἑλληνικὴ τυπογραφία, μπορεί νὰ ἐμφανισθῇ στὴν διεθνή καλλιτεχνικὴ ἀγορὰ ἔχοντας ψηλὰ τὸ κεφάλι, γιὰ τὴν καὶ οἱ δύο τόμοι, καὶ ἐλπίζομε καὶ ὅλοι ὅσοι θὰ ἀκολουθήσουν, στέκουν σ' ἕνα τέτοιο ἐπίπεδο, ποῦ νὰ συναγωνίζονται ὅλες τὴς μεγάλες ἐκδόσεις τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ὅποιος θὰ μπορέσῃ νὰ διαθέσῃ τὸ ὄχι καὶ μεγάλο ποσὸν ποῦ χρειάζεται, γιὰ ν' ἀποκτήσῃ τὴς Ἐκδόσεις αὐτές, θὰ εἶναι πραγματικὰ τυχερὸς καὶ θὰ ἔχῃ ὄχι μόνον ἕνα πραγματικὸ στόλισμα μέσα στὸ σπίτι του, ἀλλὰ καὶ μιὰ πηγὴ ἔξοικράσματος ψυχικοῦ καὶ πνευματικοῦ ἀνάδου.

I. I. ΚΟΤΣΩΝΗΣ

Περιοδικὸν «Ἀ κ τ ῖ ν ε ς», ὄργανον τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων». Ἐκδόσις Χριστ. Ἐνώσεως Ἀκτινῆς. Γραφεῖα : ὁδὸς Καρύτση 14, Ἀθῆναι (1) Τηλ. 35 - 023. — Θεσ/νίκης : Ἅγ. Σοφίας 38. — Πειραιῶς : Φίλωνος 34α. — Ὑπεύθυνος : Γ. Δ. Ἰατριδῆς, κατοικία Ἀριστοφάνους 10, Ἀθῆναι (1). — Ἐτησίαν συνδρομὴν δρχ. 45, ἔξωτ. δολλ. 3. — Προστ. τυπογραφείου : Δ Παπακωνσταντίνου, Μαυρομιχάλη 176. — Χειρόγραφα, δημοσιεύματα ἢ μή, δὲν ἐπιστρέφονται.